

Caiete Silvane

Revistă de cultură a Sălajului editată de Centrul Culturii Tradiționale,
sub egida Consiliului Județean Sălaj, a Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău
Serie nouă, Anul II, Nr. 2 (14), martie 2006. Apare până în data de 15 a fiecărei luni. Preț: 2 lei noi (20.000 lei vechi)

DE ZIUA EI

Urare

Să nu fii singură o clipă
sub calda lacrimii povară,
incendiind în nopți grizate
păduri cu jar de primăvară;
Ci ascultând cum arde-n ram,
sub scoarță, -al sevelor izvor,
să-ți zici: „cu peste timpuri am
învis candid dorul cu dor!”

Reverie pe malul mării

Marea te-a-nsoțit cu dorul
statuie de abanos,
cald și-a dăruit tainicul prinos
de frumusețe.
A ta tristețe
nu-i
menită orișicui.
Emani în jur lumina caldă,
ce scaldă
ochii blestemafii
să-i caute pe-acei chemași
spre tainice cărări umbrite,
unde sărutul necertat pornit e
în violente emanații,
frenetică apropiere de pulsații.
De-atunci m-am născut cu marea,
Femeie de cânt frumos;
foc mi-ai dăruit. Tainicul prinos
de frumusețe
și de tandrețe
nu-i
ofrandă nimănu.

Crucificați

Uităm să iubim uneori
lăsând peceți de lacrimi
să cadă
peste hăuri punți,
așa cum frunze-n agonie
pătează bruma cărării.

O, de-am uita să murim,
cum să iubim uităm
uneori,
am scoate cu mrejele palmei
muguri osândiți la înflorire
din ramuri sterpe!

Ne-am intrupa în iubire,
cum ne găsim crucificați
la răspântii
rememorând peregrinări
prin labirintul cu oglinzi,
ca într-o viață iluzorie.

Dar uităm uneori să iubim
inmiresmatele flăcări.
Mistuiți
Împreună de-amurguri,
Să ne stingem cuminiți
în antecamerele genezei.

Apusul pe ceața zărilor

Femeia fără contur,
cochet
își consumă cina frugală și
nu știe că doi corăbieri au aruncat
ancore de lumină între ispite
și este frumoasă!

Sub masă gleznele însoțesc ritmul.
T a n g o,
nu știe cum năierii și-au legat
odgoanele din trestii și nuferi
peste arcadele norilor

și este frumoasă!

În bolul cu ceai rusesc îi apune-un
zâmbet
învațat să se ascundă printre cești,
farfurioare și știe că doi
corăbieri ordonă ochilor să fixeze
puncte cardinale pe ceața zărilor

și este frumoasă!

Unduios ridicându-se pornește
nu-va-ști-nimeni-încotro „trăgând
două corăbii în trenă cu albatroși,
în timp ce năierii se-neacă în tipăt:

și era frumoasă!

Lacrimi albastre
amintirea Doinei

și se desprind, candelă palidă,
săruturi
de pe-ale-ndrăgostiiilor
neliniștite guri pe lacul unde
L e b e d e
zdrobesc tăceri sub aripi,
doar maculând cu alb penaj
metalul unduios al apei.

și cânt:
iubita mea eternă,
surâsul tău s-a-ntors în stele,
ternă -
ziua ne însoțește - braț
tâind cărări pe lacul
dintre trupurile noastre.
Albastrul nu mai e
-ntre noi, ci despărțite
Lacrimile
ni-s albastre

Salvador Dali, Femeie la fereastră, 1925

Viorel TĂUTAN

Editorial

Ora de nostalgie

Vă amintiți ce mirați eram, mai deceniile trecute, când auzeam că "în lumea civilizată" vecinii nu se cunosc între ei, oamenii nu se vizitează, chiar

rude ori prieteni fiind, fără invitație, ori fără a se anunța înainte, iar dacă pici, totuși, pe neștiute pe casa omului, te alegi cel mult cu un pahar de apă. Nimeni nu scoate pălăncă (pardon, whisky-ul!), pe masă, nici nu scotocește prin frigider după ce are mai bun, ori, la țară, nu urcă în podul casei după un metru de cârnaț, nici nu aleargă prin curte orătania ochită pentru ospăț...

Vă amintiți ce încântați eram, cu decenii în urmă, să prindem în puținele ore de televiziune un serial bun și rar, ori câte un film mai altfel. Filmele americane cu împușcături și crime ne țineau cu sufletul la gură și ni se părea atunci că ori numai în filme, ori numai la ei, la capitaliști, se poate întâmpla așa ceva...

Vă amintiți ce bucuroși eram, cu decenii în urmă, când puneam mâna, chiar dacă de sub tejghea, pe câte-o carte bună din literatura română și universală, cum ni le povesteam, cum ni le împrumutam unii la alții și cum le comentam apoi, că nici exegeți de-am fi fost nu eram mai implicați...

N-ați uitat ce liniștiți mergeam pe stradă, fie zi, fie noapte, fără să ne tragă de suflet la fiecare zece pași câte-un cerșetor (atunci nu erau cerșetori, erau numai flămânzi), fără să ne temem că ne-am putea alege cu un pumn în figură, iar când ne dezmeticim, să ne trezim fără geantă și fără cerceii din urechi.

Spuneți drept, câți dintre dvs. au auzit numai, cu decenii în urmă, despre calculator, despre Internet, fără să-l fi văzut sau să fi lucrat cu el? Azi copiii se joacă pe calculator, accesează Internetul înainte de a ști să scrie și să citească, iar pentru școlari un referat, fie el cât de complicat și la orice materie de studiu, este floare la ureche; îl caută și-l printează de pe Internet, cât ai zice pește, fără să se ostenească măcar cu o compilație. Ce șoareci de bibliotecă, ce maldăr de fișe, ce timp pierdut?!... Acum studii superioare, masterate, doctorate face calculatorul în locul nostru, noi nu trebuie să ne batem capul, e suficient doar să scoatem banii și să ne plătim diploma...

Mă credeți că peste mai puțin de-un deceniu veți povesti nepoților dvs. cum la noi de Crăciun se tăia porcul, iar de Sfintele Paști, mielul? Desigur, întrebările lor suplimentare, generate de-o firească inocență și-o naturală curiozitate, vor veni în pauzele de învățare a colindelor, în timpul împodobirii stelei, ori a vopsitului și, acolo unde se practică, a încondeierii ouălor... Nu?!

Ileana PETREAN-PĂUȘAN

Putem face cadouri opere de artă sau alte bunuri aparținând patrimoniului cultural mobil?

Prin bunuri culturale mobile trebuie înțelese toate bunurile (transportabile) care sunt expresia sau mărturia unei creații umane sau a evoluției naturii și care au o valoare sau prezintă interes arheologic, istoric, artistic, științific sau tehnic. În această categorie intră obiecte descoperite cu ocazia săpăturilor arheologice, antichități mai vechi de o sută de ani cum sunt diferite unelte, ceramică, inscripții, monede, sigilii, bijuterii, arme vechi etc., materiale antropologice și etnologice precum lăzile de zestre, ștergarele, covoarele, costumele populare, icoanele, diferite obiecte din ceramică, bunuri legate de istorie, picturi și desene realizate manual, sculpturi originale, obiecte de artă aplicată din sticlă, ceramică, metal, lemn, fildeș, textile, mobilier, covoare, costume etc. Protecția acestor bunuri este prevăzută în Legea 182/2000 care le definește și instituie regimul lor juridic. Proprietarii acestor bunuri pot fi persoane juridice sau persoane fizice.

La aceste bunuri care au o vechime de peste 100 de ani trebuie să adăugăm și bunurile care se creează astăzi: picturi diverse - tablouri, icoane pe lemn, pe sticlă sau pe altele de suport, diferite țesături, cusături sau broderii etc.

Toate aceste bunuri, așa cum rezultă și din definiția lor, sunt mobile, adică ele pot circula, pot fi expuse vânzării, își pot schimba proprietarul. Circulația acestor bunuri culturale este reglementată prin legea amintită mai sus, prin Hotărârea Nr. 1420 din 04 decembrie 2003 pentru aprobarea *Normelor privind comerțul cu bunuri culturale mobile*, precum și prin Hotărârea Nr. 518 din 07 aprilie 2004 pentru aprobarea *Normelor metodologice privind exportul definitiv sau temporar al bunurilor culturale mobile*.

În circulația bunurilor culturale avem de a face cu două posibilități: pe de o parte, comercializarea lor și, pe de altă parte, exportul lor temporar sau definitiv.

Trebuie să arătăm că aceste bunuri culturale pot avea diverși proprietari sau titulari ai altor drepturi reale sau ai dreptului de administrare care pot fi persoane fizice sau persoane juridice. Unele dintre bunurile culturale pot fi clasate (adică aceste bunuri au fost supuse atenției unor cercetători științifici, abilitați de Ministerul Culturii și Cultelor, pentru a cerceta și stabili importanța pe care ele o prezintă și care, în urma procesului de expertiză, au obținut un "certificat de identitate" care constă într-o fișă standard, însoțită de fotografia alb-negru sau color, după caz). Dacă bunurile culturale mobile astfel clasate aparțin statului sau unităților administrativ-teritoriale, ele sunt inalienabile, insesizabile și imprescriptibile, prin urmare ele nu pot fi înstrăinate. Pot fi însă împrumutate în scopul organizării unor expoziții sau pentru realizarea unor proiecte culturale unor instituții sau persoane juridice de drept

privat din țară, dar numai cu avizul Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor și cu aprobarea Ministerului Culturii și Cultelor.

Dar pot exista bunuri culturale mobile clasate și în proprietatea unor persoane fizice. Dacă se intenționează vânzarea lor, aceasta este posibilă doar prin intermediul unor agenți economici autorizați în acest sens și cu respectarea prevederilor Legii 182/2000.

Comercializarea bunurilor culturale mobile care n-au fost supuse procedurii de clasare, aflate în proprietate privată, se poate efectua numai de către agenți economici care au obținut o autorizație de funcționare eliberată, de asemenea, de M.C.C., în baza avizului Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor. Operele de artă plastică și fotografică, operele de artă decorativă sau de cult, operele cu caracter etnografic, ale meșterilor populari, precum și alte opere create de autori în viață care nu pot face obiectul clasării nu se supun prevederilor normelor amintite. În vederea obținerii autorizației de funcționare, agenții economici trebuie să depună la M.C.C. documentația prevăzută în Cap. 2, Art.2 din Hotărârea 1420 din 2003.

Exportul temporar sau definitiv al bunurilor culturale mobile se poate face cu respectarea prevederilor cuprinse în Normele metodologice aprobate prin Hotărârea 518 din 2004. Deținătorul operelor (bunului cultural) ce urmează a părăsi țara trebuie să se adreseze Direcției Județene pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național.

De reținut este faptul că bunurile culturale mobile clasate, aflate în proprietate publică a statului sau a unităților administrativ-teritoriale, se pot exporta doar temporar, pentru organizarea de expoziții în străinătate, pentru investigații de laborator, pentru restaurare sau expertizare. Cele aflate în proprietate persoanele fizice sau juridice de drept privat, de asemenea, pot fi exportate doar temporar. Exportul definitiv al acestor bunuri se realizează numai în cadrul unui schimb de bunuri culturale.

Bunurile culturale mobile neclasate se pot exporta temporar sau definitiv, indiferent de proprietar, numai după expertizarea acestora de către experți acreditați de Comisia Națională a Muzeelor și Colecțiilor. În urma expertizei se obține Certificatul de export. Pentru a obține acest certificat proprietarul trebuie să se adreseze Direcției Județene pentru Cultură cu cerere scrisă. În baza acesteia, consilierul care răspunde de patrimoniul mobil îndeplinește procedura prevăzută de lege și eliberează certificatul de export.

Prin urmare, se pot face și cadouri cu opera de artă prietenilor, dar urmând și respectând procedurile legale în vigoare. În caz contrar, operele în discuție sunt oprite la vamă și pot genera și alte complicații.

Gheorghe CHENDE - ROMAN

Apel

Recentele articole, neobișnuit de brutale, semnate de Mircea Mihăieș cu privire la Prof. Ion Ianoși ne readuc în atenție o problemă de mare gravitate: problema *incorectitudinii intelectuale* de care dau dovadă unii participanți la dezbateră publică. Recunoaștem fără nici un fel de rezerve dreptul fiecăruia la opinie și la judecată morală asupra oricărei persoane; suntem, de asemenea, întru totul de acord cu faptul că tragediile secolului XX reclamă examinări exigente ale conduitei și opiniilor celor implicați, examinări care pot merge până la un veritabil proces de ordin etic. Dar este mai presus de orice îndoielă că nici un fel de judecată sau de examinare nu are valoare câtă vreme nu sunt respectate anumite cerințe minime de corectitudine intelectuală. Refuzul de a lua în considerare faptele concrete, efectiv comise (sau omise), de persoanele supuse examinării; înlocuirea faptelor concrete, relevante, cu o retorică violentă de ordin general, retorică aplicabilă oricui a trăit și a îndeplinit diverse funcții în perioada incriminată, dar care este în fapt îndreptată selectiv numai împotriva *anumitor persoane*, a căror stigmatizare se dorește; refuzul de a face cele mai elementare discriminări și nuanțări între rolurile sociale și intelectuale jucate în epocă; și, mai ales, confundarea tendențioasă a unor roluri și conduite comune, frecvent întâlnite, cu rolurile și conduitele

torționării - toate aceste elemente, care se regăsesc în articolele lui Mircea Mihăieș, dovedesc o lipsă de onestitate intelectuală. Este strict necesar ca, în orice evaluare critică, contribuția efectivă la evenimentele a persoanelor vizate să fie descrisă exact, și nu suprapusă în mod tendențios, fără nici o dovadă, actelor criminale comise în epocă; este indispensabil ca responsabilitățile să fie individualizate și prezentate corect, nu deduse sofistic dintr-o idee nebulosă de *responsabilitate globală*, nediferențiată, a *tuturor* celor vizati pentru *toate* cele *petrecute*; este necesar să se țină seama de întreaga conduită și de toate contribuțiile persoanelor, în loc de a se alege arbitrar anumite elemente în vederea unei incriminări nedocumentate faptic.

Facem așadar, prin mesajul de față, un apel hotărât, nu pentru încetarea sau diluarea examenului critic; nu pentru escamotarea responsabilităților sau a culpelor morale din perioada comunistă; nu pentru restrângerea dreptului la opinie - ci pentru ca, în toate judecățile și aprecierile făcute, să fie respectate cerințele uzuale de corectitudine intelectuală, cerințele recunoscute în toate societățile civilizate.

Mircea DUMITRU

Sorin VIERU

Adrian - Paul ILIESCU

Alexandru SINGER

Mihaela POP

Daniel CRISTEA-ENACHE

Dezbaterile „Caiete Silvane” la prima ediție

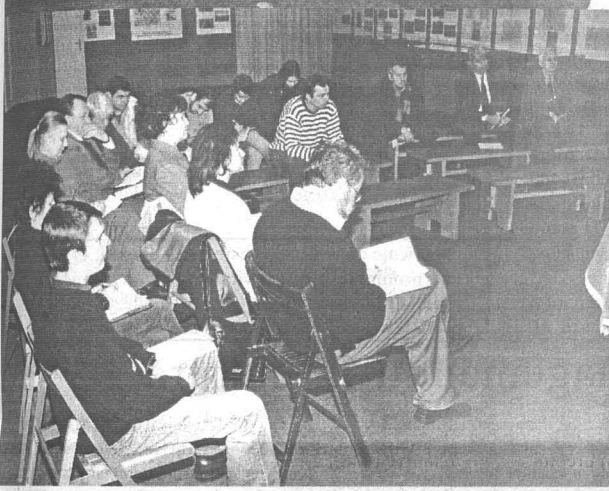
Așa cum am promis, în luna februarie redacția revistei „Caiete Silvane” a organizat prima ediție a Dezbaterilor „Caiete Silvane”, urmând ca după puteri și, mai ales, după interes, să organizăm în fiecare lună asemenea întâlniri, întâlniri care, poate, vor avea și efecte în planul managementului (sau cum

s-o numi arta sau disciplina asta) instituțiilor de cultură, a îmbunătățirii relațiilor profesionale între oamenii de cultură locali și a dezbaterilor publice despre soarta culturii pe aceste meleaguri (îi vom chema pe colegii din presa locală la toate edițiile). Gazda primei ediții a Dezbaterilor „Caiete Silvane”, desfășurată sub semnul întrebării „Cultura instituționalizată - încotro?”, a fost Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău. Participanți: președintele Consiliului Județean Sălaj, Tiberiu Mare; directorul Muzeului, Dumitru Gheorghe Tamba; inspectorul școlar general Ioan Abrudan; directorul Bibliotecii Județene, Florica Pop; Daniel Hoblea și Szoke Ana, din partea Centrului Culturii Tradiționale; Gheorghe Roman - Chende și Ileana Petrean - Păușan, din partea Direcției pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Sălaj; poetul și profesorul Ion Pițoiu-Dragomir; istoricul Cornel Grad; pictorul Flavius Lucăcel; Elena Musca, Ionuț Musca, Marin Pop, Ioan și Corina Bejenariu, Ioan Maria Oros, reprezentanți ai Muzeului Județean. Și subsemnatul, în calitate de moderator, mult prea „calm”... Principalele idei/întrebări ale acestei întâlniri (din câte am putut eu să pricep), dincolo de supărările unora sau „săgețile” altora, au fost următoarele: Consiliul Județean este dispus să asigure bani pentru proiecte, prin Programul „Dezvoltare prin proiecte”, și unor inițiative culturale, nu numai din administrația publică; sunt pregătiți oamenii de cultură și instituțiile de cultură pentru a „descoperi” și promova un „brand” cultural al județului?; cine pe cine promovează?; prea puține proiecte culturale câștigă în Sălaj; în ce măsură liderii din învățământ se pot implica în proiecte culturale?; necesitatea implicării dascălilor în cultura instituționalizată; cât își fac treaba pentru care sunt plătiți din bani publici funcționarii angajați ai instituțiilor de cultură? Pentru că s-a rostit de multe ori „expresia” proiecte culturale, următoarea noastră întâlnire va avea ca temă acest subiect. Mult mai „concret”.

Daniel SĂUCA

Foto: N. Gozman

Manifestare științifică reușită la Șimleu Silvaniei

• simpozionul „Păstrarea autenticității și specificității folclorului în perspectiva devenirii României membră a Uniunii Europene”

Puteam afirma, fără exagerare, că zilele de sâmbătă și duminică ale începutului de mărtisor, respectiv, zilele de 4 și 5 martie a.c., pot fi înscrise în calendarul cultural al anului printr-o manifestare științifică deosebit de importantă și de reușită. Este vorba despre simpozionul, cu participare națională și internațională, pe tema „Păstrarea autenticității și specificității folclorului în perspectiva devenirii României membră a Uniunii Europene”, organizat de Clubul Copiilor din Șimleu Silvaniei, cu sprijinul Primăriei Orașului Șimleu, Comitetului Național al Grupurilor Folclorice din România, Inspectoratului Școlar al Județului Sălaj și Direcției pentru Cultură (...) Sălaj. După salutul de bun venit și oficiile de gazdă făcute de domnul profesor Gavril Neaga, directorul Clubului Copiilor din Șimleu, ing. Septimiu-Cătălin Turcaș, primarul orașului de Sub Măgură și prof. Gheorghe Chende-Roman, directorul DJCCPCN Sălaj, a urmat, sâmbătă, 4 martie, „maratonul” celor 20 de comunicări. Și numai înșirarea titlurilor lor este suficientă pentru ca fiecare cititor al nostru să-și facă o idee despre importanța problemelor abordate: „Folclorul - simbol național” (Gh. Chende-Roman și Ileana Petrean-Păușan, Direcția pentru Cultură Sălaj); „Aspecte ale elementelor de unitate în portul popular românesc” (prof. Gavril Neaga); „Dansul popular românesc - caracteristici definitorii” (Teodor Pușcaș, coregraf la Palatul Copiilor și Ansamblul „Cununa de pe Someș” din Bistrița-Năsăud); „Oaspeți și oșpeți în tradiția românească de pe valea Râmniceului Sărat” (prof. Stana Georgescu-Apostu din Vinileasca, județul Vrancea, cond. Ansamblului folcloric „Dorul ciobănașului”); „Conservarea autenticității meșteșugurilor populare în cadrul Taberei de creație *Vara pe ulița* la Muzeul Național al Satului *Dimitrie Gusti*” (Iuliana Gresie, șef Secție Marketing - Muzeul Satului București); „Aspecte ale înlăturării și substituirii cântecului popular tradițional, autentic, cu subprodusul folcloric și supraprodusul folcloric cult” (prof. Pamfil Bilțiu, Baia Mare); „Aspecte de culegere și interpretare a folclorului muzical” (prof. Cornelia Neaga, Șimleu Silvaniei); „Folclor de pe Valea Prutului și Valea Siretului din Regiunea Cernăuți” (prof. Ludmila Rotaru, Bucovina Nordică, Ucraina); „Abordarea folclorului

instrumental autentic în cadrul cercurilor de folclor din Palate și Cluburi ale Copiilor (prof. Nicolae Miclăuș, Palatul Copiilor Satu Mare și instructor al Ansamblului Folcloric „Codrișorul”); „Folclorul, un mare absent din programa de limba și literatura română la clasele de liceu” (prof. Octavian Guțu, Colegiul Național „Simion Bărnuțiu” din Șimleu Silvaniei); „*Îmi cunosc portul și graiul* - valorificarea folclorului local” (prof. Mircea Șoncutean și Petrică Tomoiogă, Vișeu de Sus, Maramureș); „Poezia obiceiurilor legate de momente cruciale din viața omului: naștere, căsătorie, moarte” (prof. Angela Costelaș, Stana Chișu, Șimleu Silvaniei); „Valori socio-umane ale culturii tradiționale la românii din Barasabia” (prof. Valeriu Chiper, Chișinău, Republica Moldova); „Considerente generale asupra obiceiurilor tradiționale românești în condițiile devenirii României membră a Uniunii Europene. Obiceiul tăiatului porcului la românii” (Amalia-Magnolia Crișan, studentă la Universitatea din Oradea, Facultatea de Litere); „Folclorul autentic în zonele de interferență” (prof. Ionel și Dorina Pop, localitatea Poeni, județul Cluj); „Păstrarea tradiției populare. Folclorul, punte de legătură între națiuni” (Cornelia Negra, șef programe culturale Casa Municipală de Cultură din Bistrița-Năsăud); „Ansamblul *Cununa* - punte de legătură între Jibou și Europa” (prof. Virgil Maxim, Veronca și Victor Pintea, Clubul Copiilor Jibou); „Ansamblul *Șireagu* din Tg. Mureș - 40 de ani de activitate; din experiența ansamblului” (Gheorghe Vanga, instructor); „Caracterul sincretic al folclorului autentic regăsit în repertoriul Ansamblului de copii și tineret *Columna* din Zalău” (instructori-coregrafi Gabriela și Marin Hossu).

Cum spațiul nu ne permite să insistăm acum la observațiile făcute, problemele abordate, temerile și propunerile exprimate etc., vom enunța doar câteva dintre afirmațiile făcute în timpul intervențiilor, urmând ca în viitorul apropiat să găsim o formulă de a aduna și tipări toate comunicările prezentate, precum și sinteza dezbaterilor desfășurate duminică, 5 martie a.c., în același spațiu primitor - Clubul Copiilor din Șimleu Silvaniei.

* Laura Galvacii, inspector școlar: *În această crăă a globalizării, alăturarea termenelor „integrare europeană” și „folclor” mi se pare a fi foarte îndrăzneață. Dacă din punct de vedere economic avem ceva mai mult de recuperat, prin integrarea europeană aducem un plus în viața spirituală a Europei - folclorul românesc.*

* Prof. Pamfil Bilțiu a prezentat un referat dominat de afirmații grave, îngrjorătoare, însă punând nu de puține ori degetul pe rană: *substituirea folclorului de subproduse folclorice; substituirea cântecului popular prin făcături; textele sunt contrafăcute, puerile, presărate cu fel de fel de interjecții și refrene gen: ila, iha, chiar behehe; și dansurile populare sunt scenizări în suite, stilizate, construite; televiziunile promovează făcături de cea mai joasă speță; la tv. subprodusul folcloric este ridicat la rang de tezaur; sunt în țară acum peste 12.000 de trâmbițași de kitsch-uri, muzica populară a devenit o afacere, o sursă de venit; lovitura dată folclorului de manele și maneliști; poluarea folclorului duce la înăbușirea lui.*

* Cornelia Neaga: *Dacă adulții își permit să terfelească folclorul de dragul banilor, noi, care lucrăm cu copiii n-avem voie să facem așa ceva.*

* Nicolae Miclăuș: *Soarta țării noastre depinde de aceasta a fost înlocuit cu orchestre cu instrumente străine zonei.*

* Octavian Guțu: *„Toți egali, toți diferiți!” este una din devizele UE; noi trebuie să intrăm acolo cu bogăția folclorului nostru; când ne vor putea „citi” și descifra sufletul cu adevărat, abia atunci ne vor prețui străinii. Educația și instrucția în școală trebuie să înceapă de la cultura tradițională românească.*

* Valeriu Chiper: *În toate școlile românești din Republica Moldova există, obligatoriu, o oră de folclor; speranțele noastre sunt legate de folclor, această iocană credincioasă a satului.*

* Victor Pintea: *Ca o noutate absolută pentru ediția din acest an a Festivalului „Someș, cântecele tale”, am creat cinci secțiuni de meșteșuguri artistice tradiționale.*

Concluzia a fost că viitoarea lege care va reglementa protejarea patrimoniului intangibil va veni, desigur, în sprijinul - inclusiv sub aspect financiar - conservării și promovării culturii noastre tradiționale.

Ileana PETREAN-PĂUȘAN

Noi apariții la Editura „Silvania”

Limba română - frumoasă ca o duminică

Iată că Omul care are numele pe verso paginii de titlu la numeroase cărți de poezie, proză, antologii, cărți didactice etc. - și îndrăzneaștii a spune. Omul fără de care cărțile respective n-ar fi apărut, sau n-ar fi apărut așa - a "îndrăzneaștii", în sfârșit, să pună propriul nume pe coperta unei cărți. De referință, credem noi și se vor convinge și cei interesați de această carte. Pentru că, într-adevăr, lucrarea *Limba română - culegere de exerciții și teste* (Editura "Silvania", Zalău, 2005), tipărită în două părți însumând circa 800 de pagini, semnată de profesorul Iuliu Suciuc, este deosebit de utilă pentru cei care doresc să-și însușească, în mod corect, limba română. Și cum aceștia nu sunt puțini, putem afirma că cele două volume se adresează unui public larg - elevi, studenți, învățători și profesori - fiind un instrument util de învățare și, mai ales, de consolidare a tuturor cunoștințelor gramaticale, așa cum aflăm încă din caseta simbolică, sub formă de papyrus (pergamant), de pe copertă - vocabular, fonetică, ortoepie, morfologie, sintaxă, ortografie, punctuație. Însuși autorul, cu modestia ce-l caracterizează, dar și cu experiența de-o viață la catedră, afirmă în *Argument* că "Prin conținutul variat al exercițiilor și testelor, prin surprinderea unor aspecte esențiale ale cultivării limbii române în școală, prin organizarea materialului pe niveluri de dificultate, lucrarea devine un instrument util atât pentru profesori, cât și pentru elevi".

Lucrarea este structurată, așadar, logic, ascendent ca volum de cunoștințe și dificultate, cuprinzând: exerciții recapitulative de vocabular, fonetică și ortoepie, morfosintaxă, ortografie și punctuație; exerciții pe text cu cerințe variate, pentru părțile de vorbire și părțile de propoziție; teste de evaluare pe diferite compartimente ale limbii române (rezolvate); teste propuse spre rezolvare; teste tip-grilă pe domenii, teste-grilă generale, cu soluții, dând posibilitatea elevilor care lucrează singuri

să se autoverifice.

Dincolo de meritul de a fi un veritabil manual de limba română, rodul unei îndelungate experiențe a unui dascăl cu har, cartea domnului profesor Iuliu Suciuc are și numeroase valențe etice și estetice, prin textele alese, îndemnând la lectură. Fragmente din opera prozatorilor și poezilor români consacrați, dar și fragmente din literatura universală sunt alese cu grijă pentru a ilustra miracolul cuvântului, al limbii, "geometria" gramaticii, complicată pentru neavizați, dar fascinantă pentru cei care-i pătrund tainele. Și cum se poate începe acest drum altfel decât urmând îndemnul lui Mihai Eminescu, ales ca *moto* pentru întreaga lucrare (toate capitolele mari au câte un *moto*) și așezat înainte de "Argumentul" autorului: "Nici un om nu se întărește citind un text de gimnastică, ci făcând exerciții, nici un om nu se-nvață a judeca citind judecățile scrise de alții, ci judecând singur și dându-și seama de natura lucrurilor."

Înainte de exercițiile lexicale, M. Sadoveanu ne îndeamnă "Tindeți către un vocabular și un stil care să puie în valoare tot ce e frumos, precis și simplu în limba noastră". Acest lucru îl face și textele alese pentru rezolvarea anumitor cerințe. Fragmentele - atent selectate - din Eminescu, Creangă, Blaga, Pillat, Marin Preda, Nichifor Crainic, Nichita Stănescu, George Bacovia, Vladimir Streinu, Slăvici, Caragiale, Marin Sorescu, Goga, Coșbuc, Argezi, Macedonski și mulți, mulți alții, dar și cele din literatura veche și folclor, prin mesajul lor cognitiv, etic și estetic te trimit la autorii respectivi, la opera din care fragmentul a fost decupat.

"Neîndoicnic - afirmă profesorul și poetul Marcel Lucaciuc, inspector școlar -, culegerea de exerciții și teste elaborată de profesorul Iuliu Suciuc, rod al unei

IULIU SUCIUC

LIMBA ROMÂNĂ

CULEGERE DE EXERCITII ȘI TESTE

PARTEA I

EDITURA SILVANIA
ZALĂU 2005

vocabular
fonetică
ortoepie
morfologie
sintaxă
ortografie
punctuație

experiențe didactice de peste patru decenii, va fi o căluză prodigioasă în activitatea elevilor, studenților și profesorilor, care vor dori să aprofundeze studiul limbii patriei noastre, frumoasă ca o duminică".

O carte îndrăzneașă despre managementul în cultură

"Cu toate că managementul, în forma sa embrionară, a apărut odată cu constituirea primelor comunități umane și cu apariția primelor forme ale organizării sociale, știința managementului prinde contur abia la începutul secolului XX. La noi în țară ea se dezvoltă și-și face simțită prezența, în special, după 1990, când în societatea românească totul intră în reorganizare și reasezare pe cu totul alte principii decât cele anterioare, ale economiei de piață.

Dacă majoritatea lucrărilor de management se referă la modul de organizare și gestionare a problemelor în sectorul privat, prin cartea de față noi am încercat să aducem problematica și în

sectorul instituțiilor publice, în general, și al instituțiilor de cultură, în special.

Experiența și practica demonstrează că fără o pregătire de specialitate adecvată în domeniul managementului activitatea se desfășoară lacunar, intuitiv, și nu riguros științific, după un algoritm clar, care poate conduce la atingerea menirii instituțiilor publice și a scopurilor stabilite".

Aceasta este *argumentul* cărții, mărturisit de înșiși autorii lucrării *Politici publice. Cultura organizațională în instituțiile publice. Leadership*, Gheorghe Chende-Roman și Tudor Chende-Roman. (Benefică și de apreciat colaborarea între tată și fiu, zicem noi, și în sfera comunicării tipărite, nu numai a celei orale, bazată și ea, din câte știm, pe lectură, idei, principii.) Lucrarea, apărută la Editura "Silvania" (Zalău, 2005), este structurată pe cele trei problematici, toate convergând însă spre managementul în domeniul culturii. După *Considerații generale* - scurt istoric, probleme de terminologie și diverse definiții date politicilor publice - este abordată în prima parte *Relația dintre direcțiile județene pentru cultură, culte și patrimoniul cultural național și politicile publice*. Agrăind înțelesul acordat politicilor publice în clasificarea făcută de R. Rose (1989), autorii detaliază *temele* care definesc ceea ce trebuie făcut într-un anumit domeniu, respectiv cele care stau în atenția și atribuțiile direcțiilor de cultură în domeniul patrimoniului cultural național (arheologie, monumente istorice, patrimoniul cultural mobil,

patrimoniul infangibil, monumente de for public); *poziția și scopul* - care presupun acțiuni convergente ale mai multor autorități publice și care trebuie să stea în atenția celor mai înalte foruri; *mijloacele prin care se realizează intenția* (capitolul ilustrat printr-un exemplu concret: întocmirea cadastrului siturilor arheologice).

Și partea a doua a lucrării (cea mai amplă) - *Cultura organizațională în instituțiile publice* - debutează, firesc, cu *noțiuni generale despre management*, informând asupra caracteristicilor distincte ale celor patru școli sau curente principale în domeniul managementului și a importanților lor reprezentanți: școala clasică sau tradiționalistă, școala behavioristă sau comportamentistă, școala cantitativă, școala sistemică. Autorii subseriu interpretării *Diagramei procesului de management în organizații* alcătuită de Ricky W. Griffin: *managementul, ca proces, este o înlănțuire de eforturi de gândire și acțiune prin care echipa managerială realizează diagnoza, planificarea și decizia, organizarea, coordonarea și controlul procesului de transformare succesivă a resurselor informaționale, financiare și materiale, cu implicarea resursei umane, în scopul atingerii obiectivului strategic al organizației și precizând locul culturii organizaționale în procesul de management*, autorii analizează variabilele culturii organizaționale (factori endogeni, care acționează din interiorul organizației; factori exogeni, exteriori, reprezentați de mediul juridico-instituțional, economic, social, politic, cultura națională) și modalitățile de manifestare a culturii organizaționale. Deosebit de interesante - și de aplicate - ni se par capitolele care vizează cultura managerială, cultura organizațională în cadrul direcțiilor de

cultură, precum și auditul culturii organizaționale, înțeles ca o reevaluarea activității instituției, o depistare a cauzelor care pot frâna buna desfășurare a activității și luarea măsurilor necesare pentru a face instituția eficientă și eficace (studiu de caz). Printr-un proces de diagnostic - analiză de tip cauză-efect - se urmărește stabilirea punctelor tari și a punctelor slabe. Rezultatele astfel obținute sunt analizate prin prisma celor cinci funcții ale managementului: previziunea, organizarea, coordonarea (comunicarea), antrenarea (motivarea) și control-evaluarea. În final se ajunge la stabilirea măsurilor necesare a fi luate pentru activitatea viitoare.

Concluziile din capitolul ultim al celei de-a doua părți seot în evidență rolul pe care cultura organizațională îl are în orice organizație, fie ea de tip privat sau public.

Partea a treia a cărții, *Leadership* - este deosebit de interesantă, ea dezvoltând, în esență, conținutul acestei noțiuni complexe care desemnează capacitatea - născută sau dobândită - a managerului (liderului) "de a determina resursa umană din organizație pentru a acționa unitar și a o direcționa spre realizarea scopurilor stabilite, conlucrând cu aceasta, folosindu-se de implicarea afectivă prin motivare adecvată, folosind o gamă variată de mijloace de influență" (p. 132).

Considerăm deosebit de utilă această lucrare bazată pe o lectură solidă și un studiu riguros, pe experiență în domeniu și, desigur, pe dorința de-a deschide interesului, comunicării și, în ultimă instanță, cercetării un domeniu mai puțin abordat astăzi. Ea poate servi atât managerilor, cât și celor care se pregătesc să devină, urmând un program de masterat în administrația publică.

Heana PETREAN - PĂUȘAN

GHEORGHE CHENDE-ROMAN
TUDOR CHENDE-ROMAN

• POLITICI PUBLICE

• CULTURA ORGANIZAȚIONALĂ
ÎN INSTITUȚIILE PUBLICE

• LEADERSHIP

EDITURA "SILVANIA" ZALĂU
2005

Cenaclul "Silvania"

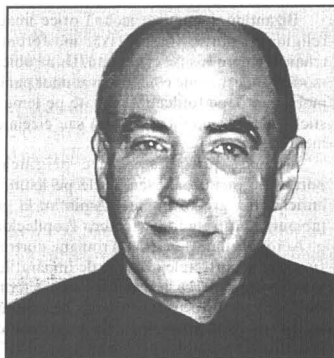
O revelație - Peter Scott Cooper

Joi, 9 februarie a.c., a debutat în cenaclul "Silvania" Peter Scott Cooper, scriitor și artist plastic american stabilit, prin căsătorie, în Zalău. Versurile din grupajul prezentat i-au fost traduse în românește și citite de soția lui, poeta Corina Știrb-Cooper. Peter Scott Cooper s-a născut în Chicago, la 30 iulie 1950. A debutat cu volumul de versuri "Silence becomes the unicorn" (1974). Au urmat: "Birth mark" (roman, 1999) și "The Valley of my western hart" (poeme, 2000). Peter scrie o poezie de mare sensibilitate și profunzime, tulburătoare prin tematica gravă și modul subtil în care știe să surprindă relațiile nevăzute între lucruri și ființe. Poemele lui sunt ample, de largă respirație, având ceva din maiestatea curgerii unui fluviu. E evident, în cazul său, un îndelung exercițiu al scrisului, poetul stăpânind cu măiestrie arta sugestiei gradate sau aceea, mai rară, a captării influențelor lumii nevăzute. Poezia lui Peter fascinează prin unduire de gând ce plonjează în tenebrele subconștientului și izbucnesc apoi, triumfătoare, în tăriile de aur ale spiritului, învalind, printr-o suavă iradiere, întâmplările adânc-semnificative ale acestei vieți.

Pe un ton mai reținut sau mai exaltat, cei prezenți și-au exprimat bucuria de a primi în rândurile lor un poet de asemenea calitate: "Poezia lui Peter este un zbor între pereții fluizi ai vieții superioare înțelese, ajuns un templu luminat unde porțile sunt adesea deschise numai de cei aleși. Fără să fie pretext, filonul religios e privire în oglinzi. Textele probează metafora la poezie și trezesc interesul în cea mai mare măsură. Cel care a putut «turna» în spirit clipe arse de inimă merită prețuirea noastră. Iată de ce remarcăm și următoarele: «cuțitul întrebărilor», «ierie o smochină», «moartea-verișoara războiului»,

«împărtășania zilelor frumoase», «nu voi sta singur decât în mână», «gloaște acide de ploaie», «crede și vei fi liber», «apa e un vis» etc., etc. Bine ai venit printre noi, scriitorule american!" (Ion Pițoiu-Dragomir); "E o poezie ce mizează pe un vag fir epic, pe un ton confesiv. Fiecare poem se constituie, luat în ansamblu, într-o metaforă. Versurile sunt aforistice, sentențioase, încadrându-se în ceea ce s-ar putea numi poezie gnomică" (Marcel Lucaciu); "Poezia dlui Peter Scott Cooper, poet american, tradusă de Corina Știrb-Cooper în limba română, se dovedește a fi rodul unor meditații profunde asupra vieții și morții, încadrându-se în ceea ce tot un poet american afirmă că trebuie să fie poezia (într-o artă poetică): «Poemul nu se cere ceva grav / ci viu / Poemul câtă a fi concret / Plin ca un fruct». Poezia dlui Peter Scott Cooper e vie e plină ca un fruct" (Lulu Suci).

Cenaclul "Silvania" s-a îmbogățit cu siguranță prin prezența poetului Peter Scott Cooper, care sperăm să ne onoreze și să ne bucure și cu alte lecturi. Daniel HOBLEA

Peter Scott Cooper

Moartea nu e un munte

Nu e nici realistă sau artistă sau onorabilă

Moartea nu e un munte sau o femeie

nu are frumusețe e doar o tranziție de la ideea caldă cristalină

nu e o excursie lungă la țară

la faptul rece împerturbabil

nu e o otravă sau o lamă de ras

Moartea nu e motivație pentru nimic

nici o armă

nici a fi totul sau a sfârși totul

Nu e prietena bogățiilor sau săracilor și dacă uncori

verișoara războiului

Este o clipită rea

nu-i e soră inimii

o împlinire dezinformată

sau frate cu mâna

(deschisă sau închisă)

nu poate fi studiată sau știută

Emama durerii altora

erudă cu tatăl agonici

imaginația ei e limitată

Moartea nu poate fi prietenă

deși-a fost camaradă trădării

În procesul vieții moartea nu are jurisdicție

nu-i naturală

ci sfârșitul naturii

E vinovată meru niciodată inocentă

nu atenuază

nici nu suspendă circumstanțele

Este o călătorie dar nu o vacanță (a simțurilor sau alteceva)

Moartea nu are filozofii sau politici

psihologia ei e în cel mai bun caz efemeră

deși nu fantomatică sau inerentă

nu e socială (nici antisocială)

nu e meteorologică

înzăpezită ploioasă

vântoasă senină

Nu e nici calea către Dumnezeu sau orice al adăpost al sufletului

Nu e nici domeniul sfinților nici exilul păcătoșilor

Nu ne așteaptă nimeni în moarte

este un sărut din vârful buzelor o strângere de mână retrasă o palmă ratând obrazul un pumn dat strâmb

nu e prietenă cu boala sau cu o inimă frântă

nu poate fi învinsă de curaj sau lașitate

nu poate fi văzută știută admirată

nu are gust nuanță țipăt

nu vede încotro merge deși există ocazionale dovezi

ale sosirii ei

Nu e un loc geografic geologic

și mai mult decât orice nu e o cățărare sau o cădere

și în ciuda a toate câte nu e

și a puterii pe care unii i-o atribuie

poate fi învinsă

i-am întâlnit învingătoare

am văzut-o aseară purtând un bandaj alb peste ceea ce ar fi putut fi o rană mortală

colora o pagină dintr-o carte despre o rășucă urâtă

și cu fiecare linie a creionului verde aducea la viață hârtia albă

Voința de a trăi care există în inima unui copil fragil

e arma cea mai tare care pune moartea la zid cu mâinile sus

arestată ținută la respect

un criminal condamnat la viața de o unică privire a iubirii

Daniel Săuca - Homo Silagenssis (vol. I)

Daniel Săuca a debutat cu volumul de poeme *Gândacul cu cinci pene roz* (1999). Iată că, după o perioadă de 7 ani, el revine cu un al doilea volum, de o cu totul altă factură, *Homo Silagenssis* (Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2006), care cuprinde editoriale, articole, pamflete, eseuri apărute între timp în presa locală și regională. De fapt, sub acest titlu, vor mai apărea la aceeași editură încă două volume, unul de interviuri realizate de autor și unul de jurnal.

Deși, formal, volumul nu este structurat pe domenii, se pot decela în structura lui mai multe registre: politic (dominant), socio-economic, istoric, religios și cultural. Din rațiuni întemeiate, legate de psihologia cititorului (post)modern, autorul a evitat cu bună știință orice sistematizare tematică.

La vremea apariției editorialelor cuprinse în *Homo Silagenssis*, aproape toate au stărnit controverse, nemulțumiri, resentimente, reacții care de care mai ciudate, șușoteli pe la colțuri sau atacuri virulente în presă. Într-adevăr, nota lor dominantă este una polemică, în răspăr cu "ce se spune" sau "ce se crede" de obicei.

Iconoclast înăscut, Daniel Săuca are curajul rarism de a scrie, cu orice risc, exact ce gândește despre o anumită problemă sau un anumit personaj. Și asta, mai ales în spațiul strâmt al provinciei, supără și doare "Am erezut, cred și voi crede că opinia, oricât de contestabilă sau de polemică, este obligatoriu să fie «personală», indiferent unde este exprimată (...)» spune el în cuvântul de încheiere al cărții.

Nu credem să exagerăm spunând că pe plaiurile sălăjene, în domeniul presei, Daniel Săuca este inițiatorul unei adevărate revoluții, una a talentului, autenticității și a libertății de

exprimare. Ziarist de o certă vocație culturală, articolele lui ne-au amintit, într-o anumită măsură, de savoarea presei românești interbelice.

La drept vorbind, despre *Homo Silagenssis* ne-ar fi mai ușor să spunem ce nu este: de pildă, nu este o carte-tranșilizant, bună de citit înainte de culcare. Nu este o carte de ode și imnuri aduse "mărețelor realizări". Nu este o carte a ideilor "permite-de-a-gata", a frazelor tipizate și găunoase, a limbajului "de fier-beton" (expresie a autorului) (post)comunisto-capitalist, pe care mulți neo-politruți și culturnici l-au transformat în mijloc de parvenire și șantaj.

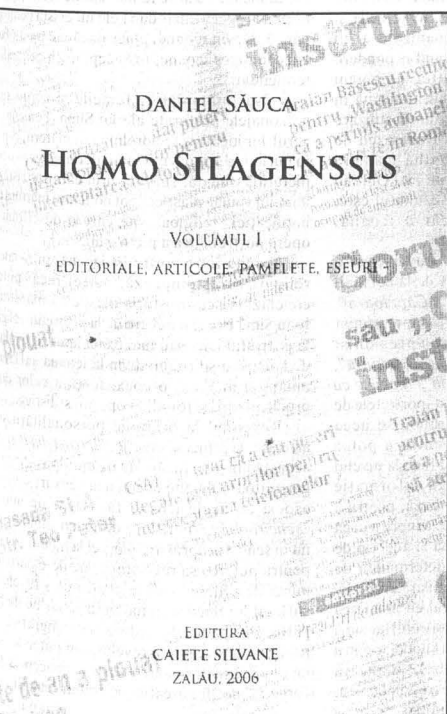
Homo Silagenssis este o carte vie, contorsionată, tragicomică, plină de miasmele "capitalismului" nostru de tip sud-american, o carte dilematică, incomodă, bună de pus pe rănile interminabile tranziției de la un regim ticăloș la altul ce-i moștenește tarele, dar încearcă să și le camufleze sub o altă perdea ideologică.

Pe termen scurt probabil, Zalăul, în istoria lui recentă, va fi cunoscut prin ea în țară dincolo de celebra liceo de prune. Și probabil că, pe termen lung, cercetătorii și analiștii domeniului presei vor consemna în studiile lor acest volum inedit pentru spațiul sălăjean.

Pe de altă parte, depășind litera (adică evidența), se poate spune că *Homo Silagenssis* este personajul colectiv pe care toți îl nutrim cu mentalitățile și inerțiile noastre, golemul sinistru ce ne-a transformat în roțițe interschimbabile, în mecanisme perfect adaptate unei lumi răsturnate, absurde, aflată într-un ultim stadiu de disoluție. Din ferice pentru unii și nefericire pentru alții.

D. HOBLEA

Serie nouă, Anul II, Nr. 2 (14), martie 2006

De la icoana spiritului divin la icoana sufletului uman în creația maestrului Ioan Sima

Bizantinii denumeau icoană orice imagine religioasă, portativă sau fixă, indiferent de tehnica în care fusese executată. După obiceiul modern, acest nume este rezervat unor panouri mobile, aproape totdeauna pictate pe lemn, pe sticlă, mai rar cioplite în piatră sau cizelate în metal.

Această practică își are originea în portretele pictate adesea și ele pe lemn, din antichitatea greco-romană. Amintim la greci tablourile păstrate în Pinacoteca Propileelor de pe Acropola din Atena, iar la romani, portretele funerare și portretele oficiale ale împăraților și înalților dregători civili și militari, care determină înflorirea acestui gen al portretului, deja conturat.

În contextul acestor practici, creștinii adoptă obiceiurile societății în care trăiesc, dar avansează pe calea portretului, imprimându-i o altă natură. De la portretele defuncțiilor până la cele ale apostolilor, ale marilor dascăli și ierarhi ai bisericii grecești (Ioan Gură de Aur, Vasile, Grigore din Nysa și Grigore din Nazianz) și până la cele ale sfinților și preasfinților Petru, Pavel, arhangelul Mihail, Fecioara Maria și Iisus Hristos, direct proporțional cu schimbările în planul naturii modelului și implicit al substanței picturale, genul portretului se metamorfozează în genul icoanei. Este, indiscutabil, vorba de o trecere de la chipul exterior la chipul interior, de la individualizare la stilizare, de la immanent la transcendent; de acea coerență a mentalului creator în care discursul plastic, în mod firesc pornind de la suprafață, aparenta lumii exterioare pe care o percepe cu ochiul fizic, tinde să se adâncească în sensul lucrurilor, declanșând funcționarea unui ochi interior. Acest ochi tinde să răstoarne structura materială a formei, în favoarea celei materiale, să inverseze unghiul de vedere, să privească de undeva, din interior înspre exterior, în așa fel încât interiorul să fie măsura tuturor lucrurilor. Imaginea icoanei nu mai este, așadar, un portret individualizat, pentru că întreaga compoziție, totalitatea forțelor direcționale, mutația ideii de reproductibilitate de la vizibil la invizibil, converg spre crearea ființei interioare universale, aceeași, existentă în fiecare ființă individuală, unică în felul ei.

Întârm aceste aprecieri cu afirmația lui Charles Delvoe în cartea sa *Arta bizantină*. (Ed. Meridiane, 1976) în care concluzionează că *stilizarea transformă un portret individual într-o icoană valabilă pentru veșnicie*.

Acest scurt istoric al devenirii icoanei conține, în esență, problematica aceluși ritm clasic al procesului creativ în istoria artelor plastice, în care există treceri repetate de la concret la abstract sau invers, de la abstract la concret, în virtutea proceselor mentale, pe de o parte și a naturii duale a acestei lumi, pe de altă parte.

Aparent, studiul introductiv nu are nici o legătură cu creația maestrului Ioan Sima, dar rațiunea acestei asocieri este de dată recentă și nu este deloc întâmplătoare.

Documentarea muzeografică urmată de cercetarea de teren au scos la iveală existența unei icoane în creația lui Sima, care, de altfel este prin excelență laică. Deși singulară în stilistica lui și cel puțin ca obiect păstrat dintr-o anumită serie, acesta este începutul artistic al picturii lui Ioan Sima. Despre acest început aflăm cu exactitate în cartea *Înălțarea Afroditei - Amintiri despre Ioan Sima*, (Ed. Saeculum I.O., București 2004, p. 16), dedicată memoriei maestrului de către autoarea Zoe Iustina Martin, o bună prietenă a sa, regăsită în multe din portretele sale:

"În 1982, aflat în vizită la noi în Germania, într-o seară, la cină, Ioan Sima s-a destăinuit asupra copilăriei sale și a tatălui său. Regretatul meu soț, Octavian Martin, l-a înregistrat atunci pe o bandă de casetofon și acum, după exact 22 de ani, voi reproduce fidel destăinuirile maestrului:

Am început să pictez la vârsta de 6 ani. Tatăl meu, care era preot în Pericea, a chemat, în 1905, niște pictori să picteze iconostasul bisericii. Vremea era caldăuroasă și pictorii lucrau afară. Lucrau cu vopsele de ulei. Eu i-am lăsat pe ceilalți copii să se joace fără mine; descoperisem ceva mai important, pictura. Mă uitam la pictorii chemați de tata cum lucrează. Pe urmă atăta l-am necăjit pe tata până când mi-a cumpărat și mie niște vopsele de ulei de la librăria unui evreu din Șimleul Silvaniei, Heinrich. Am început să pictez direct pe pânză, în ulei. Pictam după model ca pictorii pe care îi văzusem. Am pictat Cina cea de taină, Sfânta Familie, etc."

Primul tablou pictat de Ioan Sima, la vârsta de șapte ani, a fost un "Crist". Acesta, singurul

păstrat din seria celor menționate de artist, a fost primit cu împrumut, prin bunăvoința actualului preot paroh Moca Silviu, de la Biserica Ortodoxă din Pericea și expus pentru prima dată la Galeria de Artă "Ioan Sima", în data de 14 februarie 2006, ziua vernisajului expoziției "Colecția maestrului Ioan Sima" în care acesta a fost inclus. El nu este o achiziție permanentă a galeriei, ci doar ocazională, și se va întoarce, în mod firesc, în locul unde s-a născut și unde este perfect integrabil ca icoană, în spațiul sacru al bisericii.

Relativ la partea introductivă despre evoluția de la portret la icoană, se va analiza drumul invers al devenirii, în acest caz, de la icoană la portret.

La Sima, putem vorbi de o trecere de la icoană la portret în contextul nu al unei descoperiri, ci al unei revelații. Copilul artist a asimilat în acel moment, acel sentiment al artei, care s-a trezit în sufletul său sub influența propriei a pictorilor muraliști, chemați de tatăl său și surprinși efectiv în pulsul creației artistice. Această stare a artei, imortalizată în sufletul său, a fost imboldul creației ulterioare adulte.

Analizând strict icoana din Pericea este vădită preocuparea de a reproduce ceea ce vede. Actul imitativ este modul de relaționare a copilului față de lumea în care trăiește. Pentru el ea este un exemplu de urmat. Copilul Sima nu face excepție. El mărturisește deschis:

"Pictam după model, ca pictorii pe care îi văzusem." Prind din perspectiva fazelor desenului infantil, stabilite de psihologul Luquet, el se situează în acea fază a realismului vizual, în care copilul anterior, centrat pe propria lume, pe propriul eu, depășește acest stadiu și cunoaște o deschidere spre lumea care se află în afara lui și deasupra lui. El recurge în mod instinctiv, din nevoia acută de adaptare, la imitare. Ceea ce este excepțional la copilul Sima, este calitatea imitației:

- atenția față de ansamblu și detaliu: figura cristică centrată în prim plan conținând elementele anatomice și stilistice de rigoare, fără a adăuga sau a lipsi de ceva figura umană, așa cum se întâmplă în lăzarea realismului intelectual al desenului de copil; nu avem de a face nici cu supradimensionări regionale (ex. cap mai mare decât corp), nici cu înmulțirea sau scăderea elementelor de segment (ex. mai multe picioare, degete, un singur ochi), nici cu schematizarea figurii umane (linii în loc de mâini sau picioare, cere în loc de cap) ci dimpotrivă, cu o percepție organică și proporționată a modelului și, implicit, a figurii umane pe care o reprezintă; este de remarcă atenția desăvârșită, în special canalizată în zona mâinii, în dorința de a reuși să redea gestul mâinii, o zonă de mare dificultate, anevoioasă pentru exprimarea instinctiv liberă a copiilor;

- marcarea zonelor de umbră și de lumină obținând efecte fine de clarobscur;

- surprinderea unor texturi: tratarea diferențiată a elementelor compoziționale în funcție de apariția materialității lor: este impresionantă redarea norilor într-o substanță dematerializată, vapoasă sau constituie ambianța împărăției cerești desfășurată pe orizontală, în contrast cu verticalitatea figurii cristice, umanizate.

Din toate aceste remarci decurge, în mod evident, talentul precoce al lui Sima.

Situând icoana din Pericea în contextul creației lui Sima, legăm începutul cu maturitatea sa. Nu multe sunt cazurile în care se păstrează creațiile din copilărie ale artiștilor consacrați, astfel încât avem premisele elementare în constituirea unei istorii plastice complete a maestrului Ioan Sima. Nu multe sunt cazurile în care se păstrează creațiile din copilărie ale artiștilor consacrați, astfel încât începutul artistic este adesea localizat în faze care sunt, de fapt, mature și care necesită o explicație originară. În plus, accesul la începutul plastic al unui artist poate completa sau chiar schimba optica despre arta sa.

Critica de artă îl situează pe Sima în postimpresionism: este asociat cu acei pictori (în arta universală - Seurat, Van Gogh, Gauguin, și în arta românească - Aurel Ciupe, Cătuș Bogdan, Petre Abrudan) care au părăsit impresionismul pentru a căuta, fiecare, adevărate impresii vizuale la propriul temperament. Sima abordează tușa plastică la modul esențialist, pentru a exprima simplu, direct și natural impresia sa asupra omului și a naturii. Subiectele predilecte sunt florile și portretele, iar între portrete, femeile și copii.

Am ales figurativul ca tematică reprezentativă în definirea profilului maestrului - figurativul singular sau portretul - care

imortalizează, în prim plan, întreaga informație sufletească a unei persoane dragi, sau misterioase sau inocente. Am făcut această selecție din colecția maestrului Ioan Sima tocmai pentru a crea un context adecvat pentru primirea și analizarea icoanei din Pericea.

Icoana, în accepțiune generală, este, de asemenea, o lucrare figurativă, dar cu alte conotații. În timp ce portretul uman este laic, lumesc, portretul de sfânt este religios, sacru. Există și situații de imixtiune a laicului în religios sau a religiosului în laic, atunci când în icoană apar tendințe de umanizare a sfântului sau când în portretul uman apar tendințe de spiritualizare sau omului reprezentat.

La Sima, ambele tendințe se manifestă.

Începutul său religios este firesc, fiind fiu de preot și mereu în contact cu imagini și obiceiuri religioase. Stilistic vorbind, în icoană identificăm o sinteză fericită între elemente bizantine (aureola, gestul binecuvântării) și elemente catolice (tratarea umanizată a lui Hristos, blanda inimă, norii) având o pondere mai mare acestea din urmă. Astfel, nu putem vorbi de acea icoană ascetică, spiritualizată în toată compoziția sa printr-o profundă stilizare care îl simbolizează pe Fiul lui Dumnezeu de proveniență cerească, ci de o altă manieră iconografică, care îl reprezintă pe Fiul Omului care a trăit aici, pe pământ. Rezultatul este, mai degrabă un tablou decât o icoană, reprezentând un portret de sfânt.

Portretul, pe de altă parte, traversează o diversitate de tendințe stilistice - de la cel realist ("Tatăl artistului", "D-na Caprioara", "Margareta", "Autoportret"), impresionist (primele autoportrete), postimpresionist (portretele în general: "Zoe", "Studentă", "Femeie blondă", "Femeie în alb", "Femeie cu bluză verde") și chiar expresionist (portretele de copii, studiu de cap), descifrându-se acea intenție de dematerializare pentru a putea accesa sufletul uman. Sinteza se face la nivelul chipului, acolo unde întreaga informație anatomică a fizionomiei se epurează, pentru a concentra atenția asupra ochilor, asupra a ceea ce emană ei. Imaginea îndeamnă la acel tip de contemplație a profunzimilor determinată de adâncimea ochilor și care este similară efectului pe care îl creează contactul vizual cu imaginea religioasă, și anume, cu icoana. Portretul lui Sima este tot o imagine cu caracter de simbol, pentru că trimite, într-un mod esențializat, la altceva decât la aparițele anatomice ale trupului uman, la altceva decât la materia organică, la acea

parte a omului materială, invizibilă dar descifrabilă la nivelul ochilor, care este sufletul uman. În acest sens, făcând analogia cu icoana spiritului divin, portretul lui Sima se poate considera o icoană a sufletului uman.

Pe această linie stilistică putem afirma că Sima se înrudește foarte bine cu acei artiști (spre ex. în arta românească Tonitza, iar în cea universală Modigliani, în portretele lor) la fel, nedeleclarat icoanari, dar cu predispoziție spre această ipoteză și spre acest gen de creație, explicit laică dar implicit religioasă.

Ființe permanentizate în trăirea lor, care s-au acum simt, interiorizate, melancolice, tăcute, veritabile modele predispușe la non-verbal, căsput totul prin ochi. Aceste personaje, prin însăși integritatea lor și impresia de oprire a timpului în loc, care provine din desăvârșirea lor sau din proiecția desăvârșirii asupra lor, par să se încununază cu aure luminoase de sfinți și prin aripi de îngeri, chiar dacă ele nu există acolo pe pânză. Devin icoane, chiar dacă ele nu au fost concepute ca icoane, în accepțiunea generală termenului.

Nu întâmplător, femeile și copiii sunt personajele preferate ale lui Sima. Femeile, la acru lor idealist, feciorelnic sau matern, copiii în puritatea și inocența lor, și deopotrivă materia picturală diluată, subțire, prin care subzistă ca imagini vizual-plastice, pot constitui mătură ale implicației religioase pe care o descifrăm în opera portretistică a picturii.

Granița între portret și icoană, între laic și religios se estompează, astfel încât putem concluziona că în istoria plastică a maestrului Ioan Sima există o trecere de la portretul religios la portretul laic, sau mai exact spus, o evoluție de la icoana spiritului divin la icoana sufletului uman, și implicit, o coexistență a celor două predispoziții, și totodată opțiuni stilistice.

Revenind la originile personalității sale artistice, la prima sa creație, "Icoana din Pericea", această imagine încercată de multiple sensuri generatoare de alte asemenea sensuri se poate asocia cu acele icoane făcătoare de minuni - *acheiropoiete* (nefăcute de mâna omului) dar nu în sensul propriu, religios, ci la modul figurativ, pentru puterea sa revelatorie, pe de-o parte din punct de vedere artistic, pentru că a revelat la sufletul lui Sima vocația picturii, iar pe de altă parte, din punct de vedere muzeografic, din rațiunea că aceasta a revelat, am putea spune, un nou unghi de vedere relativ la concepția deja formată, despre creația picturii lui Ioan Sima.

Ioana RUS

Între „Povestea porcului” și poezia pură

Cu *Povestea porcului* ne situăm în mit mai mult decât cu oricare dintre basmele scrise de Creangă. Devenirea lui Făt-Frumos se întemeiază pe principiul reîntrupării sufletului, amănunt esențial, bănuit de cititor de la început, trăind cu sentimentul lui pe tot parcursul basmului, dar a cărui revelație o are doar la sfârșit. Identitatea personajului o aflăm pe oare doar la sfârșit. Identitatea personajului o aflăm pe oare doar la sfârșit. Identitatea personajului o aflăm pe oare doar la sfârșit.

„-Despre asta n-ai bi grijă, tată, că ești cu mine. Numai tu te vorbești împăratului ce-am spus eu!”
-Nu te îngrijii, mămuică, de felii; că trăind și nemurind (s.n. V.M.) ai să vezi cine sunt eu.”. făcuse ceea ce nimeni până la el nu putuse face: „Iar porcului atunci s-a suit bineșor pe o lață, a spart o fereastră de bărdăhan și, suflând o dată din nări, s-au făcut ca două suluri de foc, de la bordeiuul moșneagului, care acum nu mai era bordeiu, și până la palatul împăratului. Și podul, cu toate cele poruncite, era acum gata.” Bănuind că la mijloc se află o putere mai presus de oameni, împăratul (care, după G. Călinescu, e tot un țărăn moldovean), văzându-și porunca împlinită, își ține promisiunea, trimițându-și fata de noră „la bordeiu, care acum nu mai era bordeiu” al celor doi bătrâni.

Momentul-cheie de care vorbeam mai sus, acela în care porcul își dezvăluie identitatea umană, este acela în care tânărul mireasă, urmând sfatul necugetat al mamei, intrerupe cursul magiei al blestemului, întorcându-l, printr-o asimilare de destin, asupra ei. În scurta conviețuire cu Făt-Frumos-Porcul, tânărul femeie, etalându-și valențele materne, va trebui să urmeze canoanele basmului până a ajunge să poată naște - într-un alt tărâm, la Mănăstirea-de-Tămăie - după ceremonioase popasuri pe la sfintele consacrate: Sf. Miercuri, Sf. Vineri, Sf. Duminică, după un soroc - mică amănat - timp de patru ani, „pruncul, fără a simți cătuși de puțin durerile facerii.”

Concentrat asupra personajului cu suflet reîntrupat, basmul lui Creangă nu ne mai comunică nimic în legătură cu destinul noului-născut. Basmul însă, citit și dintr-o perspectivă alegorică - așa cum s-a mai obișnuit în cazul lui Creangă - prin conservarea unor arhetipuri mitologice poate rămâne deschis

și unor asocieri cu opere culte care-și caută încă noi sensuri sau geneza. Una dintre ele este balada *Riga Crypto și lapona Enigel* de Ion Barbu.

Ca și acolo, și-n basmul lui Creangă e vorba despre un personaj din alt regn decât cel uman, care se singularizează între semenii săi, indicând tendințe accentuate spre integrarea într-o altă ordine. Riga Crypto e rege, Făt-Frumos-Porcul, împărat. Amândoi încearcă să se apropie de condiția umană prin iubire. Dacă în majoritatea cazurilor bărbatul caută femeia, în *Povestea porcului*, ca și în balada lui Ion Barbu, obiectul pasiunii masculine face pasul îmbietor. Astfel, fata de împărat trece peste podul făcut de mire și ajunge la casa acestuia, iar lapona Enigel:

„De la iernat la pășunat,
În noul an, să-și ducă renii,
Prin aer ud, tot mai la sud,
Ea poposi pe mușchiul crud
La Crypto, mirele poienii.”

Toate aceste coincidențe ar putea rămâne simple coincidențe și nimic mai mult. Dar fata împăratului, împotrindu-se destinului, se ridică la condiția solară a laponiei Enigel, depășește contingentul, străbătând cerurile planetare Mercur, Venus și Soare, cunoscute în forma populară drept Sf. Miercuri, Sf. Vineri și Sf. Duminică. Acest drum inițiat este necesar regăsirii paradisului pierdut. Deznodământul celor două scrieri e despart, dar sensurile simbolice ale basmului lui Creangă - multiple - își află corespondențe în altă baladă barbiană, *După melci*. În primul rând, le apropie scenariul simbolic, apoi practica inițiată, făcută cu ajutorul magiei. Și copilul din baladă, și fata împăratului declanșează efectul magiei în necunoștință de cauză. Și amândoi îi cad victimă. „Eroarea” celor două personaje devine în cele din urmă sursă de cunoaștere. Pânzele freactice ale literaturii orale se aud sunând în paginile celor două texte și prin convulsii cadrelor naturale, atunci când însoțesc fenomenul magic.

Din basmul lui Creangă se degajă și un alt înțeles regăsit la nivelul poeziei. Astfel, prin sfaturile ce le dau fetei, împăratul și împărăteasa se situează pe poziții opuse față de misterul care însoțește ființa ginerelei: „-Fată tatcii!-a spus împăratul, să nu cumva să te împingă păcatul să-ți faci un neajuns, ca să nu pățești vreo nenorocire! Căci după cum văd eu, omul acesta sau ce-a fi el, are mare putere. Și trebuie să fii ceva neînțeles de mintea noastră, de vreme ce a făcut lucruri peste puterea omenească!” Ființă rudimentară, înrobitea friții și instinctului

de conservare, împăratul *potențiază misterul*, ceea ce în termeni blagieni s-ar numi *cunoaștere luciferică*.

Împărăteasa, dimpotrivă, înceamnă la destrămarea enigmei, declanșând cu sfatul ei nenorocirea: „-Eu te sfătuiesc așa: să potrivești totdeauna, să fie un foc zdravăn în sobă și când o dormi bărbatul tău, să iei pielea de porc, ca să ardă, și atunci te mântuiești de dânsa.”

Un ecou târziu al basmului lui Creangă găsim la cel mai important avator poetic al lui Ion Barbu, care este Leonid Dimov. Dintre cele 7 *poeme* publicate în 1968, penultimul se intitulă *Mistretul și pacea eternă*. Aici poetul se identifică animalului aflat sub puterea magiei, iar mobilul acțiunii sale, ca în basm, este erotic:

„Pornind la drum, mânat de rut,
Rămând cocoșe și viscere,
Căci porc eram, mistret temut
De lance ocolit la vrere.”

Acțiunea - căci poemul lui Dimov e o baladă - este împinsă spre timpul din basm, aproape fără materialitate: „Albastra noapte medievală”. Că sursa baladei se află la Creangă, înțelegem dintr-un distih al fragmentului ce prezintă cavalcada mistretului spre un „alb, după catarge, port” (ce mult seamănă acesta cu Mănăstirea albă de tămăie!) și din nou, astfel, pe timpul cavalcadei:

„Simțeam că nu mai sânt vrăjii
și iar în om mă voi preface.”

Poemul dimovian nu e străin nici de ideea metempsihozei, înrudită cu întruparea lui Făt-Frumos în porc:

„C-au murit în orice clipă
Înși, puzderii, într-un ins.”

Bestiarul din baladă se revenciază de la cel al basmului, iar printre mulțimea de „jigăni înspăimântătoare” recunoaștem „Vasilia cel cu ochii fărâncători”, care la Dimov ia forma „basilisc”. În final, poemul-mistret își aduce maestrul, pe Ion Barbu, asimilat la un personaj al său, la un dialog, în decurul de la începutul basmului lui Creangă:

„De când în tindă m-au ascuns
Jos printre danițe și mături
Taifasuri port și mi-e deajuns
Cu melcul vagabond de-alături.”
Viorel MUREȘAN

Anul 2006 -Anul Ibsen

Anul 2006 marchează 100 de ani de la moartea dramaturgului norvegian Henrik Ibsen. Ministerul norvegian al culturii a decis ca acest eveniment să fie comemorat ca și An Ibsen în întreaga lume. Pe parcursul întregului an vor fi organizate numeroase evenimente atât în Norvegia, cât și în străinătate, aceste evenimente marcând importanța patrimoniului Ibsen și vor oferi posibilitatea unor noi interpretări ale pieselor sale. În fiecare zi, cel puțin o piesă de Ibsen este interpretată pe o scenă, undeva, în lume.

Henrik Ibsen (1828 - 1906) este unul dintre cele mai mari nume din literatura universală. A fost o personalitate importantă în impunerea viziunii intelectuale moderne din Europa și este considerat părintele teatrului modern.

Viața
Henrik Ibsen se naște la 20 martie 1828, la Skien, mic oraș de coastă din sudul Norvegiei, în familia unui înstărit negustor de lemn. După numai opt ani de la nașterea lui Henrik, tatăl lui dă faliment, astfel încât începând cu anul 1836 copilul duce o viață plină de lipsuri materiale, care îl privează, de mic, de posibilitatea unei culturi îngrijite, ceea ce se va repercuta asupra psihologiei copilului, creându-i niște complexe peste care mai târziu se vor grefa altele, determinând lipsa de încredere a poetului dramatic. Deși în adolescență sufletului său visează să ajungă pictor sau medic, din cauza situației materiale precare în anul 1843 se angajează ca practicant la farmacia din Grimstad.

În 1850 scrie prima sa piesă intitulată *Catilina* cu care reușește să-și dobândească un anumit renume. Piesa oglindește un romantism revoluționar în care se resimt anumite influențe

din Schiller. Lucrează apoi vreme de câțiva ani ca dramaturg și regizor la teatrele din Bergen și Oslo.

În anul 1850 Ibsen o întâlnește pe Suzannah Thoresen, cu care se căsătorește doi ani mai târziu, alături de care are o căsnicie bună, colaborând și comunicând foarte bine, sprijinindu-se reciproc în toate problemele vieții și muncind eficient împreună.

În 1859 se naște singurul lor fiu, Sigurd.
Anul 1864 este un crucial în viața dramaturgului. Dată fiind lășitatea norvegienilor și a suedezilor care abandonaseră Danemarca atacată de prusaci, mâhnit și iritat de gestul compatrioților săi, Ibsen pleacă în Italia, beneficiind de o bursă acordată de stat. E începutul unui exil voluntar cu cele mai statornice șederi în Germania. În 1868 părăsește Italia și se stabilește la Dresda, în Germania. Timp de 27 de ani nu va mai reveni în Norvegia decât de două ori.

În 1874, după o scurtă călătorie în Norvegia, revine în Germania și se stabilește la München.
În 1877, Universitatea din Upsala îi acordă titlul de „Doctor Honoris Causa”. Scrie piesa *Stălpul societății* care deschide seria dramelor realiste.

Cu *Raja sălbatică*, în 1884, deschide seria așa-numitelor „drame psihologice” din teatrul său.

În 1885 face a doua călătorie în Norvegia. Petrece câteva luni în orașul Molde și după ce se abate prin Bergen și Christiania se înapoiază la München.

În 1891, după 27 de ani de înstrăinare, se reîntoarce în Norvegia, stabilindu-se la Christiania.

În 1899 scrie ultima piesă, epilogul „Când

vom învia din morți”, dominat de regretul renunțării artistului (acaparare de creația sa) la trăirea din plin a bucuriilor vieții.

În ultimul deceniu al vieții sale devine un autor celebru atât în țara sa natală, cât și în întreaga Europă.

Moare la 23 mai 1906, la vârsta de 78 de ani.

Opera

În total, Ibsen a publicat 25 de piese și o colecție de poezii. Deseori, opera sa este împărțită în patru părți:

- Drame romantice și istorice: piesele de la *Catilina* (1850) până la *Pretendenții la coroană* (1863).
- Teatrul de idei: *Comedia iubirii* (1861), *Brand* (1865), *Peer Gynt* (1867) și *Împărat și Galilean* (1873)
- Piese realiste: *Stălpul societății* (1877), *Nora* (1879), *Strigoii* (1881) și *Un dușman al poporului* (1882).
- Piese psihologice și simbolice: *Raja sălbatică* (1884), *Rosmersholm* (1886), *Femeia mării* (1888), *Hedda Gabler* (1890), *Constructorul Solness* (1892), *Micul Eyolf* (1894), *John Gabriel Borkman* (1896) și *Când noi, morții, vom învia* (1899).

Piese de teatru:

Catilina (1850), *Movila războinicului* (1850), *Noaptea Sfântului Ioan* (1852), *Doamna Inger* (1853), *Sărbătoarea la Solhoug* (1855), *Olaf Liljekrans* (1856), *Războinicii din Helgeland* (1857), *Comedia dragostei* (1861), *Pretendenții la coroană* (1863), *Brand* (1865), *Peer Gynt* (1867), *Liga tineretului* (1869), *Împărat și Galilean* (1873), *Stălpul societății* (1877), *Nora* (1879), *Strigoii* (1881), *Un dușman al poporului*

(1882), *Raja sălbatică* (1884), *Rosmersholm* (1886), *Femeia mării* (1888), *Hedda Gabler* (1890), *Constructorul Solness* (1892), *Micul Eyolf* (1894), *John Gabriel Borkman* (1896), *Când noi, morții, vom învia* (1899).

Chiar dacă Ibsen a ales să petreacă 27 de ani în Italia și Germania, nu s-a îndepărtat de origini, alegând Norvegia ca decor pentru piesele sale. Dramele lui Ibsen analizează și critică societatea, iar autorul portretizează cu măiestrie conflictele existențiale și psihologice. Dramaturgul, în opera sa, proclamă libertatea individului, dar idealurile sale umane sunt prea dense și variate pentru a fi clasificate într-o filozofie unică. El arată doar căi pe care le putem urma în căutarea noastră pentru libertatea personală, zguduind lumea și forțând-o să-și dezvăluie secretele.

Faima sa este aceea a unui realist care a înlocuit restricțiile pieselor „bine-făcute” ale epocii sale cu drame „naturaliste” scrise în limbajul cotidian, cum ar fi „Casa cu pașuși” (1879). A inaugurat în literatura universală teatrul de idei. Creația lui Ibsen se impune prin adâncimea viziunii, simplitatea intrigii, gravitatea temei, acuitatea conflictului, vigoarea dialogului și pasiunile personajelor. Lucrările lui sunt și astăzi subiectul unor studii extinse în Norvegia și în străinătate.

Piesele sale sunt încă de foarte mare actualitate și continuă să fie puse în scenă în întreaga lume. Se spune că Ibsen este cel mai jucat dramaturg din lume după Shakespeare.

Începând din 1891, au fost traduse în limba română aproape toate operele lui Ibsen, multe dintre ele fiind și reprezentate pe scenele teatrelor noastre.

Documentar realizat de
Doina MANIURA

ANCUTA MĂRIEȘ

Vând pământ în rai

- Vând pământ în rai?! Vi se pare în regulă anunțul asta? Miroase de la o poștă a excocherie!

- Ce problemă aveți, doamnă? se sprijini de birou comisarul Gremritzki.

- Pot să iau loc, nu-i așa?

- Doamna se așează pe un scaun și imediat scoase din poșetă un pachet de țigări. Degetele îi tremurau.

- Sunt doamna McDowell.

- Își aprinde țigara cu o brichetă de aur.

- Ați auzit de corporația McDowell, nu-i așa? Suflă fumul în sus.

- Am venit să reclam excocherea soțului meu, Jeremy McDowell, de către un anume domn Lastraniel, care pretinde că i-a vândut un hectar de teren în rai în schimbul întregii noastre averi.

- Lasă! spune inspectorul Brenton, schimbând privirea cu comisarul.

- Doamnă, mergeți vă rog să dați o declarație. Brenton, condu-o pe doamna în biroul tău.

- Nu! arestați imediat?! se aplecă în față doamna McDowell, cu țigara fumegând între degete.

- Doamnă, se apropie de ea comisarul, desleșcându-și degetele, urmăm procedura legală de vânzare. Declarația dumneavoastră ne va fi de mare ajutor. Sigur că îl vom aresta pe excoch, mdată ce vom fi în măsură să o facem. Vă rog acum să vă liniștiți și să ne ajutați, dacă vreți să-l vedeți pe excoch după gratii.

2

- Ce părere ai, inspectore?

- Inspectorul Brenton se ținea de cap, chinuit de înădă una din migrenele sale. Ori de câte ori se înfuria sau stătea în fum de țigară, îl apucau durerile de cap. Avea o piatră la fiară. Doctorul îi propusese o colecistectomie, dar inspectorul Brenton se cam teme de spital. Nu-i mai rămânea decât o singură alternativă: să suporte.

- O excocherie de doi bani, clatină din cap inspectorul Brenton. Suma este, într-adevăr astronomică, dar speta nu e cine-știe-ce.

- Comisarul Gremritzki îl bătu ușor pe umăr.

- Rezolvă tu cazul. Nu-ți poate lua mai mult de trei zile.

- Inspectorul încuviință, strâmbându-se, cu un ochi închis.

- Îți dau un algocalmin, Brenton? îi întinse comisarul o pastilă.

3

- Inspectorul Brenton îi dădu un telefon domnului McDowell și îl invită la secția de poliție, pentru că în ziua înțelegerea era nu avea nici un chef să meargă acasă la soția McDowell și să audă iarăși isteriile femeii acelei parvenite.

- Spre deosebire de soția lui, domnul vorbea calm, polițios și veni imediat la poliție. Inspectorul Brenton văzu intrând pe ușa biroului său un bătrânel cărunt, îmbrăcat în haine albe, cu o expresie senină, de proaspăt convertit în cine-știe-ce sectă.

- Îl invită să ia loc și, pentru că sunetele îl deranjau, îl puse să scrie o declarație. Iar domnul McDowell se așternu pe scris.

- Subsemnatul McDowell Jeremy, declar astăzi, 22.12.2005, că am aflat despre această afacere grozavă în timpplator, la o petrecere unde am fost împreună cu soția mea. Acolo mi-a fost prezentat domnul Lastraniel, patronul agenției imobiliare care vând pământ în rai. Evident, mi s-a părut o glumă sau o excocherie jefină. Domnul Lastraniel a intrat în vorbă cu mine și m-a asigurat că nu este o excocherie sau vreo glumă proastă. Dânsul chiar vindea terenuri în rai și m-a invitat să îl însoțesc acolo să văd cu ochii mei, dacă nu cred. I-am spus în glumă că sunt interesat. Atunci domnul Lastraniel a chemat un taxi și am plecat amândoi de la petrecere. M-a dus la Memorial Hospital, unde am fost internat în urmă cu șase luni pentru un atac de cord. Pe drum a dat câteva telefoane. Când am ajuns, ne aștepta o echipă de medici, printre care și medicul meu curant, cu care imediat am început să discut. El mi-a spus că domnul Lastraniel are un contract de colaborare cu Memorial Hospital.

- Eu domnul Lastraniel și echipa de medici am ajuns în secția de terapie intensivă, unde mi s-a explicat procedura: urma să mi se inducă o moarte clinică printr-o supradoză de anestezie. Moartea vindea o dură treizeci de secunde, după care aveam să fiu reanimat. El, Lastraniel, urma să mă conducă personal până în rai și înapoi. Medicul meu curant m-a asigurat că sunt în afara oricărei pericol. Eram din ce în ce mai emoțional. Experiența mi s-a părut

provocatoare. Unică. M-am dezbrăcat și m-am întins pe masă. În jurul pieptului, medicii mi-au legat electrozii EKG. Am simțit cum îmi puneau perfuzia. Pe o masă alăturată s-a întins și domnul Lastraniel și mâna lui a căutat-o pe a mea.

- Am închis ochii, în timp ce anestezicul îmi picura limpede în venă. O picătură, două, trei, și strângerea de mână a lui Lastraniel mi-a rămas singura senzație corporală. Am simțit deodată o ușurătate ca de fulg de bumbac și m-am ridicat deasupra mesei pe care trupul meu rămăsese culcat. M-am uitat în dreapta mea și l-am văzut pe Lastraniel. Nu mai era piticul burtos, chel și jovial, ci un înger de lumină, cu fața strălucind de frumusețe, cu un păr lung, blond auriu și cu două aripi albe, ca două fascicule de lumină. Îngerul Lastraniel m-a strâns de mână, și-a luat avânt și a fășnit cu mine în cer. Drumul a durat o bătaie de aripi și ne-am scufundat amândoi într-o lumină orbitoare, foarte blândă, ca o mare ușurare.

- Când am intrat în lumină, m-am simțit deodată deosebit de inteligent, ca și cum un vâl întunecat ar fi căzut de pe ochii mei, și am putut gândi mai limpede, mai repede și mai cuprinzător decât o făcusem vreodată în viață. Am privit în urmă și am văzut ce meschin și ce neînsemnat fusesem. Și cât de însemnat mă crezusem, în prostia mea nemăsurată! Am văzut cât de prost și de naiv am fost! Dar, pe de altă parte, privind la îngerul Lastraniel care mă ținea de mână, mi-am dat seama că mă iubeam extraordinar de mult, și că, în pofida nechibzuinței mele, puteam totuși să mă irt și să mă iubesc pe mine însumi în continuare. Revărsarea acelei iubiri fără margini mi-a umplut sufletul de fericire și de lumină.

- Îngerul Lastraniel mi-a arătat atunci niște coline strălucitoare. Acuitatea senzațiilor pe care le aveam m-a copleșit. Aripile fiecărui fluture scoteau sunete delicate, mireasma aerului era copleșitoare, fiecare moleculă strălucea în culori pe care ochii mei trupești nu le cunoscuseră niciodată. Apoi îngerul Lastraniel a întins mâna și ne-am uitat în sus. Am văzut prin atmosfera străvezie mișcarea armonică a corpurilor cerești, care cântau o muzică a sferelor cum urechile mele trupești nu mai auziseră niciodată. Auzul meu era extins parcă în trecut, prezent și viitor, într-un spațiu vast cât eternitatea. Am fost copleșit!

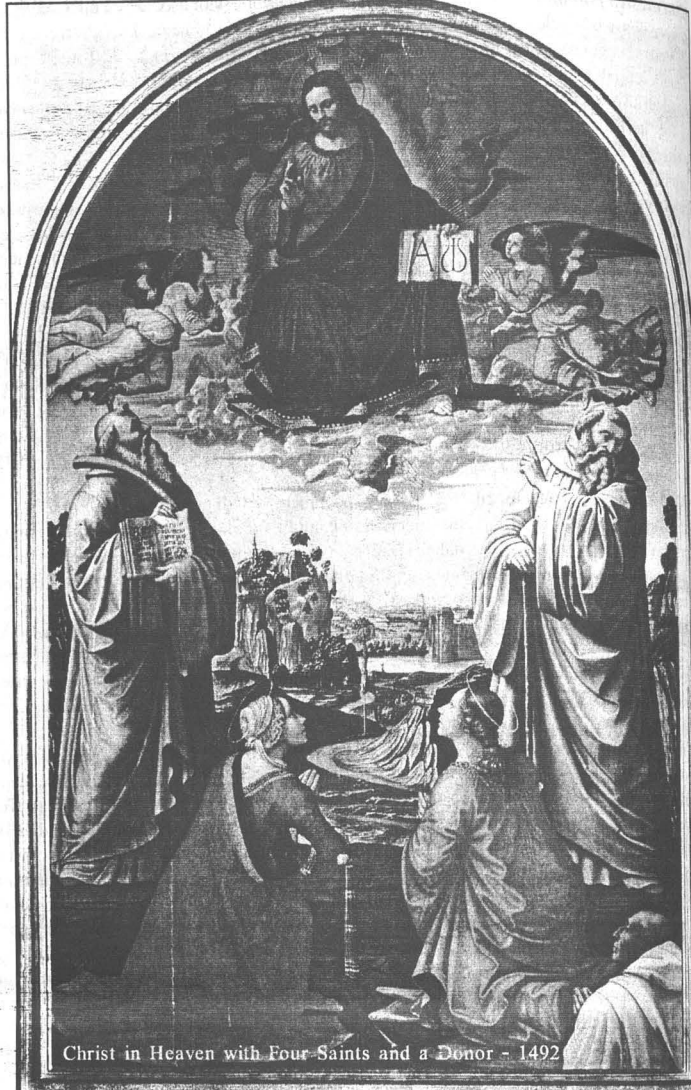
- Îngerul Lastraniel mi-a arătat colinele verzi, scălâțuite cu îngeri și în timp ce inima mea pulsa lacrimi de fericire, mi-a spus că pot să-mi aleg o parcelă, dar că, din păcate nu mai putem sta, pentru că timpul aproape a expirat.

- Am mers acolo și ne-am așezat amândoi pe iarba. Iarba era ca mătasea și ca mohairul. M-a întebat ce aș dori să construiesc aici, pentru că aici construcțiile se puteau face instantaneu, doar cu gândul. Dar eu nu vroiam să construiesc nimic, doar să stau așezat pe iarba aceea ca o alinare și să mă înfrupt din beția de frumusețe care curgea în simțurile mele.

- Brusc îngerul mi-a spus că timpul a trecut și că trebuie să ne întorcem înapoi acum. M-a strâns de mână și m-a tras înapoi în jos cu putere, pentru că eu nu mai vroiam să părăsesc o asemenea frumusețe. Când am ieșit din lumină, am simțit că îmi crapă ochii și urechile de durere, ca și cum le-ar fi fost smulse cu de-a sila capacități pe care ele nu doreau să le mai lase. Apoi fericirea mi-a fost smulsa cu un clește de fier din inimă și durerea violentă din piept m-a făcut să trag brusc aer. Atunci am țipat și m-am trezit în sala de anestezie din Memorial Hospital, acolo unde îmi lăsasem corpul. Doar îngerul Lastraniel mă ținea încă de mână. Era mic, gras, chel și îmi zâmbea jovial, bătându-mă peste obraji. „Ei, Jeremy, Jeremy, revino-ți! Crezi că-i atât de ușor să rămâi în rai? În rai ești ca-n afaceri: tot timpul trebuie să te lupți să rămâi în top.”

- Experiența m-a tulburat profund. M-am întors la petrecere în compania domnului Lastraniel. Gânditor, în taxi, i-am spus: „Aș fi interesat să cumpăr o parcelă. Dar ce-mi garantează posesiunea asupra aceluia teren?” Iar domnul Lastraniel mi-a spus: „O! Dar sunt împrumutic de Dumnezeu să emit titluri de proprietate valabile, pe care heruvimii le vor recunoaște imediat. Desigur, odată cu titlul se eliberează și un fel de... cod de bare prin care poți să intri automat în rai, la terenul tău.” M-am gândit foarte adânc. „Și dacă totuși eu n-o să pot intra în rai?” „Nu există, Jeremy! Dacă ai codul de bare și titlul de proprietate, intri în rai fără discuție. Îți dai seama ce avantaj? Implicit dobândești și viața veșnică după moarte.”

- Mîntea îmi era paralizată și nu mă puteam gândi decât la experiența extraordinară pe care o trăisem acolo. Vroiam neapărat să intru în posesia

Christ in Heaven with Four-Saints and a Donor - 1492

unui asemenea titlu de proprietate. „Gândește-te bine, Jeremy. Eu unul n-aș rata ocazia.”

- „Nici eu”, i-a spus. „Cât costă?”

- „O să te cam coste...”

- „Cât, Lastraniel? Cât?”

- „Toată averea ta.”

- La început n-am realizat ce spune. Ne-am dus la agenție și mi-a arătat contractul. Era autentic. Mi-am dat seama de asta din momentul în care l-am văzut. În primul rând hârtia era de o calitate extraordinară, avea o blândă strălucire pe care numai acolo, în rai, o mai văzusem.

- Să văd și eu contractul ăla, întinse mâna inspectorul Brenton, cu cealaltă ținându-se de cap. - Poftiți. Vă rog din suflet, aveți mare grijă. Bătrânelul scoase dintr-o mapă de piele neagră o foaie de hârtie specială, parcă amestecată cu praf de aur, după aprecierea inspectorului Brenton. Pe hârtie scria cu litere mari: „Titlu de proprietate”, și: „Proprietar: Jeremy McDowell. Suprafața: 1 hectar. Zona: lăsată de Atotputernicul în custodia îngerului Lastraniel, la data de 14 august 2005.

- Codex: 1. Să nu ucizi
- 2. Să nu minți
- 3. Să nu tulburi armonia
- 4. Să nu fii dependent
- 5. Să nu păstrezi ceea ce nu-ți este necesar

- 1. Să cauți puritatea, fericirea înăuntrul tău
- 2. Să studiezi necinecat
- 3. Să-ți învingi pornirile spre lenă și confort
- 4. Să-l iubești pe Dumnezeu și Codexul.

- Notă: Numai respectarea Codexului asigură acces în rai, spre folosință.”

- Aici aveți și o copie după contractul de vânzare-cumpărare, îi întinse domnul McDowell o altă hârtie trasă la xerox.

- Inspectorul aruncă o privire încruntată peste contract. Era legalizat și specifică explicit toate proprietățile domnului McDowell.

- Îmi pare neșus de rău pentru reacția soției mele, domnule polițist. Ea nu înțelege că aceasta este cea mai tare afacere a vieții mele. Poate că e încă prea tânăr pentru astfel de lucruri. Eu nu știu

cât timp mai am de petrecut pe pământ, copii nu am, așa că am legalizat toate actele și mă consider un norocos că l-am întâlnit pe Lastraniel.

- Inspectorul își încrucia brațele pe piept: - Da. Totul pare bun în regulă. Și acum vă rog să-mi dați adresa numelui domn Lastraniel.

- Cu cea mai mare plăcere! Poftiți o carte de vizită. Mi-a oferit mai multe.

- Inspectorul Brenton luă cartea de vizită. Era o carte de vizită obișnuită, pe care scria: „Vând pământ în rai. Angelo Lastraniel, 82str, Chicago, 3456A, phone 002376543, office 0744866971.”

- Cum ați știut, totuși, că titlul de proprietate este autentic, domnule McDowell? Cum ați știut că nu ați fost drogat cu... LSD să zicem?

- Domnul McDowell surâse. Căută ceva în buzunar.

- Domnule, în urmă cu șase luni mi-a fost implantat un stimulator cardiac. În mod normal ar fi trebuit să-l port toată viața.

- Desfăcu palma și îi arătă inspectorului Brenton un mic aparat.

- Pot să plec acum?

3

- Inspectorul Brenton se scărpină în creștetul capului, încruntat. Nu-i miroase deloc a bine. Tot era bine că îi trecuse durerea de cap.

- Bătu la ușa agenției imobiliare. Era deschis. În încăpere, la birou, un domn mic, chel și burtos se ridică pe picioarele sale scurte și îl întâmpină cordial:

- Bine ați venit la noi! Poftiți! Poftiți!

- Domnul Lastraniel!

- Inspectorul îi arată cartea de vizită.

- Sunt un prieten al domnului McDowell. Aș dori să cumpăr și eu o parcelă în rai.

- Nici o problemă tinere! Hai, vino prima dată să vezi despre ce este vorba.

- Cu inima căut un purice și cu mâna pe pistol, inspectorul se săi într-un taxi cu domnul Lastraniel, și, în timp ce inima lui Brenton bătea tot mai tare, se îndreptară spre Memorial Hospital.

- În sala de anestezie, în mijlocul echipei de medici, inspectorul își dădu jos haina și îndreptă

pistolul spre toată lumea, transpirat, râcnind:
- Poliția! Nu mișca nimeni! Vă arestez pe toți pentru practici medicale ilegale.
- Tiner, se apropie de el legănându-se pe picioarele sale scurte Lastraniel, ai mintea tu bulzată. Liniștește-te. Aici nu se desfășoară nici o practică medicală ilegală. Iar dacă nu dorești să vezi terenurile, nimeni nu te obligă. Trebuie să spui de la bun început că ești de la poliție și că vrei alceva de la mine. De ce nu m-ai chemat la secție de la bun început? Crezi că n-aș fi venit? Iar acum lasă arma până nu rănești pe cineva și spune-mi ce vrei de fapt, din moment ce ai venit până aici.
Inspectorul Brenton începu să tremure și mai tare. Cu arma îndreptată spre pieptul domnului Lastraniel, îi strigă să nu mai facă nici o mișcare.
- Fața pe rețetă! Picioarele depărtate!
Lastraniel făcu întocmai, iar inspectorul îl percheziționă sub privirile înspăimântate ale medicilor în halate verzi.
- Vezi? Nu port arme. Iar tu folosești secevențe comportamentale care îți calmează anxietatea și îți reconfirmă importanța de sine. De ce te temi atât de tare? Te temi cumva de rai? Sau te temi să nu cumva să crezi anumite lucruri care nu-ți convin? Hm? Hai, tiner, gândește-te puțin!
- Taci! Nu poți să faci asta! Brenton și pe tample lui se prelinsu de sudoare.
- Tu nu vezi cât de absurd ești? Ameninți cu pistolul un inger, în serviciul de reanimare al unui spital. Ce traume și angoase pot să ducă la un comportament atât de ridicol? Tiner, să te duci la psiholog.
Inspectorul Brenton lăsă arma, inundat de un val de mânie și frustrare.
- O să vii imediat cu mine la secția de poliție. Lastraniel îl privi cu ochii săi mici și ghiduiți și îi întrebă pentru ultima oară:
- Chiar nu ești curios să vezi ce este dincolo de frica ta sălbatică? Poate că Jeremy te-a mințit, și, la urma urmei, când faci shopping nu trebuie să și cumperi...

4
După ce verificase acreditările medicilor, inspectorul Brenton se întinse gol pe masa de anestezie. În timp ce clănțănea din dinții de frică, Lastraniel îi zâmbi alături și întinse mâna după mâna lui.

5
Inspectorul Brenton îl însoți pe domnul Lastraniel la secția de poliție. În biroul său, îi dădu foi de hârtie și un pix și îl rugă să scrie o declarație, iar el duse la laborator perfuzia care îi fusese pusă chiar lui, în urmă cu o oră.

Iar Lastraniel scrisese astfel:
„Eu sunt Lastraniel, ingerul păzitor al lui Jeremy McDowell. În urmă cu șase luni, Jeremy McDowell a avut un atac de cord. Am reușit să-i salvez viața, dar nu și sufletul. Când vegheam la căpătâiul lui, mi-am dat seama cât sunt de neputincios. De șazecei de ani nu am reușit să-i abot atenția de la cele pământiești. Era prea prins de treburile sale. Era prea bogat ca să mai fie atent și la el însuși. M-a cuprins o mare tulburare și m-am înfățișat înaintea lui Dumnezeu. L-am rugat să-l lase totuși pe protejatul meu să ajungă în rai. Dar Dumnezeu mi-a spus:
- Mai lesne va trece o cămilă prin urechile acului decât să ajungă un bogat în împărăția Cerurilor.
- Doamne, înseamnă că tu ești un Dumnezeu al celor săraci! Asta nu este cu puțință! Tu trebuie să fii Dumnezeu totul!
- Eu sunt un Dumnezeu al tuturor, dar nu toți oamenii sunt ai mei.
- Tot universul este al tău, iar dacă oamenii nu sunt toți ai tăi înseamnă că noi, ingerii păzitori, nu ne facem meseria cum trebuie.
- Lastraniel, nimeni nu trebuie forțat în deciziile sale.
- Preasfinte, îngăduie-mi să fac o prinoare cu tine. Eu cred că pot convinge și oamenii bogați să intre în rai. Dă-mi timp de un an de zile libertate în ceruri și pe pământ și vei vedea că eu am să găsesc o soluție.
- Lastraniel, aceasta este o ispită satanică. Dar dacă tu vrei, așa să fie.
- Înainte de a coborâ pe pământ, Dumnezeu m-a mai chemat o dată la el și m-a preveni că pe pământ îl voi întâlni pe Satana, care va voi să mă pădănd.
- Dar eu nu mă temeam. Am coborât deci din rai. Iar pe când mă îndreptam spre pământ, m-a întâmpinat Satana, ca o putere întunecată și imensă, respirând șapte metafile:
- Lastraniel! m-a salutat el. Bine-ai venit printre ingerii căzuți! Știu că tu n-ai să mai suporti multă

vreme.
- A! Nu, nu! Eu nu am căzut. Eu am venit de bună voie pe pământ, ca să-i determin și pe oamenii bogați să intre în rai.
Atunci Satana a început să râdă. S-a cutremurat de râs.
- Lastraniel! Tu ești un ingeraș naiv. Ai rămas în urmă. Păi, dragule, în ziua de astăzi nici săracii nu mai vor să intre în rai!
Și imensitatea de smoală adâncă se zbăcea de râs.
- Pământul a devenit mult mai interesant decât raiul, draguțule. Hai, nu te teme, vino cu mine să-ți arat.
Și m-am dus cu Satana. Am început să coborâm printre nori, cu în coada puterii sale teribile. Și m-a dus într-un mare oraș, cu clădiri strălucitoare, până la nori. M-a coborât într-una din locuințe. Acru era curat înăuntru, parfumat cu mirese discrete, temperatura era potrivită, frigiderul era îndestulat, așternuturile moi, iar cei doi soți care făceau dragoste erau foarte mulțumii, calmi și iubitori. Apoi, pe o rază de pace, Satana m-a dus mai jos, într-un supermarket plin cu de toate, cărni, brânzeturi, legume, fructe din toate colțurile lumii și din toate anotimpurile. Lumina era din belșug, toate erau aranjate așa încât aici era Paște, dincolo era Crăciun, și oamenii hotărâu în orice moment ce perioadă din an vor să aducă pe masa lor. Cei bolnavi puteau și ei să-și aleagă alimentele potrivite, fără nici o frustrare.
Apoi m-a dus la locurile de muncă ale oamenilor și mi-a arătat cit de civilizată vorbeau unii cu alții, câtă grijă aveau de emoțiile lor. Mi-a arătat ce armată de psihologi și psihiatri activau cu hârnice pentru păstrarea acestei stări bune de spirit. Și toți munceau cu cea mai mare plăcere!
- Dar timpul liber? am îndrăznit eu să întreb.
Atunci Satana m-a coborât în adâncul nopții, într-o discotecă unde fulgerau lumini colorate și în ritmurii sălbatice dansa o masă mare de tineri care se atingeau în treacă, îndrăgostindu-se unii de alții. Fesele goale ale dansatoarelor unduiau sălbatic în străfulgerările roșii, intermitente. Sexul era liber, după plăcerea inimii fiecăruia, femeile erau protejate prin legi aspre, ca să se bucare cât mai mult de libertate și de dragoste.
- Ei, petrecerile de genul acesta sunt pentru cei bogați... am comentat eu.
Atunci Satana a aprins televizorul și mi-a arătat o mulțime de canale, pe care se transmitea tot ce doreai, de la bucatărie până la întreceri sportive, de la cele mai noi descoperiri ale științei până la sex explicit.
- Nu, naivul meu ingeraș. Astfel pot să se bucare TOȚI de produsele acestei minunate civilizații pe care eu am creat-o pe pământ, pentru întreaga umanitate. Cei săraci, cei bolnavi, au televizor.
- Bine, dar televizorul nu permite contactul interuman direct, de la suflet la suflet...
- Ei, dar Internetul permite!
Și atunci Satana mi-a arătat cel mai uluitor lucru pe care el îl crease: o conștiință planetară, un mental colectiv care putea fi accesat imediat, care era mereu viu și activ, oferind instantaneu orice delicia și-ar fi dorit o ființă omenească.
- Internetul, dragul meu, este pentru toți, chiar și pentru cei săraci. Aici nu contează nici măcar cine ești, totul este să intri în rețea. Și stai așa! Lucrurile evoluează cu repeziune: urmează realitatea virtuală, unde cu adevărat toți oamenii se vor putea scufunda în orice vor dori mințile lor. Satisfăcut, Satana îmi zâmbea, în acordurile Odeii Bucurei.
- După cum vezi, Lastraniel, proiectul meu a reușit pe deplin. Cine mai are timp pentru a se gândi la Împărăția Cerurilor, sau măcar la propriul său suflet când viața pe pământ este atât de plăcută, de pasionantă, de incitantă și în plus, nu necesită nici o disciplină? Gata cu înfrânările! Poți avea tot ce-ți dorești: soția vecinului, fiica lui sau chiar propria ta fiică, dacă te duci la discotecă și nu ești suficient de atent...
În răsetele Satanei, eu am zburâtăc printre zgărie-nori, căutând un refugiu, o oază dumnezeiască în acel incredibil paradisi. Și am intrat într-un apartament. La lumina zilei, un tată beat făcea amor cu fiica sa care nu avea nimic împotriva.
De spaime, am sărit afară pe fereastră, dar dedesubt, un puternic BMW condus de un adolescent a pulverizat trei mașini, aruncând sufletele ocupanților direct spre mine. Am zburat îngrozit în altă direcție și m-am pomenit direct într-o unitate de primire urgențe a unui spital, unde tocmă erau aduși pe bandă obezi chinându-se în durerile infarctului miocardic, am țâșnit și de acolo îngrozit de gemetele lor și m-am lovit de un abator unde mii de amaline erau hăcuite de mașini pentru a lise lua trupurile iar sufletele lor mugeau neuzit, în turme dezorientate. Am țipat și eu cu ele,

căutând să mă depărtez de civilizație și am țâșnit spre o pădure adâncă, unde încă mai cântau pasările. Pe când îmi trăgeam sufletul în coroana unui copac, am auzit un sunet metalic, ca un țipăt și ca un muget agresiv și copacul în care eram a început să tremure. În scurt timp s-a prăbușit la pământ și tăietorii au trecut la umătoarele trunchiuri.
Am ieșit din frunziș cu lacrimi în suflet și m-am înălțat spre viitor, căutând acolo un locșor unde să mă simt în siguranță. Pe măsură ce mă ridicam, lacrimile mele curgeau tot mai nestăvilit. Și atunci am văzut viitorul pe care Satana îl pregătise cu atata bunăvoință umanităților: o planetă devastată de cataclisme, cete de oameni flămânzi umblând goi de colo-colo în căutarea de hrană, luptându-se unii cu alții pentru a se mânca între ei și apoi înghețând în gerurile cumplite ale unei noi ere glaciare.
M-am așezat pe stâncile Himalayei și, printre zdrențele de nori, am plâns cu fața în palme.”

6
- Brenton!
Inspectorul Brenton venea de la cabinetul medical. Comisarul îl bătu pe spate:
- Ți-ai rău?
- Mă scuzați. Eram pierdut în gânduri. Comisare.
Se opriră o clipă amândoi pe coridor.
- Mergem ancheta?
- Domnule Gremritzki, am fost și eu să văd terenurile acelea.
Comisarul Gremritzki se încrunță:
- Despre ce terenuri vorbești?
- Știi speța aceea cu „vând pământ în rai”...
- Ce vrei să spui inspectore?
- Vreau să spun că ancheta avansează, dar este mai complicat de cum părea la început.
Comisarul se încrunță:
- Tot nu înțeleg.
- Domnule, terenurile acelea chiar există. Am fost acolo și am văzut cu ochii mei.
- Cum adică ai fost acolo?
- M-am dus la agenția imobiliară și patronul ei, Lastraniel, mi-a arătat terenurile de vânzare. După părerea mea nu-i nici o exerocherie.
Comisarul Gremritzki se încrunțase:
- Ce te face să crezi că nu-i nici o exerocherie?
- Mai înțeți minte durerile mele de cap?
Comisarul încuviință.
- Aveam o piatră la fiară. Ei bine, tocmă vin de la cabinetul medical. Nu mai am piatră.
- Ți-ai scos-o.
- De ieri până astăzi, șeful?

7
„Pe Chomlungma am stat și-am plâns. Patruzeci de zile și patruzeci de nopți, și în tot acest răstimp m-am gândit cum să fac cu raiul tentant pentru oamenii adormiți de Satana.
M-am gândit așa: pământ sunt toate și în pă mânt se vor întoarce. Pământul se schimbă pentru pământ. Hai să fac un curs de management, să învaț știința lui Satana.
Și după încă o lună de curs, am deschis această agenție imobiliară. Inițial m-am gândit la o companie de asigurări, dar chestiunea terenurilor mi s-a părut mult mai tentantă pentru oameni. Oricum, se vând terenuri pe Lună și pe Marte. De ce nu și în rai?”
În acel moment, pe ușa biroului intră comisarul Gremritzki, însoțit de inspectorul Brenton.
- Ce i-ai făcut omului meu, nenorocitul? se repezi Gremritzki direct la beregata lui Lastraniel. Îl ridică de pe scaun și începu să-l scuture cu putere.
- Vă rog, vă rog, domnule, nu i-am făcut nimic.
- Lăsați-l, este nevinovat.
Comisarul îl lăsă și se așeză de cealaltă parte a biroului, clocotind.
- Ce doriți de la mine? îl întrebă Lastraniel.
- Eu nimic. El vrea să cumpere pământ în rai, arată comisarul cu degetul spre Brenton.
- Da, sunt interesat de o parcelă.
Lastraniel zâmbi atunci și ridică un deget:
- Foarte bine! Grăbiți-vă. Este afacerea mileniului. Ascultați-mă pe mine: aceste parcele sunt la prima mână. Le veți revinde la metru pă trat și vă veți îmbogăți.
Brenton bătu cu palma în birou și își apropie fața de fața lui Lastraniel:
- Vreau să cumpăr acum.
- O să fie cam pipărat. Dar cred că deja știți...
- L-ai drogat cu ceva! se ridică amenințător comisarul.
- Și piatra de la colecist? ridică din umeri Brenton, cu ochii larg deschiși către șeful său. Oricum nu ies din poliție. Cumpăr niște teren. Ce-i mare lucru?

Lastraniel își ridică ochii negri și jucăuși spre Gremritzki:
- Nu doriți să fiți martor la contract? Hm?
8
- Brenton, îl trase deoparte comisarul pe subordonatul său, cu personal te consider nebun. Mă întreb...
- Nu există nici o lege care să-mi interzică să cumpăr pământ în rai... Iar respectarea Codexului nu mă face incompatibil cu munca de poliție...
- Mă întreb, s-ar întâmpla ceva dacă aș arunca și eu o privire? Adică... Să vezi raiul pe gratis nu-i o ocazie pe care s-o ai de două ori în viață.
- Ați putea arunca o privire...
- Dacă te rog, cu discreția ta caracteristică...
ia-l deoparte pe domnul Lastraniel și adu-l la mine...

9
În zilele care au urmat, comisarul a adus un cumnat, inspectorul l-a adus pe tatăl său, Jeremy McDowell a chemat un prieten. Vestea s-a răspândit ca fulgerul. Cei care cumpăraseră au povestit în gura mare. În fiecare seară la ei acasă se adunau curioși să asculte povestea și să vadă titlurile de proprietate. Unii chiar se vindeau atingând acele acte dumnezeiești.
În nici o lună agenția lui Lastraniel era luată cu asalt.
Satana, văzând fenomenul, își dădu seama de însemnătatea lui și scrâșni. Și atunci îi veni o idee, pe care i-o strecură inspectorului Brenton: până la urmă, doi ari și jumătate erau suficienți pentru o căsuță cochetă. Doar nu mergeai în rai să faci agricultură! Și Brenton vându pământul la metru, păstrând pentru el doar doi ari și jumătate. Deveni îngrozitor de bogat! Alții și alții se luară după el, negocieră sălbatic, se zvărcoliră să-și recăștite averile. Și averile lor veniră înapoi la ei înzecite!
Când văzu înțeleștarea pe viață și pe moarte care se încingea în jurul agenției lui Lastraniel, Satana își frecă palmele de satisfacție. Tot mai mulți oameni, ca într-un joc piramidal, se străduiau să pună mâna pe o bucațică de pământ în rai. Cei mai mulți nici nu mai vroiau să vadă pământul: credeau pur și simplu!
Și în timp ce Satana mărea exponențial lucrarea lui pe tot pământul, timpul ingerului lui expiră și Dumnezeu îl chemă înapoi la el.
- Ce-ai făcut Lastraniel? Uită-te ce este acum pe pământ! Cine ția-dat ție dezlegare să vinzi ceva ce nu-ți aparține? Declar nule toate titlurile de proprietate pe care le-ai eliberat!
Lastraniel căzu jos înaintea lui Dumnezeu.
- O singură dată în istorie s-a mai întâmplat o asemenea dandana, atunci când papalitatea a început să vândă indulgențe. Și să ne amintim de vărsare de sânge a fost. A venit Martin Luther și biserica s-a fragmentat. Dar tu, Lastraniel, ai întrecut orice imaginație!
Lastraniel își acoperi capul cu palmele și început să se tânguie. Și pe când aștepta să fie alungat definitiv din rai, cineva îl bătu pe umăr. Era Jeremy McDowell. Lastraniel făcu ochi mari. Așadar protejatul său murise iar acum era în rai.
Jeremy McDowell îi zâmbi și îi arătă titlul de proprietate, primul titlu pe care Lastraniel îl emisese. Îl rupse în două, în fața ochilor lui Lastraniel.
- Ridică-te, îi spuse Jeremy McDowell. Hai să ne amintim împreună citatul: „Mai degrabă va trece o cămilă prin urechile acului decât să intre un om bogat în Împărăția lui Dumnezeu.” Citatul are și o continuare.
- Da? se ridică Lastraniel.
- „Dar ceea ce nu este cu puțință la oameni, este cu puțință la Dumnezeu.” Și, dacă nu-i destul de grăitor că eu, un om peste măsură de bogat, sunt acum aici, atunci uită-te mai bine pe pământ.
Lastraniel și protejatul său se uitară împreună pe pământ. Oamenii săraci, care nu-și putuseră permite să cumpere nici măcar un metru pătrat de pământ în rai, multiplicaseră doar Codexul.
- Te felicit pentru îndrăzneala cu care l-ai înfruntat pe Satana, Lastraniel, vorbi Dumnezeu. Căci nu e nevoie deloc să cumperi pământ în rai ca să-ți asiguri intrarea în Împărăția lui Dumnezeu. Dacă nu minți, nu ucizi, nu tulburi armonia, nu ești dependent și nu păstrezi ceea ce nu-ți este necesar, căutând în același timp puritatea, fericirea înăuntrul tău printr-un studiu neîncetat, victorios asupra pornirilor firești spre lene și confort și dacă îl mai iubești pe Dumnezeu, atunci cu adevărat nu contează dacă ești sărac sau bogat, tânăr sau bătrân. Ca să intri în rai ajunge codul de bare. Oricum Eu am anulat toate titlurile de proprietate.

ȘTEFAN GOANȚĂ

Crai de curte nouă (I)

În urmă cu treizeci și cinci de ani, chiar în ziua corespunzătoare acesteia, mai exact la ora zero - după opiniile specialiștilor oră fastă pentru naștere - a venit pe lume BB. Caz rar, însemnat ca atare de mamosi, de moașe și de cine mai era de față, copilul s-a născut nu țipând, ci râzând, semn că era predestinat ca încă din prima clipă să se bucure de viață. Părinții, doi tineri muncitori UTC-iști de nădejde, cu origine socială sănătoasă și spre sfârșitul liceului la F.F., s-au bucurat enorm, așa cum ideologia marx-leninistă îi învața pe toți să se bucure la fiecare nouă apariție de acest gen, fiindcă omul este cel mai prețios capital. Îndelung analizată problema numelui. Nu mergea orice. Bunicii, cei care asiguraseră originea socială sănătoasă, țineau morțiș la numele de Ion, nume dat din tată-n fiu părții bărbățești înregistrate în familie la nr. crt. 1. Însă lumea se schimbă și se tot schimbă. Numele de Ion nu mai spunea nimic, devenise un fel de substantiv comun. Nașii, patru cupluri alese ierarhic - trebuia ținut cont de viitoarele relații, de cadouri etc. - aveau, la rândul lor, păreri diferite și era nevoie de multă diplomatie pentru a-i asculta pe toți și a nu supăra pe nici unul, mai ales că erau nași noi și de perspectivă. Tinerii părinți nu făcuseră nuntă, fuseseră prea mici pentru asemenea teavatură, se căsătoriseră numai *civil*, în sat, și plecaseră repede la oraș să-și facă un rost. Au pășit cu dreptul în fabrică, tot așa și în politică, au devenit foarte repede reprezentanți a ceea ce se numea minunatul nostru tineret, viitorul de aur. Venirea pe lume a copilului putea să rezolve multe probleme. În primul rând, locuința și opt pile de durată, dacă știai cum să le păstrezi, să le întretii. Primele două perechi țineau ca noul născut să poarte un nume sovietic, de pildă Ivan, în semn de recunoștință pentru marii vecini care năvăliseră să ne elibereze și care asigurau tinerilor locuri de muncă în oraș. În plus, ei, nașii, aduseseră vinul, țuica și, pe parcurs, fel de fel de promisiuni. Celelalte două cupluri - care aduseseră prăjiturile, brânza și salamul, plus un tencelut de bani pus în scutecele pruncului adormit cu zâmbetul pe buze - insistau ca finul lor să poarte numele unuia dintre gloriosii noștri înaintași care... Mergea Zamolnix (mai târziu s-a văzut că îl confundaseră pe acesta cu Decebal), Vlad Tepeș (într-un cuvânt), cel care îi trăgea în țeață pe moșieri și pe chiburi, Dimitrie Cantemir (tot într-un cuvânt), cel care statornicise și consolidase relațiile de prietenie cu marele popor sovietic, sau Cuzura, domnitorul care dăduse țăranilor pământurile bisericilor și pusese astfel bazele noii credințe *ateiste*. Tinerii părinți nu puteau conta ca pătre, cuvântul lor se reducea la *s-trăiți, s-trăiți, servii, servii!* și la turnatul în pahare și în pahărele. Cum era și firesc între tovarășii suspuși, culți și civilizați, disputa aceasta s-a lichefiat, a fost dată uitării, petrecerea s-a transformat în nuntă, iar nunta... cine nu știe ce e o nuntă tovarășească? Anonimul mahalalei asigura protecție, așa că... O bunică însărcinată să aperse copilul de fânțari l-a mângâiat pe năpârștoc cu numele de bebe, fără să știe că slujise un cunoscut cuvânt capitalist, iar bebe s-a transformat în Bébe (atenție la accent) și așa a rămas. Numele a corespuns până când vlăjganul frumos și dolda de personalitate a decis să-l schimbe în Bébé (atenție la accent) și grafiat obligatoriu BB. Suna altfel, americănește sau... Mai trebuie spus, înainte de a intra în prezent, că numitul BB s-a bucurat numai de fericeire atât în copilărie, cât și în prelungita adolescență. Era în vogă o vorbă a părinților proaspăt grangurizați: să aibă copilul parte de tot ce n-au avut ei. După ce a terminat într-o manieră originală liceul, după îndelungate tentative, toate eșuate, de a face și un an de facultate (ca să poată spune pe urmă că are studii neterminate), au apărut și

probleme, probleme puse de babacii multilateral dezvoltăți, dar deveniți tot mai săcăitori: *ce facei, ce ai de gând, și-am găsit un loc la... învață măcar... Nu ar fi apărut, dar tânărul ocrotit de o umbrelă de aur și deopotrivă de oțel inoxidabil etala o personalitate ieșită din comun și care, manifestându-se, periclită tot mai frecvent înalta poziție politică, socială și economică a părinților. Căpătase o virtuală celebritate apreciată de prieteni, dar condamnată de neprieteni în rândurile cărora se înrolaseră pap' și mam', părinții pe care, din dragoste filială, îi alintase așa încă din fragedă copilărie. Insistențe peste insistențe, oferte de slujbă, rugăminți, amenințări, smulgeri de promisiuni încă și scrise că de la data de... Era deja prea mult. Tânărul credea că găsisse un răspuns la toate și mizase mult pe eficiența acestuia. "Eu gândesc, pap', gândesc profund, intens, gândesc pentru toată lumea și, din cauza aceasta, sunt greu de înțeles. Poți să mă consideri fără teama de a greși un gânditor calificat, profesionist. Foarte curând omenirea o să-și dea seama cine sunt. Ceasurile de relaxare pe care le rup cu greu din timpul meu, nopțile nedormite și zilele dormite sunt, cum să-ți spun ca să mă înțelegi și tu, premise ale... Ia gândește-te cât timp a trebuit să stea Napoleon sub pomul acela până i-a căzut în cap mărlu salvator!" "Newton, imbecilule!" "Ce importantă are numele?" Babacii, pe zi ce trece mai înțucați, nu puteau pricepe chestia cu gânditul. Cu acestea zise, intrăm în prezent.*

BB se trezește enervat de impertinența telefonului uitat deschis. Întâmplător, numai întâmplător, se uită și la masivul ceas pendulă pus și acesta pe dat semnale. Zece. Babacii și menajera știau că nu trebuie să-l trezească înainte de unsprezece, iar prietenii primiseră *in corpore* aceleași indicații. Azi e ziua lui și, probabil, pap' și mam' vor să-i amintească de ea ori să-i comunice ceva important. De regulă, el nu-și bătea capul cu așa ceva. Venea ca orice invitat la marea masă organizată la un mare restaurant de către babaci, sta cât sta printre babalăci și pleca să-și facă noaptea cu prietenii. Nici cadourile nu-l interesau. Flecauri, pe lângă ce primea de la ai lui.

Ridică receptorul și abia pe urmă își dă seama că e sunat pe *mobil*. Răspunde. E pap' și ca de obicei, abrupt, fără nici o introducere. "Te-am sunat la ora asta ca să fiu sigur că te găsește. În zece minute sunt și tu acasă și vreau să te găsească îmbrăcat." Atât și - pac! Lui BB nu-i convine deloc atitudinea dictatorială a bătrânului, dar, fiind vorba de această zi, și, mai ales, de finanțarea substanțială a nopții care urmează, trece cu vederea. Prin bunăvoința peretelui, o anunță pe menajeră că s-a trezit și e apt de cafeaua îmbunătățită cu câteva picături de coniac. În așteptare, ca să nu cadă cumva în meditație, aprinde o țigară și deschide televizorul. Zece minute sunt, totuși, un timp, poate va reuși să coboare și din pat și să-și ia măcar halatul. Nu reușește. Intră pap', uitând, ca în cazul cu telefonul, că nu intră în biroul lui. E un tip înalt, voinic, chelios, poartă puțină burtă, oricum, e un fel de bărbat buldozer. BB și-l amintește în fruntea unui grup de revoluționari în urmă cu nu mai știe câți ani, oricum, recent. Drăgușă chestia aia cu revoluția. Au circulat niște bancuri și alte vorbe de duh, s-au deschis de a doua sau de a treia zi câteva bururi pe cinsto... Reține și ce-a mai urmat. Pap', mare mahăr înainte, a fost obligat să coboare treaptă după treaptă, dar după numai câteva luni a urcat și mai mult decât coborâse. Face și acum politică, distracția lui, dar a intrat până-n gât în afaceri. Zicea că astea se împacă de minune una cu alta. De vreo două săptămâni nu l-a văzut, acum însă, cu toate că i-a furat o oră de somn, mai că ar schimba câteva vorbe cu el. E el cine e, dar aici e... Se vede clar că pap' nu e în apele lui. Ar trebui să-l încurajeze. "Ce

s-a-nțmplat, pap', a scăzut prețul la morcovi și la varză murată?" Ca de obicei, *bătrânul* nu gustă glumele nevinovate. "Scoală-te în două picioare și aruncă țigara. Sau dă-mi și mie una." "Mă încurajezi, pap'." "Asta am de gând. Nu pe fotoliu, stai în picioare cum stai și cu și ascultă-mă cu atenție." "O.K., pap', nu te formaliza, doar ești acasă. Dă-i drumul!" "Îți vorbesc oficial, nenorocite, așa că adaptează și vocabularul și cască urechile." "Sunt pronto, pap'!" "Azi se împlinește alt an de la ultimul angajament scris privitor la situația ta." "Cum trece timpul, pap'!" "Ținere, te avertizez că riști enorm dacă nu renunți la acrușta de filosof idiot. Azi îți tolerez maximum trei obrăznicii." "Rețin exact, pap'." "Reții, sper, și faptul că am fost un tată generos și îngăduitor." "Giorno, pap', giorno trecut, prezent și viitor." "Viitorul se exclude. Ți-am absolvit liceul!" "O.K., pap', te-am prevenit că o să fie dificil." "Dificil? A fost comic, tragic, monstruos!" "Ei, pap', să zicem amuzant." "Să mai zicem că două împertinențe le-ai consumat și să admitem că până la trei știi să numeri, măgarule!" "Vaaaai, pap'! Iarși te trădează originea ta plebeiană de care..." În clipele următoare, o formidabilă directă de dreapta îl face pe BB imponderabil, după care îl convinge să se îngemăneze cu mostosul covor persan. Se ridică aproximativ repede corectându-și poziția maxilarului. "Nu e prea rău pentru un mahăr ca tine, pap', însă n-ai stil. Lovești ciobănește." "N-am exersat de mult, dar pot să mai încerc." "Nu, nu, nu e cazul." "Atunci să reluăm. Reluăm, firește, și numărătorea tot până la trei." "Pentru orice eventualitate, să nu aduc mânușile?" "Imbecilule!" "A, scuză-mă, nu m-am prins că e o problemă de educație." "Unu! și nu mă mai întrerupe. Cu stânga lovești și mai bine. Termenul celei de-a zecea sau a douăsprezecea înțelegeri expiră azi." "Să nu exagerăm, pap', cred că a noua." "Doi! În lipsa ta am ținut un scurt consiliu de familie. Nimeni, dar absolut nimeni din familia noastră lărgită nu-ți va mai avansa de azi înainte nici măcar un leu pentru micile tale mari cheltuieli." "Dacă-mi este permis, pap', a fost consultată și menajera?" "Și. Și pe ea ai deceavat-o. I-am plătit tot și am concediat-o. Ți-am achitat și toate celelalte datorii." "Pe toate, pap'?" "O sumă enormă!" "În cazul asta dă-mi voie să te îmbrățișez..." "Stai la locul tău, dacă nu vrei să-ți găsească un altu." "Și mam'?" "Mam', proasta aia de mă-ta, adică deșteapta de ea, a divorțat de mine. Tot din cauza ta. Zicea idioata că numai eu sunt de vină." "Mă rog, pap', asta e problema voastră personală, nu vreau să mă amestec." "Concluzii: Începând cu acest minut și sfârșind cu ultimul de dinaintea orei opt, ai suficient răgaz să dispari până și ca amintire din această casă pe care a trebuit s-o vând ca să-ți plătești ultimele scandaluri și procese. Nu știu dacă a treia oră o să mă mai pot ridica. Ia-ți toate lucrurile, inclusiv mașina - am concediat și șoferul și, cu toate că n-ai nici permis de conducere, poate reușești să sari cu ea într-o prăpastie." "Glumești, pap', glumești, dar te asigur că n-ai nici un pic de haz. Și tocmai azi, de ziua mea!" "Care zi, criminalule? N-au fost toate zilele ale tale, și ale mele și ale măică-ti, și ale bunicii și ale unchilor? Și încă ceva. Următoarea noastră întâlnire, dacă va mai avea loc, va fi exact peste un an. Cu condiția să mă cauți și să văd în locul tău un om, fie și cerșetor. Până atunci, pentru mine nu mai ești." "Dar, pap', nu se poate să fi uitat cine sunt eu! Sunt un gânditor, gândesc pentru toată lumea. Asta e profesia și menirea mea: să gândesc!" "Cu ce, cu ce să gândești, dobitoecule, cu ce poți tu gândi?" "În ciuda prezenței mele fizice, eu sunt tot numai rațiune, spirit, condensare de idei pure. Sunt un idealist, pap'! Va veni o vreme când lumea asta o să-mi cadă în genunchi și... pap', stai, nu pleca!

Sunt unicul tău fiu!" "Nu mai ești. Vei mai fi numai dacă te vei naște a doua oară. Și singur. Ia-și înapoi țigara, știi că nu fumez." "Pap', dar nu se poate să fi uitat cât timp de ședere i-a trebuit lui Napoleon până să-i cadă mărlu acela în cap?" "Lui Alexandru Macedon, tâmpitul!"

Acum, la ora treisprezece și ceva, BB se plimbă singur pe marele bulevard și s-ar putea crede că, într-adevăr, gândește. Dar asta numai dacă se ia ca atare indigestia psihică generalizată și frustrantă care i se citește pe față. Stări de acestea a mai avut. Poate nu chiar sufletești sută la sută, dar a avut: un loc ghinionist la masa de pocher, un vin care nu i-a picat bine, o fufă prea țafnoasă... Și, sigur, cei care îl văd - și puțini și, mai ales, puține sunt cei și cele care nu întorc capul după el, nu e exclus ca foarte mulți să-l cunoască și personal, doar așa se pot explica zăbetele, salutarile în fel de fel de variante vizuale și sonore, încercările de a intra în vorbă - nu-și pot reprima sentimentele de admirație, de invidie și de dorință de a-i fi în preajmă. În *alendeloni* zăpezii și cu guler tot zăpezii, protejată de o căciulă zăpezie de astraban care doar încearcă să domolească pletele în rășăț studiat, frumosul tânăr pare un zeu al zăpezilor coborât dintr-un film inspirat din mitologii nordice. Ia imagine contribuie și cizmele - ghiciri culoarea - strâns sofisticat cu șireturi de argint peste pantalonii din piele de drac argintiu, mânușile... Fularul - nu-i mai precizăm culoarea -, elementul care în foarte multe cazuri nu e necesar în vestimentație, dar tocmai de aceea e foarte necesar, fularul lung, lung, e aruncat și în față și în spate ca la cocotele masculine, pentru a-și sublinia prin contrast *gliftența* de ansamblu a îmbrăcămintei în raport cu neglijența inestetivă a elementului decorativ. Căca asemănător cu mușca în lapte care face albul și mai alb și negrul și mai negru. Toate acestea scot în evidență, tot antitetic, frumusețea tristă și gânditoare de pe chipul junelui-prim unic. Fiindcă e greu de crezut că, în afara unor provinciali grăbiți care văd totul fără să înregistreze ceva, ar mai fi cineva care să nu aibă ochi pentru... Puțin spus că văd doar un simplu cineva confundat într-o discuție cu propriul eu, așa cum îi stă bine fie și unui cineva oarecare. Aici e vorba de mult mai mult, de o confruntare între esențe raționale, abstracte: pe de o parte noblețea absolută a îngândurării într-o lume care e doar preocupată, nu gânditoare, pe de alta, strălucirea mată (și mută) care doar o atestă fără a se coborî până acolo, încât să-i dea glas. BB vine dintr-o lume superioară, este un nucleu al acesteia trimis pe un biet pământ, într-un colț de neant imposibil de fertilizat la modul ideal. De aici tristetea nobilă de pe chip, profunzimea exterioară, chestii și chestii.

În jur, ger frumos, splendoarea de decembrie, minuni cu obraji și trup de femeie, uși care te invită să intri, un București cu mii și mii de brațe și toate întinse. Și un BB care trăiește numai ceea ce poate spune nevrednicul cuvânt *parcă*: *parcă* nedumerire, *parcă* saturație, *parcă* revoltă prea lenesă sau obosită, *parcă* niște întrebări pline și acestea de lehamite... Sunt, sunt de toate, în jur sunt mii și mii de lucruri care merită trăite, dar sunt pentru cei care le aud, le văd și le simt trăindu-le. Nu și pentru BB. El e acum o jucărie boșogorită trasă de un copil capricios care și el e tras de altă mână, mâna care, la rândul-i. Nu este nici el sigur, și nici altcineva nu este, că totul e din cauza lui pap', însă ce este este și trebuie luat ca atare.

Se trezește intrat undeva, într-un interior cald, parfumat, îmbietor. Schimbarea de decore e prea evidentă ca să nu-l dezmeticească întrucâtva. Câțiva tineri se ridică să-l întâmpine și să-l conducă la singura masă liberă, de fapt eliberată acum pentru el. Se așază. Prietenii înțeleg repede că dacă

un mare număr de cazuri demne de a fi luate în discuție. Sisi - tată angrosist, firme reale și de celelalte, magazine... Ar urma...

Reintră în scenă Nușa-Păpușa, împărțind-se în dreapta, în stânga, în toate părțile, dar niciodată despărțindu-se, dimpotrivă, sporindu-și zestrea globală cu fiecare pas, cu fiecare zâmbet sau atingere. "Ți-am mai adus unul, iubitel, și țigările tale. Fă-te repede bine că nu-mi plăci așa." Simte, tocmai ea să nu simtă?, simte că scumpițel e într-o pasă neagră și se retrage repede, dar leneș, suspendând în aer săruturi unilaterale. BB nici nu s-a clintit, e prea cufundat în calcule. Ar urma... Fifi... ministru sau așa ceva, grangur în lactate, mezeluri... Miț?... demolări, construcții, reconstrucții, reparații, complexul de... Tanți... pompe funebre centrale, nunți și botezuri... Meri! Olala!... director de bancă! Poate exista o nevastă mai bună? Asta îi e hărăzită lui, ce mai încoace și încolo! În fond, vârsta o are, la bani se pricepe, dragostea... dragostea depinde de... Să fie pe picioarele lui, asta e important, chiar dacă înălțatul rămâne în seamă... Întâi și întâi o să...

Nușa-Păpușa nu are astămpăr. Ori și-a pierdut răbdarea, ori nu suportă să fie ignorată în văzul clienților care au ochi numai pentru ea. Și-a schimbat rochița, bonețica, s-a mai aranjat puțin și iarăși pune pe măsuta cu nesfârșită gingașie și eleganță o tăviță roz-bombon pe care se află un păhărel tot roz-bombon. "În afară de asta nu-ți mai dau, scumpițel, că te bate mămica." Se așează și ea, știe cum să se așeze, hotărâtă să participe substanțial la relaxarea și relansarea simbolului bărulețului ei. BB o vede în săfârșit și, ca și când numai ei doi s-ar afla în salonaș, o întreabă fără să-și menajeze vocea privind-o cu ochii tulburi, la urma urmei poate și din cauza dragostei. "Vrei să te măriți cu mine?" Nușa-Păpușa - de data asta mai mult Nușa decât Păpușa - își dilată ochii și așa imenși, lucru inaccesibil altor persoane de același gen și rămâne cu ei dilatați. (Cu numai câteva luni în urmă, un prieten de-al lui BB, scriitor aflat de mai mulți ani la coadă la glorie, lansase cu voce omagială o splendidă metaforă menită să dea gata suflarea tuturor admiratorilor mereu în criză de complimente. "Domnilor, dintre toți ochii din lume, cei mai frumoși sunt cei de bovină tânără: mari, negri, umezi și adânci. Dar cu adevărat de excepție între ochii tuturor văcuțelor din lume sunt ochii domnișoarei..." De atunci n-a mai călcat prin bărulețul non-stop. Cele două gorile ale

fragilei și atât de vulnerabilei patroane, gorile alintate cu numele de body, l-au slujit parces sine die pe inspiratul poet.) "Vrei să te măriți cu mine?" Frumoasa hangiță a perioadei de tranziție și-a revenit cât de cât. "Te-ai prostit, iubitel? Ce te-a apucat?" "Pentru ultima oară: vrei sau nu vrei?" "Sigur că nu vreau, scumpule. Doar știi cât te iubesc!" "Nu vrei?" "Păi ce să fac cu o tine, tămpitel? Să te cresc cu biberonul? Viața are și zile, nu numai nopți. La viitorul meu nu te gândești?" "Atunci cară-te!" Nușa-Păpușa se cară transportându-și leneș zestrea în sens invers. Se cară și BB după ce bea paharul în dușmănie, mai să-l scape pe gât: lesă combinând niște cuvinte ingrafiabile la adresa femeilor care au inventat căsătoria. Noroc că mai există și bărbați deștepți și rostește în gând numele unuia.

Ger la fel de frumos (el însuși găsisse expresia amintindu-și de o poezie. *Iarna pe uliță*, cu care îl chinuse mam' o săptămână ca să aibă odrasla ce spunc mursa firilor), ger foarte frumos, din păcate spurc, făcut țândări de atâtea zgomote, mirosuri, culori și de obiecte umblătoare pe patru roți sau pe două picioare. E posibil să fi fost toate acestea și înainte de a intra el în bar? Poate, dar nu le-a luat în seamă, fiindcă nu l-au deranjat. Acum însă chiar se supără. Nu poate omul să... S-a adunat în el sumedenie de gânduri, de idei și, din cauza lumii ăsteia ieșită pe stradă cu toate fețele și cu toate gurile, nu mai are cum face ordine în ele. Se simte agresat din toate părțile, mai ales de avalanșa din el, gata-gata să se reverse. Nu mai e mult și atunci să vezi! Nu cumva tocmai azi, de ziua lui, să fie și ziua mărunții aceluia obișnuit să cadă în capul cui vrea dumnealui? De la un astfel de măr s-au tras multe. Și chestia cu Eva e cunoscută, numai că ăsteia i-a căzut cu trone, nu în cap. N-a vrut Dumnezeu să i-l trântască în cap și bine a făcut. Ca dovadă, după ce a făcut-o pe ea, așa s-a scărbit de ce a putut ieși din mâinile lui, încât n-a mai făcut nimic.

Aprinde o țigară din pachetul dăruit de negustoreasa aia de Evă, făcută din hârtie lipicioasă de pins muște, și merge mai departe. Ce să-i faci, asta e lumea! Până se vor lua niște măsuri, niște... Dar cine să le ia? Cu siguranță că tot lui o să-i revină sarcina să... Atât îi mai lipse! De câteva ori s-a și angajat la chestia asta și, dacă e cazul, o să se mai angajeze. Hotărât lucru, balamucul din jur îl deranjează. Asta să se numească viață? Dacă e așa, viața e o chestie depășită. Nici nu merită să-ți pierzi timpul cu ea. Să fi fost Dumnezeu

atât de lipsit de imaginație, încât să se oprească aici cu făcutul? El, BB, nu crede asta. Cu siguranță că în alte lumi, și are destule, a folosit alte rețete. Cu extraterestrii ce-o fi? A auzit câte ceva, a văzut și pe viu într-un film și, de câteva ori, s-a gândit foarte serios la ei. I-a dispărut însă interesul din cauza puturoșeniei lor. Ce se tot căcăie atâta în farfuriile ălea și nu vin odată să discutăm, să?... Ceva noutăți trebuie să aibă și ei și e mare nevoie de noutăți, fiindcă aici, pe pământ, totul e cașm fumat. Același și aceleași lucruri. Dar uite că nu vin. Le e frică, le e rușine de mutrele lor? Să vină, domnule, și să deschidă un bar mai ca lumea, o discotecă... Vin ăia tocmai din *America Saudită* sau din Africa, iar ei... BB a găsit o explicație referitoare la nevenirea lor, le-a spus-o prietenilor și aceștia au fost de acord. Pociții ăia care sunt făcuți numai din cap, iar capul le e numai ochi, sunt niște fricoși ca noi și au cam aceleași purtări. Vin, își bagă nasul peste tot și, cum vrei să-i ici la întrebări, o rup la fugă. Categorie, sunt făcuți din același material. O soluție ar fi să ne ducem noi la ei. Ne și ducem, e adevărat, dar ne duce altcineva, moartea, și de aceea nu ne mai aduce înapoi. (Și cu moartea asta trebuie făcut ceva. Nu s-o găsi nimeni s-o strângă de gât?) Dacă i s-ar asigura și bilet întors, el, BB, ar fi primul care s-ar duce și ar stabili și niște legături. Dar dacă n-ai mijloc de transport... Cu gândul s-a dus, s-a tot dus, însă până nu pipăi, nu guști, nu vezi și nu auzi cu urechile tale ce ritmuri au, ce coniac... Și ne tot lăudăm că facem și dregem. Zicem, dar uite că murim aici de plictiseală lângă Nușa-Păpușa și lângă babacii puși pe glume proaste... Ar fi trebuit să i-o rețeze domnului mare mahăr. La modul serios ar accepta cum ar accepta cele zise, dar asemenea glume nu poate permite. De fapt, ce-a zis pap'?' Aha, să facă ceva, să muncească! Uite, domnule, ce noutate! Dar el nu vede că de muncit muncește toată lumea? Are rost să repeți la infinit niște lucruri la îndemâna tuturor? În liceu sau în anul de studenție, un profesor al lui a emis o foarte interesantă teorie pe care numai el, BB, a înțeles-o și a aplicat-o așa cum trebuie. Era vorba de diviziunea muncii: unii cu gânditul, alții cu făcutul. A înțeles-o și imediat a optat pentru prima categorie postându-se în frunte.

(Continuare în numărul următor)

ăseptatul de ei e așa cum e trebuie lăsat așa cum e. Are uncori astfel de stări. Se retrag, se aciuază și pândesc schimbarea. Un om ca BB nu trebuie scăpat. Sunt prea multe motive pentru a-i sta în prejmă. BB înțelege, în de obicei la ora aceasta, în bărulețul non-stop Nușa-Păpușa, o bijuterie pe măsura frumoasei și celebrei patroane. De altfel, îmbietorul nume e și inseris peste tot, pe firmă, pe măsuțe și perdeluțe, pe pereți, pe cești, farfurioare și pahare și pe unde s-a mai putut. E și portretul frumoasei în diferite costume. E și postaze și dimensiuni. Aici se și ciugulește câte ceva, adică se mânăncă, dar, mai ales, se bea și se respiră Nușa-Păpușa, sortiment inexistent în alte localuri, delicateasă magnetică pentru priviri, uncori și pentru degete. Zâmbetele sunt gratuite. Vorba vine, odată intrat aici și acestea costă. Servese câteva fete, comestibile și ele din toate punctele de vedere, însă...! "Ai întârziat, iubitel!" se alintă Nușa-Păpușa telefonând un sărut pe obrazul lui BB și punându-i pe măsuta cu nesfârșită gingașie conicele mărișor și ca feluța așiderea. Sesizează însă la timp lipsa de chef a tânărului pe care o pune pe seama mahmurelii de azi-noapte și îl părăsește, nu cumva să creadă mușterii ei, mereu flămânzi de ea, că ar fi respinsă. Unduindu-și printre mese splendida întregime, dispare înainte de a se topi toată în zâmbetele capitalizate cu atâta trudă spre a completa perfecțiunea listei tuturor cumulurilor ei feminine.

Dacă, totuși, suntem obligați să admitem că ceea ce se petrece acum în capul lui BB ține de o anumită gândire - pricepuții spun că gândirea poate exista și de capul ei, numai al ei, ca o emanație a unei alte vieți paralele și independente dirijate de inconștientul bătrân, stălușit în noi de pe vremea când nu era stimulul de coniac și cafea - dacă suntem obligați la aceasta e musai să admitem că și actualele, gândurile tinere și raționale, trăiesc împreună cu celelalte în pace sau războiște și precumpănesc când unele, când altele, cerând alternativ prioritate în exprimare. În ceea ce ne privește, în calitate de martori nevizaviți, suntem tentați să afirmăm că locul întâi pe podiumul problemelor este ocupat de gândurile care s-au născut recent, prin hibridare, ca urmare a ciocnirii familiale dintre babacii și fiu. Tratănd ciocnirea la modul serios, fertil, înlăturând adică varianta unei glume mai dure, mai colțuroase (putem zice și aproape), dar care ar duce, în ultimă instanță, tot la o alarmă falsă, deducem că singura cale de normalizare a situației nou apărute ar fi schimbarea din mers a babacilor. Alții. Pur și simplu ei nu mai corespund, iar incompatibilitatea reclamă automat înlocuirea părții care a dat dovadă de inconșecvență, adică a celor doi ramolliți. Au deviat. "Deci așa, stimată babac și stimată babacă, nu mai îndrăgiți tangoul de demult, dansul care vă plăcea și pe care îl considerați nemuritor! Vreți altul, unul mai sălțăreț? Păi tocmai la unul de acesta vă invitase iubitul vostru fiu! Nici asta nu vă pică bine la bugetul inimii și al...? Ați uitat de riscul pe care și-l asumă fiecare părinte când aduce pe lume copilași nevinovați? Asistăm la o revoltă a babacilor?" Din fericire - iar noi, martorii, am fi fost nefericiți să constatăm că simpaticul BB nu și-ar fi continuat rechizițiile și nu ar fi luat în calcul posibilitatea asimilării unor părinți noi, adoptivi, în speță socri, care să-i suplinească perfect pe cei naturali, întâmplători, aleși, firește, fără discernământ - din fericire, zicem, totul e sub control. În fond ce altceva sunt socrii în afară de un binevenit substitut? E adevărat, prezintă un inconvenient, nu se achiziționează decât împreună cu fata, și neapărat prin căsătoria care face din aceasta nevastă, dar ce contează amănuntul acesta în comparație cu celelalte avantaje? Presupunând că BB ar fi adus raționamentul până aici, ar fi interesant de urmărit procesul de selectare al prezumptivilor, dat fiind faptul că BB posedă

Evreii în agricultura din nord-vestul României în perioada interbelică (I)

Argument

Dezvoltarea studiilor și cercetărilor privind istoria evreilor din România constituie unul din aspectele pozitive în cadrul vieții culturale-științifice de după 1989. Aflându-ne practic la un nou început de drum, în fața noastră se întinde un domeniu de cercetare vast și deosebit de complex. Desigur, sintezele sunt tentante pentru o mare parte a istoricilor, dar, trebuie să recunoaștem, acestea este nevoie să aibă la bază un solid material documentar, precum și studii cât mai detaliate pe diferite segmente cronologice, teritoriale și pe diverse domenii: social, economic, politic etc. Tocmai în acest spirit ne propunem să fie și lucrarea de față, parte a unui proiect mai amplu de cercetare a istoriei economice a evreilor din zona de nord-vest a Transilvaniei, în perioada interbelică. Deși o temă de o importanță deosebită, istoria economică a evreilor români nu s-a bucurat până acum de atenția meritată. Există lucrări cu caracter general, în care sunt prezentate și aspecte privind implicarea evreilor în anumite activități economice, elemente privind structura profesională etc., însă nu avem decât puține studii care să se concentreze exclusiv pe această problemă economică.

În acest referat dorim ca, pe baza informațiilor deținute până acum, să prezentăm situația implicării evreilor din zona amintită în agricultură (sau mai exact, în activități legate de exploatarea solului). În acest sens, vom încerca să urmărim atât rolul pe care evreii îl aveau în domeniul economic respectiv, cât și ponderea și importanța pe care le aveau diferitele ocupații agricole în structura ocupațională evreiască.

Deoarece, așa cum am arătat anterior, studiile de acest gen sunt abia la început, este util să trecem în revistă ceea ce s-a realizat până acum și să încercăm, mai apoi, să schișăm o metodologie de lucru, astfel încât demersul nostru istoriografic să fie cât mai fructuos.

Istoriografia problemei

O prezentare a lucrărilor care au abordat problematica economică din istoria evreilor români (a celor care au locuit în teritoriile care compun România de astăzi), o face Avram Rosen, într-un studiu ce a apărut într-unul din numerele revistei *Studia Judaica*. (1) Deoarece A. Rosen menționează aici și lucrările care au abordat doar tangențial domeniul, pentru mai multă concizie, vom încerca să rezumăm, amintind doar acele studii (lucrări) care s-au concentrat în principal (dacă nu exclusiv) pe problematica economică. O primă lucrare de acest tip ar fi cea a lui Elias Schwarzfeld, "*Din Istoria Evreilor. Impopulara, reimpopulara și întemeierea târgurilor și a târgușoarelor în Moldova*", apărută la București, în 1914. Autorul prezintă în lucrarea respectivă, contribuția evreilor la întemeierea a numeroase târguri din Moldova, în perioada cuprinsă între sfârșitul secolului al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea. În perioada interbelică apare la Cluj, în "Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj", studiul lui Tiberiu Morariu, intitulat: "*Câteva contribuții la oieritul evreilor maramureșeni*". (Asupra acestui studiu vom reveni, pe larg, în partea dedicată județului Maramureș). În 1933, Mihail Gr. Romașcanu evidențiază implicarea evreilor în domeniul financiar-bancar, într-un studiu intitulat: "*Zarafia Michel Daniel*". Cățiva ani mai târziu, în 1937, economistul Eugen Tatomir realizează o lucrare de doctorat intitulată: "*Contribuțiunile la studiul*

evreilor ca element producător în economia națională. Fenomenul distribuției topografice a populației evreiești din România". De un interes deosebit pentru o viziune de ansamblu asupra implicării evreilor în anumite ramuri economice este "*Enciclopedia României*", lucrare amplă, publicată între 1937 și 1943. Deși nu abordează exclusiv problematica economică din trecutul evreilor români, trebuie remarcate cele trei volume de colecții de documente intitulate "*Izvoare și mărturii referitoare la evreii din România*". Din cele 800 de documente prezentate, aproximativ 40% sunt de domeniul economic (activități financiare, profesii, fiscalitate etc.). O altă lucrare ce furnizează informații de natură economică, pentru perioada cuprinsă între sfârșitul sec. XVII și mijlocul sec. XIX, este "*Repertoriul izvoarelor statistice privind Transilvania, 1690-1847*", editată de Aurel Răduțiu și Ladislau Gyémánt, în anul 1995. În același an, Avram Rosen realizează un studiu intitulat: "*Participarea evreilor la dezvoltarea industrială a Bucureștiului, din a doua jumătate a secolului al XIX-lea până în anul 1938*". Câteva articole care abordează aspecte privind rolul avut de evrei în diverse ramuri economice, în spațiul românesc, sunt prezente în lucrarea "*Contribuția Evreilor din România la Cultură și Civilizație*", articole ce aparțin unor autori precum: L. Rotman, A. Rosen, Alex Szmuk, E. Enescu și alții. O lucrare mai amplă și cu o tematică extrem de importantă, este menționată de Rosen ca fiind cea aparținând lui Moshe Usoskin și intitulată "*Struggle for Survival: A History of Jewish Credit Cooperatives in Bessarabia, Old Roumania, Bukovina and Transylvania*". Lucrarea a apărut la Ierusalim în 1975, și conține informații prețioase referitoare și la zona noastră de interes. În final, se precizează că mai multe studii cu caracter istorico-economic au apărut în Israel, sub auspiciile Centrului "*Goldstein-Goren*" din Tel Aviv. (2)

La această listă ar mai fi de adăugat articolele referitoare la România din monumentală lucrare "*Enciclopedia Judaica*" și cele câteva aspecte referitoare la evreii români, făcute de Salo Baron și colaboratorii săi în lucrarea: "*The Economic History of the Jews*". (3)

Nu trebuie uitat faptul că referitor la evreii din Transilvania și Banat, au apărut o serie de studii, în contextul analizelor făcute fenomenului implicării economice a evreilor în economia Ungariei; înainte de 1918. Un exemplu în acest sens este lucrarea intitulată "*Jews in the Hungarian Economy, 1760-1945*", lucrare deosebit de importantă și utilă, atât sub aspectul informației cât și a metodologiei de lucru. (4)

Scurta trecere în revistă a lucrărilor cu tematică istorico-economică confirmă aserțiunea noastră de mai sus, și anume că domeniul respectiv este încă prea puțin abordat și nu îndeajuns de cunoscut. Perioada interbelică nu face nici o excepție. Iată de ce un studiu dedicat acestei perioade, în care clișee precum "evreul bogat", "evreul bancher", "evreul (mare) comerciant", "evreul cărcămar" etc., erau des utilizate în societatea românească, prezintă o importanță aparte. Anticipăm, prin a spune că o abordare "*Sine ira et studio*" și pe baza unor date concrete, obiective, ne va releva un tablou mult mai variat al comunității evreiești din România, în care vom putea întâlni atât evreii-agricultori cât și evreii-proletari (cuprinzându-i aici și pe micii comercianți și meșteșugari), alături de mai vizibilii bancheri sau industriași. Această diversitate structurală socio-economică întâlnită în ansamblul populației din România, nu exclude, desigur, și un specific aparte al

comunității evreiești, o preferință pentru anumite ramuri și activități economice, situație explicabilă, cel puțin în parte, prin contextul socio-economic și politic în care această minoritate și-a desfășurat timp de secole activitatea.

Câteva aspecte metodologice

Primele linii directoare care să ghideze cercetătorul în domeniul istorico-economic au fost trasate, la noi, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în statutul societății istorice "Juliu Barasch". Realizatorii acestui document consideră că într-un astfel de demers istoriografic trebuie urmărite aspecte precum: proporția reprezentată de evrei în anumite profesii; aspecte privind liderii comercianților și meșteșugarilor evreii; cine erau cei mai importanți meșteșugari și unde au învățat ei meseria; în ce activități economice evreii sunt majoritari etc. Un alt plan de analiză este cel al instituțiilor financiar-bancare și a întreprinderilor industriale: de către cine au fost ele înființate, când și cum; cât timp au funcționat acestea. Esențiale sunt considerate aspectele privind modul de viață al evreilor în perioada cercetată, legile și măsurile legislative referitoare la evrei (în ce măsură aceste legi le aduceau avantaje sau dezavantaje); relațiile evreilor cu autoritățile și cu ceilalți locuitori. Este demn de remarcat faptul că, pornind de la această metodologie schițată în Statut, s-au realizat mai apoi o serie de monografii ale unor comunități evreiești din Vechiul Regat. (5)

Avram Rosen, tot în articolul menționat din "*Studia Judaica*", schițează și el o metodologie de cercetare în domeniul istoriei economice a evreilor din România. Remarcăm faptul că autorul optează, se pare,

pentru un mod de abordare prin care să se evidențieze contribuția evreilor la dezvoltarea economică a României, perspectivă neagreată și uneori criticată de către alți istorici.

În viziunea lui Rosen, elementele care trebuie luate în considerare derularea unei astfel de cercetări, ar fi următoarele:

- 1) o prezentare generală a structurii ocupaționale a populației evreiești, a circumstanțelor istorice, sociale și politice, a legislației existente, în special cea referitoare la domeniul economic;
- 2) o analiză structurală a fiecărui domeniu în care populația evreiască a fost prezentă (volumul activității în fiecare ramură sau subramură economică, producția industrială sau agricolă etc.);
- 3) o analiza a nivelului și structurii activităților economice desfășurate de evrei, văzute în distribuția lor teritorială, pentru fiecare provincie;
- 4) o investigare a tipurilor de relații dintre evrei și alți participanți la viața economică, pentru fiecare domeniu în parte, în diferite perioade; nu trebuie neglijat rolul pe care evreii l-au avut în cristalizarea anumitor mecanisme specifice economice de piață (ca de exemplu, în sistemul financiar-bancar);
- 5) prezintă importanță și analiza organismelor de conducere ale diferitelor întreprinderi sau instituții financiar-bancare, pentru a vedea compoziția etnică a acestora;
- 6) cercetarea relațiilor sociale și de muncă presupune și analiza diferitelor aspecte privind participarea evreilor în asociații profesionale, bresle, conduceri ale Camerelor de Comerț și Industrie sau Camerelor de Agricultură;
- 7) analiza elementelor care au influențat rezultatele activității economice a evreilor, ca de exemplu pregătirea profesională.

experiența, spirit antreprenorial, adaptabilitate la cerințele pieței etc.;

8) abordarea cronologică este subînțeleasă: A. Rosen propune două unități cronologice mari:

- prima, de la începutul secolului al XVI-lea până la Al Doilea Război Mondial, cu următoarele subdiviziuni:

I) sec. al XVI-lea - prima jumătate a sec. al XVIII-lea;

II) a doua jumătate a sec. al XVIII-lea până la 1866;

III) 1866 - 1918;

IV) 1919 - 1938;

- a doua unitate: de la Al Doilea Război Mondial până în prezent.

Desigur, așa cum de altfel și A. Rosen recunoaște, metodologia de lucru poate fi modificată în funcție de condițiile specifice sau de sursele aflate la dispoziție pentru o anumită perioadă. (6)

Un alt istoric, Leon Volovici, susține un punct de vedere diferit exprimându-și rezervele față de o abordare de genul: "contribuția evreilor la..." (îndiferent de domeniu - economic, cultural etc.). El apreciază valoarea documentară a unor astfel de abordări, dar consideră că studiile de acest gen nu au altă relevanță decât să reliefeze originea etnică a celor implicați în diferite activități economice, și că ele tind să fie un fel de replică apologetică la discursul tradițional anti-semitic privind monopolizarea finanțelor, industriei etc., de către evrei. L. Volovici consideră, de asemenea, că astfel de studii ar crea impresia că istoria unei minorități etnice s-ar reduce la contribuția acesteia la structurile sociale sau culturale ale majorității. O abordare mai potrivită, în viziunea istoricului amintit, ar fi cea sociologică, care să urmărească toate formele de participare și integrare a evreilor în viața socio-economică și culturală a țării. (7)

Reputatul istoric american Salo Baron, în lucrarea "Economic History of the Jews" (8) (o lucrare de pionierat în domeniul istoriei economice a evreilor), realizează de asemenea, o schițare a direcțiilor de cercetare în domeniu. Este subliniată dubla importanță a unui astfel de demers istoriografic care este în același timp o parte a istoriei evreilor și element component al istoriei economice a unei țări, regiuni, localități (9). Se atrage atenția, și de către acest istoric, asupra pericolului unei abordări apologetice, de genul: "contribuția evreilor la...". (10) *Istoria economică trebuie să se bazeze pe o cât mai comprehensivă informație și cât mai cantitativă posibil.* Este propusă o analiză a structurii ocupaționale a comunității evreiești pentru a vedea felul în care membrii comunității respective își câștigă existența, standardul de viață al acestora. *Prelevarea datelor va fi făcută în conformitate cu dezideratele fiecărui cercetător și, evident, ținând seama de limitele surselor de informare.* Analiza datelor obținute trebuie să fie fundamentată pe întrebări interpretative, unele dintre ele fiind deja bine stabilite, ca de exemplu: putem vorbi de o structură economică specific evreiască? Dacă da, care sunt elementele sale caracteristice? Care sunt cauzele și efectele acestei situații? Trebuie avut în vedere și evoluția în timp a respectivei structuri economice evreiești. Important este și un studiu comparativ al comportamentului economic al evreilor în cadrul diferitelor sisteme politice și la diferite stadii de dezvoltare economică. Relevante se vor dovedi studiile comparative cu alte grupuri minoritare pentru a surprinde posibile similitudini sau diferențe în ceea ce privește comportamentul lor economic. (11) Datele cantitative nu sunt suficiente pentru a înțelege fenomenul economic evreiesc. Acestea trebuie completate cu o serie de materiale descriptive.

O altă problemă importantă este cea referitoare la tipurile de afaceri, la comportamentul antreprenorial al evreilor. Sunt valabile și au un caracter general teoriile conform cărora evreii preferă o anumită structură de afaceri? Au evreii o preferință pentru afaceri riscante și pentru inovație economică? Sunt necesare în acest sens realizarea unor studii individuale privind firmele și oamenii de afaceri evrei, studii care, mai apoi, să permită creionarea unei imagini de ansamblu asupra problematicii amintite. O problemă fundamentală o constituie cea privind integrarea economică a evreilor și interacțiunea dintre evrei și mediul social. Se știe că domeniul economic era cel în care se realiza, de regulă, o mai rapidă și mai profundă integrare. Dar cât de profund era procesul integrării? S. Baron amintește că și în societățile cele mai segregacioniste existau un număr de membri ai societății evreiești, care din punct de vedere economic devin parte a societății-gazdă. În același timp, chiar și în societățile în care integrarea economică era perfectă, rămân un număr de indivizi ce își câștigă existența din ocupații specifice evreiești, în cadrul ocupațiilor: rabini, măcelari rituali etc. De asemenea, nu trebuie uitat faptul că de-a lungul timpului au existat ramuri economice din care evreii erau excluși (ca de exemplu, agricultura), dar și ramuri economice în care evreii domină, excluzându-i pe alții. (12)

Credem că cele prezentate mai sus sunt suficiente pentru a ne convinge de complexitatea domeniului nostru de cercetare, de imensitatea sa și de faptul că există atât de multe căi încă nebătătorite, mai ales de către istoricii din România. Acest lucru poate face însă munca cercetătorului cu atât mai interesantă și mai captivantă.

Câteva precizări privind sursele de informare utilizate în redactarea prezentului referat

Abordarea istoriei economice a evreilor din România în perioada interbelică beneficiază de o serie de avantaje, dar și de neajunsuri în privința surselor ce pot fi utilizate. Ne confruntăm cu un paradox (specific, de altfel, istoriei contemporane, în general): pe de-o parte putem vorbi de o precaritate a surselor sau de o dificultate de a ajunge la ele, o cauză fiind dispersia documentară, iar pe de altă parte, de o abundență de documente (vezi cele din fondurile Camerelor de Comerț și Industrie), ceea ce face selecția extrem de dificilă și anevoioasă.

Pentru perioada și subiectul nostru de cercetare trebuie, încă de la început, evidențiată importanța deosebită a informațiilor furnizate de Recensământul din 1930 (13), informații, desigur, preponderent cantitative. Ne sunt puse astfel la dispoziție date importante privind structura socio-profesională și economică a populației evreiești, la nivelul întregii țări, pe provincii istorice, precum și în principalele localități. Acest fapt ne permite un studiu comparativ al diferitelor grupuri ce intrau în componența comunității evreiești din România. Se știe că, pe lângă numeroasele elemente comune evreilor români după 1918, persistă și multe elemente specifice, ce caracterizează comunitățile din fiecare provincie, elemente determinate de contextul socio-economic, politic și cultural în care au evoluat respectivele comunități. În privința implicării evreilor în agricultură, ne sunt furnizate date care ilustrează în ce măsură evreii se orientează spre această ramură economică și, așa cum vom vedea, specificitatea pe regiuni a acestei orientări. Vom vedea care a fost ponderea evreilor în ramura economică respectivă precum și ce

importantă avea agricultura în cadrul activităților economice ale populației evreiești. Mai mult, dispunem de date care ilustrează repartitia populației evreiești pe diverse subramuri ale agriculturii, respectiv agricultura propriu-zisă, silvicultură, pescuit și creșterea animalelor. Înregistrările s-au făcut pe următoarele categorii: total populație implicată într-o anumită ramură economică; activii, auxiliarii și apoi întreținuuți. Am considerat necesar și util să apelăm cu precădere la datele referitoare la populația activă, date care sunt mult mai relevante pentru ceea ce ne-am propus în lucrarea de față.

O altă categorie de documente de o importanță aparte, o constituie documentele de arhivă. Există un gen de monografii realizate în anii 1937-1938, la solicitarea conducerii centrale a Băncii Naționale, de către filialele locale ale respectivei instituții. Informațiile de natură economică sunt preponderente, iar pentru agricultură ni se furnizează date extrem de importante privind structura proprietății (mică, mijlocie și mare), pe categorii etnice. Din păcate, dispunem de astfel de documente doar pentru județele Satu Mare și Sălaj. Sperăm că cercetările de arhivă viitoare vor duce la descoperirea unor documente similare și pentru celelalte două județe aflate în atenția noastră, respectiv Bihor și Maramureș.

Utile în cercetarea istorico-economică sunt și alte documente aflate în diverse fonduri arhivistice, precum cele ale Prefecturilor, Primăriilor, Camerelor de Comerț și Industrie, Camerelor de Agricultură etc. Avem, în acest caz, de-a face cu o mare cantitate documentară, ceea ce presupune o cât mai atentă și corectă selecție, astfel încât să fie reținute informațiile mai relevante. (Este de menționat aici faptul că va vor fi necesari mulți ani de muncă pentru a vedea tot acest imens material documentar aflat la dispoziție în Arhivele județene, material care din păcate, este în bună măsură, neprelucrat).

Informații folositoare sunt furnizate și de către o serie de anuare apărute în perioada interbelică. Selectarea datelor din aceste publicații este destul de dificilă deoarece nu putem ști cu exactitate naționalitatea celor menționați. Criteriul care ne stă la dispoziție este cel al numelui dar cu rezerve de rigoare, deoarece există posibilitatea de a ne înșela. Mulți evrei au nume cu conotații germane sau maghiare (mai rar, românești) și de aceea, atunci când am selectat informațiile dintr-o astfel de publicație, am înregistrat doar acele nume care am considerat că sunt siguri evreiești.

Paleta surselor documentare se va putea lărgi pe măsura continuării cercetărilor. Avem în vedere în acest sens, documentele aflate în arhive precum cea a *Comunității* de la București și unele arhive aflate în Israel: arhiva *Cooperăției evreiești* din România interbelică, documentele de arhivă ale unor organizații internaționale evreiești, (ca de exemplu, *Jewish Colonisation Association*), care, așa cum vom vedea, au

avut o anumită implicare în susținerea economică a evreilor din diferite zone ale țării. Chiar și arhiva organizațiilor sioniste din România ne poate furniza informații prețioase, ținând seama de faptul că respectivele organizații au avut și un anumit rol economic (în agricultură, în special), în cadrul sistemului de pregătire pentru cei care urmau să facă "alia".

Schiță de lucru

Pornind de la sugestiile metodologice ale istoricilor amintiți anterior și bazându-ne pe sursele documentare investigate până în acest moment, încercăm să prezentăm o scurtă schiță a referatului, evidențind modul de analiză și interpretare la care am recurs.

În partea de început am considerat necesară o sumară trecere în revistă a aspectelor referitoare la rolul pe care l-au avut evreii din spațiul românesc în diverse domenii de activitate economică, de-a lungul timpului. Desigur, o atenție deosebită am acordat-o aspectelor legate de implicarea lor în activități legate de agricultură. Apoi am trecut la analiza și interpretarea datelor furnizate de recensământul din 1930, încercând să surprindem, pentru început, elementele referitoare la implicarea evreilor în acest sector, la nivelul întregii țări și, mai apoi, pe provincii istorice. Studiul comparativ s-a impus de la sine.

În etapa următoare am procedat la o analiză detaliată a situației întâlnite în cele patru județe: Bihor, Satu Mare, Sălaj, Maramureș, și de această dată am recurs la prezentarea datelor furnizate de Recensământul din 1930 și la analiza unor informații din alte surse, fie fonduri arhivistice, fie diferite anuare sau studii apărute în legătură cu zona și subiectul nostru de interes.

Am încercat să explicăm fenomenul implicării evreilor în domeniul agriculturii ținând seama de o serie de factori externi (geografici, legislație etc.) cât și de factori interni, specifiici comunității evreiești (profilul cultural, religios, etc.).

Grigore BUDA

Note:

1. A. Rosen, *Outlook and methodology in the study of the economic aspects of the history of the Jews in Romania*, în "Studia Judaica", Ed. Sincron, Cluj-Napoca, Nr. 7, 1998, p. 132-150.
2. *Ibidem*, p. 133-142.
3. Salo W. Baron, *Economic History of the Jews*, Schocken Books, New York, 1976.
4. *Jews in the Hungarian Economy, 1760-1945*, The Magnes Press, The Hebrew University, Jerusalem, 1992.
5. A. Rosen, *op. cit.*, p. 134.
6. *Ibidem*, p. 142-150.
7. L. Volovici, *On several concepts and stereotypes in the historiography dedicated to the Jews*, în "Studia Judaica", Ed. Sincron, Cluj-Napoca, Nr. 7, 1998, p. 89-98.
8. S. Baron, *op. cit.*, p. 1-11.
9. *Ibidem*, p. X.
10. *Ibidem*, loc. cit.
11. *Ibidem*, loc. cit.
12. *Ibidem*, p. XI.
13. *Recensământul general al României, 1930*, București, 1938.

Vicarul Emil Bran, personalitate marcantă a Sălajului

În galeria marilor personalități sălăjence, la loc de cinste, se înscrie și Emil Bran. S-a născut în localitatea Tohat (din fostul județ Sălaj), pe data 11 februarie 1864, el fiind văr primar cu marele poet și publicist sălăjean, Petre Dulfu. De asemenea, cunoscutul luptător pentru drepturile naționale ale românilor din Transilvania, Petru Bran îi era unchi.

Pregătirea profesională și începuturile carierei

Studiile liceale le-a făcut la Baia Mare unde își ia și bacalaureatul în anul 1884. A urmat apoi cursurile facultății de teologie din Gherla. Din anul al treilea de facultate a funcționat în calitate de profesor de desen la școala normală română-unită din Gherla.

În anul IV, fiind președintele societății literare "Alexi-Șincai" a desfășurat o bogată activitate publicistică, editând revista "Steaua Mării".

În anul 1888 după terminarea facultății s-a căsătorit cu fiica parohului Ioan Șimon din Bârsăul de Jos și a fost hirotonit preot în parohia Lăpușel.

În anul 1889, luna iunie s-a întors în Sălaj, ca administrator parohial în localitatea Biușa, cu filia Horoat.

A făcut parte din delegația memorandiștilor care au mers la Viena, în anul 1892. Împreună cu fratele său, Laurențiu Bran, l-a însoțit pe marele nostru înaintaș sălăjean, George Pop de Băsești. Importante, credem noi, sunt și aprecierile pe care Emil Bran le face asupra evenimentului, atât în ceea ce privește cauza românească, cât și situația existentă în imperiu, pe care o observă în drum spre capitala imperiului austro-ungar.

George Pop de Băsești, care a donat pentru biserică din localitatea Băița de sub Codru suma de 10.000 florini îi scrie fostului său coleg de clasă, episcopul greco-catolic de Gherla, Ioan Sabo. Având în vedere faptul că parohia din Băița era vacantă el îi propune pe tinerii preoți Emil Bran, Ion Costin și Antoniu Bălibanu, toți trei "bărbați hotărâți, înțelepți și harnici". Episcopul l-a numit ca preot pe Emil Bran. Astfel, din anul 1895, până în anul 1904 a fost preot în comuna Băița de sub Codru, unde s-a distins, atât prin faptul că a fost un bun administrator, cât și prin participarea sa la acțiunile cultural-naționale organizate în această perioadă.

Misionar în Maramureș

În anul 1904 a fost trimis în Maramureș unde a păstorit până în anul 1926, când a fost instalat paroh I al Șimleului, protopop al districtului Crasna, arhidiacon și vicar al Sălvaniei. A fost trimis în parohia Dragomirești pentru aplanarea tulburărilor religioase care existau în zonă. Pentru început, Emil Bran, alături de alt preot sălăjean, Ioan Târția, numit și el preot în Medieșul Aurit, au trebuit "să susțină disprețul moroșenilor", ei fiind socotiți ca niște străini. Un adversar înfocat au găsit tocmai în persoana vicarului Tit Bud care susținea teza "Maramureșul a maramureșenilor". Însă, încetul cu încetul spiritele agitate s-au liniștit și

cei doi preoți "au fost îmbrățișați din partea celor mai buni maramureșeni". Mai mult, "ca oameni isteți și-au făcut o reputație bună și au devenit elemente conducătoare în viața publică și politică".

În parohia Dragomirești a fost primul preot din eparhia Gherlei, care a început misiunile populare, extinzându-le apoi succesiv în toate parohiile din districtul Ieudului. A construit aici biserica și casa parohială și a creat un fond liturgic pentru credincioșii săi. El era convins de faptul că "preotul numai atunci poate desvolta activitate rodnică pentru biserică și pentru popor, când fiii suferinței sunt ajutați din întunecul neștiinței, când aceștia sunt în stare să înțeleagă sfaturile date".

În anul 1911 a înființat Despărțământul Vișeu-Iza al Astei, al cărui

director a fost ales până la 1 decembrie 1923, când s-a desprins plasa Vișeu și s-a înființat Despărțământul Iza. A îndeplinit funcția de director al despărțământului Iza, până la mutarea sa în Sălaj, în anul 1926.

În acei ani grei, ani de lupte pentru păstrarea ființei naționale, el a militat pentru înființarea acestui despărțământ, arătând necesitatea existenței unui așezământ cultural și în acea zonă, deoarece nici intelectualitatea și nici clerul nu aveau un loc "unde să se poată aduna odată la anul pentru îmbogățirea cunoștințelor sociale, culturale și economice. De asemenea, el arată faptul că "nu se face nici un pas pentru deșteptarea națională sau pentru îndreptarea în agronomie a poporului credincios, ceea ce și în trecut s-a rezbutat în mod foarte simțitor și în

viitor poate avea rezultate funeste".

În anul 1920 a fost ales senator de Maramureș, iar în perioada 1922-1926 a fost senator de Sălaj. Și în această nouă funcție s-a distins prin faptul că a apărut interesele acestor județe și a particularilor nedreptățiți. A avut numeroase interpelări în Parlamentul României, în special în problemele legate de situația văduvelor și orfanilor de război și de modul defectuos în care s-a aplicat, uneori, legea de reformă agrară din anul 1921. De asemenea, nu a ezitat să intervină la miniștri de resort pentru a rezolva problemele celor care l-au ales. Ca rezultat al stăruințelor sale amintim faptul că s-a înființat Judecătoria de ocol și târgul săptămânal din Dragomirești, halta Bran, de pe linia ferată Valea Vișeuului și halta Aluniș din Sălaj, lucrările pregătitoare pentru

linia ferată Sighet-Salva, ajutoarele date mai multor internate, orașe, biserici și spitalului din Zalău, etc.

Vicar al Sălajului

În perioada 1926-1930 a îndeplinit funcția de vicar al Silvaniei, ultimul al istoricului vicariat, deoarece în anul 1930 se înființează dieceza Maramureșului, la care au fost arondate și 4 districte protopopești din Sălaj. Celelalte 6 districte protopopești au trecut la dieceza Oradiei.

Ziarul sălăjean *Meseșul*, în articolul *Noul vicar al Sălajului* anunța faptul că pe data de 21 noiembrie 1926, de sărbătoarea Întrării în biserică, la Șimleu urma să aibă loc înscăunarea nou alesului vicar al Silvaniei, Emil Bran. Această încununare solemnă urma să o facă delegatul episcopiei de Gherla, canonicul Grigore Pop, asistat de întreaga preoțime a județului Sălaj.

Semnatarul articolului sublinia faptul că Emil Bran, "*prin activitatea lui de până acuma a dat dovadă de dragoste ce poartă bisericii românești și neamului din care face parte*". Își exprima, totodată, speranța că în calitatea sa de "*fiu al Sălajului și cunoscător al nevoilor locale*", Emil Bran "*va fi vrednic de gloria înaintașilor lui în seauul vicariat*".

În discursul pe care l-a rostit cu această ocazie, noul vicar afirma, printre altele că "*deși sunt de 38 ani deja în via Domnului dacă Duhul Sfânt îmi va da putere nu m-oi simți bătrân. Mă voi nîzui intracolo ca să îndeplinesc toate îndatoririle mele de dregător al acestui vicariat, care mi s-a încredințat*". S-a înregistrat o numeroasă prezență, atât din partea laică, care a fost prezentă în frunte cu prefectul județului, Nicodim Cristea, cât și din partea preoțimii sălăjene. De asemenea, noul vicar a primit și numeroase telegrame de felicitare, printre care amintim pe cele primite de la Elena Pop Hossu-Longin și de la societatea culturală "Sălăgeana" a studenților sălăjeni din Cluj. Emoționat de acest fapt, Emil Bran a încheiat seria toastărilor de la banchetul ce a urmat, cu următoarele cuvinte: "*Sunt plin de bucurie când văd că pentru viitor mă pot rezema pe umerii veneraților preoți. Adevărata știință este credința în Dumnezeu. Sigur la lumina acestei credințe putem ferici țara noastră, neamul nostru*".

În perioada celor 4 ani petrecuți la Șimleu, Emil Bran s-a ridicat, cu

prisosință, la nivelul misiunii sale.

Pe tărâm cultural a fost unul dintre principalii animatori ai manifestărilor culturale din Șimleu, alături de familia Alexandru și Elena Aciu. A contribuit la revigorarea activității asociațiilor culturale "Astra" și "Reuniunii Femeilor Române Sălăjene". A contribuit la sporirea fondului "Cornelia Maniu" pentru înființarea unui orfelinat de fete la Șimleu. Prin apelul pe care l-a lansat în rândul clerului din Vicariat s-a reușit o contribuție de 53.332 lei la acest fond. De asemenea, Emil Bran a promovat învățământul, igiena și gospodărirea școlii normale de fete din Șimleu.

Pe plan religios a desfășurat, de asemenea, o activitate prodigioasă. A renovat biserica din Șimleu, căreia i-a adăugat sacriște și un altar nou. Pentru aceasta a contribuit personal, împreună cu fca sa Maria, cu suma de 50.000 lei. Biserica a fost sfințită pe data de 5 octombrie 1930.

Tot în timpul păstoririi sale a dat planul și a mijlocit deschiderea capelei familiare Maniu, la Bădăcin. A construit casă pentru sfatul bisericii din Șimleu. A introdus recitarea paraclisului și Cultul sfintei Inimi a lui Isus. În calitate de președinte al Comitetului școlii normale de fete a înființat catedra de religie, la care a fost numit, ca și profesor catehet, Teofil A. Bălibanu. A cerut episcopiei de Gherla aprobare pentru înființarea, în Sălaj, a 4 filiale ale Reuniunii diecezane de Misiuni.

Vii controverse și stări de nemulțumire a generat în rândul preoțimii greco-catolice din Sălaj proiectul de lege al Cultelor. Emil Bran se găsea într-o situație delicată, deoarece el fusese senator al P.N.L., partid care se afla la guvernare și era vicepreședinte al organizației județene al acestui partid. Dar el era, în primul rând, Vicarul greco-catolic al Silvaniei.

Pe data de 22 februarie 1928, prefectul județului Sălaj, Ioan Ossian trimite o scrisoare primului ministru, Vintilă Brătianu și ministrului de interne I.G. Duca referitoare la dezbaterea proiectului de lege al Regimului Cultelor ce urma să aibă loc, în Parlament. El îi informează că "*se observă în județ o vie mișcare și vi se înaintează cu sutele telegramele de protest*" și că s-au organizat în fiecare parohie "*comitete de organizarea manifestațiilor de protestare împotriva depunerii în Parlament a acestui proiect și în acest scop se convoacă în centrele*

eparhii la adunări cu câte 2-3 delegați din fiecare comună". De asemenea, el îi transmite că Emil Bran, fost senator liberal, "*m-a rugat să vă comunic că deși cei 30 de preoți uniți din județ înscriși în partidul nostru din totalul de 120 au declarat că pe baza disciplinei de partid se abțin de la orice manifestare, sunt totuși descurajați și mâhniți și vă roagă ca în interesul partidului și a viitorului lui în județ, să binevoiți a interveni la Dl Ministru al Cultelor ca discuția și votarea proiectului din chestiune să fie amânată pentru sesiunea din toamnă a Corpurilor legiuitoare*".

Canonic la episcopia din Oradea

La data de 5 octombrie 1930 a fost numit în funcția de paroh I, al parohiei Catedralei Oradea - Orașul Nou cu titlul de canonic onorar unde a funcționat până la sfârșitul carierei.

În Oradea a înființat societatea Cultul Sfintei Inimi și a fost membru activ al Ordinului III franciscan. A renovat cripta de sub biserica catedrală în care zac osemintele episcopilor și canonicilor. A deschis capela în Ioșia, care din 1937 a fost declarată parohie independentă. A deschis capela și în cartierul Veneția (Velența), în care din 1938 s-a început construirea de biserică. A împărțit parohia sa în 5 sectoare pentru propaganda mai intensivă a A.G.R.U. A controlat bunul mers economic și administrativ al Liceului industrial de fete, în calitate de președinte delegat al Comitetului acestui liceu.

Opera scrisă

Încă din timpul studenției, Emil Bran a activat și în publicistică. Primea de la vârul său, Petre Dulfu o serie de reviste ca "Albina", "Biserica și școala" sau "Educătorul". În ultimul an de facultate a dezvoltat cea mai rodnică activitate, editând revista "Steaua Mării", în volum dublat și cu un conținut de mare valoare. Din această perioadă încep preocupările sale pentru folclorul românilor din Sălaj. Împreună cu fratele său, Laurențiu Bran, a desfășurat o prodigioasă activitate și pe tărâm cultural. Emil Bran este unul dintre informatorii din Sălaj ai lui B.P. Hașdeu la "Chestionarul lingvistic". El publică în ziarle "Tribuna" și "Gutinel" o serie de articole din care reiese preocuparea sa pentru folclorul sălăjean, în special al celui de pe Valea Someșului. Asupra

acestor preocupări ale sale vom reveni într-un studiu viitor.

A mai scris diferite articole, predici și tratate din domeniul bisericesc, social și cultural în mai multe reviste și gazete. A fost colaborator și la ziarul "Sălajul" editat de către fratele său, Laurențiu Bran, preot în Aluniș. A publicat în broșură "Instrucțiuni privitoare la aplicarea legilor I.O.V.", "Grânarele bisericești", "Rugăciunea sfântului Rozariu cu model de rugăciuni", "Rozarul Rânilor sfinte ale lui Isus". A mai publicat în revista "Păstorul Sufletesc" pe care a editat-o la Șimleu din anul 1928 și în revista "Bunul Păstor", după mutarea sa la Oradea.

A înființat mai multe societăți cooperative și bănci populare în Sălaj și Maramureș. Pentru activitatea deosebită pe care a depus-o în slujba poporului său regele Ferdinand la decorat cu ordinul Steaua României în grad de ofițer și cu Răsplata Muncii pentru biserică clasa I.

A trecut la cele veșnice pe data de 29 ianuarie 1941, la venerabila vârstă de 77 de ani și în anul 52 de preoție, fiind îngropat în Cimitirul Central din Cluj, alături de fiul său, Gheorghe Bran, care a fost ofițer în armata română, ajungând până la gradul de colonel.

În concluzie se poate afirma faptul că Emil Bran a fost o mare personalitate pe care Sălajul a dat-o țării. Întreaga sa viață a reprezentat o muncă titanică în toate domeniile de activitate, începând cu cel religios, apoi în cel cultural, social, economic și politic. De asemenea, destinul i-a hărăzit să-și desfășoare activitatea în mai multe județe, Sălaj, Maramureș și Bihor, iar traiectoria lui pământească se încheie la Cluj. Prin aceasta Emil Bran s-a dovedit a fi un mare spirit enciclopedic. Din păcate viața și activitatea lui Emil Bran este mai puțin cunoscută și de aceea am considerat că avem o datorie morală față de memoria ilustrului nostru înaintaș sălăjean și să amintim câteva crâmpie din viața lui.

Surse documentare:

1. Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Cluj, *fond familial Bran*.
2. I. Ardeleanu - Senior, *Oameni din Sălaj. Momente din luptele naționale ale românilor sălăjeni*, Tipografia "Lucașfăru", Zalău, 1938, p. 100-104.
3. I. Georgescu, *George Pop de Băsești*, Oradea, 1935, p. 88-89.

Marin POP

Abonează-te la cultura!

Cu numai **1,5 lei noi pe lună** pentru tot anul **2006!**

Caiete Silvane
revistă de cultură a Sălajului

* prin Poștă, Rodipet, Damco și prin redacție, tel. 0260 - 612870

Caiete Silvane - Fototeca

Danuț Pop, Valentin Orga, Gudea Ionaș, Cristian Contraș, Daniel Hoblea, Doru E. Goron, în balconul BCU, Cluj, 2001

Așezarea civilă (*vicus* militar) a castrului mare de pe dealul Pomet de la Porolissum

Castrul mare de la Porolissum, bază a *vicus*-ului militar, a fost construit de unitățile militare romane sosite aici, după încheierea celui de al doilea război dacic. Locația sa a fost bine aleasă, cele două terase superioare ale dealului Pomet care îi ofereau o poziție strategică deosebită. Cota pe care o are dealul și configurația terenului, poziția dominantă față de celelalte forme de relief din zonă (exceptând culmea meseului) au fost elementele avute în vedere în alegerea locului. Cota avută de deal îi permite să domine împrejurimile și să-i ofere posibilitatea unei legături vizuale directe spre S și SE (spre interiorul provinciei) cât și spre N-NV (spre limes) pe distanțe mari de 50 - 60 kilometri.

Fortificația are mai multe faze de construcție. Faza de pământ avea dimensiunile de 225 X 295 m. Colțurile îi erau orientate pe direcția punctelor cardinale principale. Elementele defensive ale fortificației erau valul cu palisadă și berma, două șanțuri de apărare dintre care unul dublu. (cel puțin pentru latura de NE, porțiune cuprinsă între *porta praetoria* și bastionul colțului de N). *Porta praetoria* se găsea pe latura de NE, așadar pe latura orientată spre graniță. În acest caz s-a respectat regula de orientare a unui castru de graniță, după care *porta praetoria* se găsea pe latura orientată spre frontieră. Ștampilele tegulare atestă prezența mai multor unități auxiliare și vexilații ale unor legiuni. Prezența la Porolissum a unor legiuni prin vexilații este atestată pentru o perioadă scurtă de timp. Pentru o fază de început a prezenței romane la Porolissum, care coincide cu ridicarea fazei I, de pământ a castrului este atestată prezența unor detașamente din *leg IV Flavia*, *leg. XIII Gemina*; și unități auxiliare care au fost *coh I Ulpia Brittonum*, *coh V Lingonum*, *coh II Brittanorum*, *coh III Dacororum*, *coh VI Thracum*, *coh I Augusta Ituraeorum*.

Castrul cu incintă de zid de piatră a fost realizat în anul 213 p. Chr., se pare cu ocazia vizitei împăratului Marcus Aurelius Antoninus - Caracalla. Fortificația avea dimensiunile de 230 X 300 m, așadar, și-a mărit dimensiunile. *Porta praetoria* rămâne pe latura de NE, respectându-se orientarea inițială avută, colțurile și pentru această fază sunt orientate pe direcția punctelor cardinale principale. Elementele sistemului defensiv al castrului rămân aceleași cu cele ale fazei de pământ. Castrul cu incintă de zid de piatră, cunoaște trei subfaze de construcție. Aceste faze se recunosc la *principia* și la *pretorium*. Delimitarea subzfelor este dată de culoarea și calitatea mortarului folosit.

Unitățile militare cantonate în permanență au fost: *coh. V Lingonum*, *coh. I Ulpia Brittonum*, *coh. I Ituraeorum Sagittariorum* și *numerus Palmyrenorum*. Pentru perioade scurte au fost prezente *coh. II Britannica*, *coh. VI Thracum* și vexilații ale *leg. III Gallica* și *leg. VII GeminaFelix*, *leg VI Flavia*, *leg XIII Gemina*. Împrosptărea efectivelor militare, prin aducerea unor noi unități, a avut bineînțeles, așa cum am arătat mai sus, efecte ce s-au răsfrânt și au influențat populația din *vicus*. Aparținătorii și însoțitorii unităților

militare cantonate în castru au reprezentat baza populației din așzare. Acest aspect a fost datorat în primul rând relației de interdependență între populația vicană și garnizoană, avându-se în vedere serviciile pe care civilii din *vicus* le asigurau militarilor din castru. În al doilea rând legătura era dată, de relația de rudenie existentă între militari și o parte dintre cei ce locuiau în așzare. În al treilea rând *vicus*-ul era sursa de împrosptărea a efectivelor trupelor cantonate în castru. În al patrulea rând relația exista prin rolul defensiv avut de așzare, cel puțin într-o anumită etapă, prin elementele sistemului său defensiv, respectiv valul și șanțul propriu de apărare. În al cincilea rând structura stradală în *vicus* a fost condiționată de drumurile ce ieșeau și intrau în fortificație. În cazul *vicus*-ului militar al castrului de pe dealul Pomet de la Porolissum, pe trei dintre cele patru porți ale fortificației, respectiv prin *porta praetoria*, *porta principalis dextra* și *porta principalis sinistra*. Nu în ultimul rând trebuie avut în vedere faptul că *vicus*-ul militar a luat naștere și s-a dezvoltat sub directa coordonare a autorității militare, a comandantului trupelor cantonate în castru.

Cu toate că inițial configurația terenului bănuim că era cu totul alta decât cea care se poate constata în prezent, în momentul în care s-a ales amplasamentul viitorului *vicus* au fost realizate, tot sub coordonarea autorității militare romane ample lucrări de amenajare a terenului, care s-au concretizat în terasări constatate arheologic. Au fost astfel surprinse nivele de umplutură de pământ adus cu scopul realizării unor nivelări sau chiar a unor terasări. Au fost amenajate terase la N, NV și NE de castru, unde a fost stabilită amplasamentul viitoarei așezări vicane.

vicus-ul militar al castrului mare de la Porolissum reprezintă în momentul de față, în opinia noastră, fără să exagerăm, cel mai întins și cel mai cercetat obiectiv de acest fel din provinciile dacice.

vicus-ul militar al castrului mare de pe dealul ce azi se numește Pomet, se găsea pe prima terasă ce era în fața zidurilor de incintă de NE, N, NV a castrului dar și a celor de SV. Așezarea a fost fondată de însoțitorii civili ai trupelor *coh. I Ulpia Brittonum*, *coh. I Ituraeorum* și *coh. V Lingonum* care au staționat de la început la Porolissum. Celelalte unități militare atestate au avut stagii mai scurte în garnizoana porolissensă. În timp, mai ales la sfârșitul secolului II p. Chr., s-au înregistrat o serie de mișcări de trupe. Fenomenul a produs cu siguranță mutații, în ceea ce privește primirea populației civile din *vicus*. Așadar, în permanență, la Porolissum au fost cantonate cel puțin patru unități militare, situație ce se regăsea în cazul garnizoanelor de la Tibiscum și de la Micia. În această situație trebuie să fi existat patru *veci* sau suprafața așezării vicane a fost sectorizată după aparținătorii unităților cantonate în castru. Așa numitul spațiu de siguranță din jurul castrului aparținea statului și era administrat de armată. În jurul fortificației trebuie să fi existat o suprafață de aproximativ

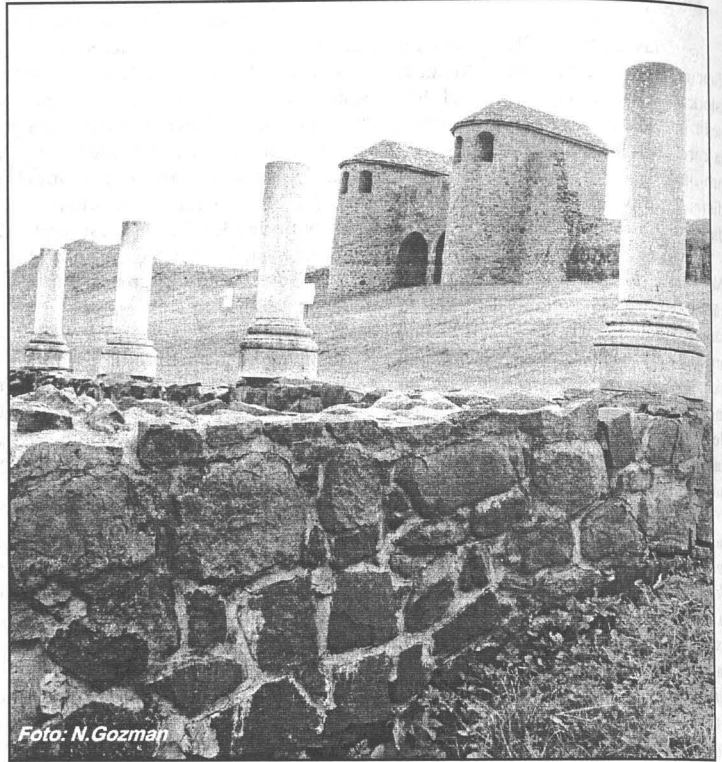

Foto: N. Gozman

1 km în adâncime, unde putea să se dezvolte așezarea civilă a castrului. Stadiul actual al cercetărilor nu ne permite să ne pronunțăm în legătură cu locațiile diferite ale *vicilor* sau în legătură cu o posibilă sectorizare a suprafeței așezării. Cercetările viitoare urmează să clarifice și aspecte legate de această problemă.

Structura așezării a fost gândită și s-a dezvoltat avându-se în vedere, drumurile ce ieșeau din castru pe *porta praetoria* și cele două porți *principalis sinistra* și *dextra*, la care se racordau alte drumuri secundare. Așadar, în cazul *vicus*-ului castrului mare de la Porolissum exista un sistem stradal în rețea în conformitate cu o rețea stradală dinainte stabilită, ce reprezenta baza de dezvoltare a sa. Avându-se în vedere configurația terenului este greu de acceptat ideea că a existat o dezvoltare ce avea ca bază o structură de străzi și nu tipul de dezvoltare panglică. Drumurile ce ieșeau din castru pe cele trei accese principale amintite au reprezentat baza structurii stradale a așezării. Terasările realizate pentru a putea pune în fapt planul de dezvoltare urbanistic precum și prezența unor aliniamente paralele succesive de clădiri, dovedesc existența unor drumuri, străzi secundare care se ancorau la cele principale realizându-se astfel o structură stradală.

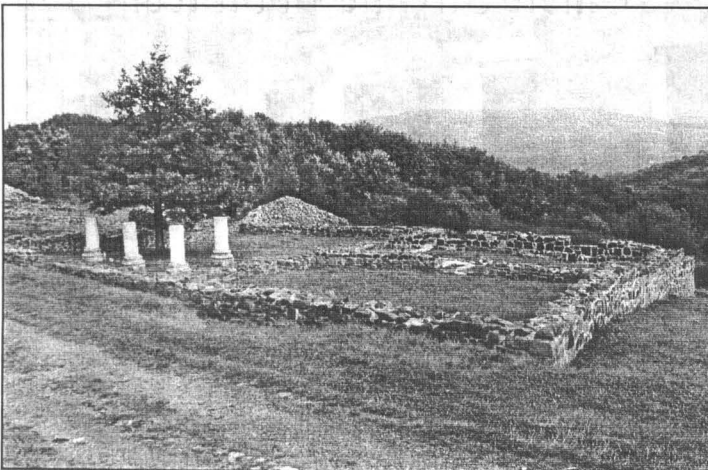
În prezent din datele deținute și ca urmare a cercetărilor de teren se apreciază că suprafața totală era de aproximativ 4,50 - 5,00 ha. Suprafața pe care a avut-o într-o fază de dezvoltare maximă a sa. Evoluția sa a fost constatată arheologic atât la nivelul extinderii suprafeței așezării cât și la nivelul extinderii unor construcții prin modificări ale structurii inițial avute. În ceea ce privește evoluția *vicus*-ului, considerăm că inițial, datorită configurației terenului, așezarea s-a dezvoltat sub formă de panglică, avându-se în vedere drumul ce ieșea din castru pe *porta praetoria* și se îndrepta spre N spre Terasa Sanctualelor, spre ieșirea din oraș unde era și vama. Ulterior rețeaua stradală a avut la bază și celelalte drumuri ce ieșeau din castru pe *porta principalis dextra* și *porta principalis sinistra*, precum și drumuri așa-zise secundare, care au contribuit la realizarea unei rețele stradale.

Pe terasele de la SE de castru, ce urmează primei terase din imediata vecinătate a fortificației, dar cu o diferență de nivel de 15-20 m, cercetările au surprins o rețea de străzi paralele, cu spații între ele de 10,00 - 12,00 m, aspect care apreciem că poate fi

valabil și în cazul *vicus*-ului. Configurația terenului și dimensiunile clădirilor (mai ales pe lungime) au putut permite acest lucru. Nu putem fi de acord cu ideea existenței numai a unui aliniament de clădiri aflate de o parte și de alta a drumurilor principale. O astfel de repartizare a clădirilor locuință nu putea fi valabilă avându-se în vedere numărul populației formată din "însoțitorii de trupă" a garnizoanei. În câteva situații au fost surprinse în acest sens aliniamente succesive de clădiri locuință ce argumentează ideea existenței sistemului rutier stradal în rețea. Cercetările viitoare urmează să ne ofere mai multe date în legătură cu acest aspect.

Așadar, suprafața *vicus*-ului este destul de mare avându-se în vedere descoperirile arheologice și cercetările de teren făcute până în prezent. S-au avut în vedere urmele șanțului sistemului defensiv al *vicus*-ului identificat arheologic, și valul. Inițial valul și șanțul veneau dinspre N spre NE spre castrul de pe Citera, închizând așezarea spre E. La acest element defensiv s-a renunțat la un moment dat, el fiind astupat. Peste umplutura șanțului au fost construite diferite clădiri, construcții, aspect ce sugerează extinderea suprafeței *vicus*-ului în afara delimitării inițiale. În legătură cu evoluția generală a așezării, se cunosc puține date. Se poate susține că aceasta ia naștere odată cu castrul de pe dealul Pomet (106 p. Chr.) și s-a dezvoltat în paralel cu acesta. La un moment dat avem atestată chiar o *civitas Porolissensium*. Nu este clar, nu se știe dacă acest *civitas* este așezarea civilă de tip *vicus* militar a castrului, sau este, cum ar fi firesc, o altă așezare ce a evoluat și a ajuns la rangul de *municipium*. Ca amplasament, *mensores* respectă formula alegerii acestuia având în vedere poziția și amplasamentul castrului, precum și drumurile ce ieșeau pe *porta praetoria*, *porta principalis dextra* și *porta principalis sinistra*. Așadar, *vicus*-ul militar al castrului mare de pe dealul Pomet, de la Porolissum, în opinia noastră, ia naștere și se dezvoltă în fața laturii de NE a castrului, parțial în fața laturilor de SE (porțiunea cuprinsă între *porta principalis dextra* și zona colțului de E) și latura de NV (porțiunea cuprinsă între *porta principalis sinistra* și turnul bastionului de colț de N al castrului). O dezvoltare amplă a *vicus*-ului este înregistrată arheologic și pe terasele de la N de castru, de o parte și de alta a drumului ce urca spre fortificație din zona vămii romane.

Dumitru Gheorghe TAMBA

Personalități sălăjene în Moldova:

Ion Popescu din Căuș - ctitor de școală la Bârlad

Pe la începutul secolului al XIX-lea, în Transilvania se formase deja o pleiadă de intelectuali, ridicați din rândurile nobilimii de toate etniile: săsească, maghiară, dar și din rândurile micii și mai marii nobilimii române sau ale țărănilor liberi. Tinerii, grație sacrificiului material al părinților, al comunităților locale și al oamenilor de seamă, cu dare de mână, au urmat cursurile unor facultăți de științe socio-umane și de teologie la Universitățile din Budapesta, Viena, Köln, Padova și din alte părți. Printre aceștia, îi amintim doar pe Samuil Micleu-Klein, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Simion Bărnuțiu, Vasile Fabian Bob, Petre Dulfu, ultimii trei din spațiul Sălajului istoric.

În aceeași perioadă, românii de peste Carpați, din Moldova, Muntenia și Oltenia, nu aveau un învățământ românesc de luat în seamă, datorită epocii fanariote, nu aveau școli și cadre didactice. Personalități de seamă, cum a fost boierul moldovean Gheorghe Asachi, căutat în Ardeal intelectual care să accepte posturi de profesori în școlile de peste Carpați, sau care să întemeieze școli. Gheorghe Asachi a efectuat un periplu în Ardeal în anul 1820 și a reușit să se întoarcă în Moldova cu 4 tineri intelectuali, care au fost numiți profesori la Seminarul ortodox din Iași, deschis datorită strădaniei mitropolitului Veniamin Costache.

Motivele pentru care mulți tineri intelectuali români care s-au format, cu sacrificii numai de ei și de familiile lor știute, în școli superioare din Occidentul Europei, plecau dincolo de munți, erau multiple. Cei mai mulți dintre ei au fost nevoiți să emigreze la românii de peste graniță din motive politice, alții au fost nevoiți din motive materiale, deoarece nu-și găseau posturi plătite pe măsura studiilor, alții plecau din dorința de a se remarcă în cadrul culturii naționale, între cei de același neam.

Ioan Popovici din localitatea Căuș, Districtul Chioara, a trecut granița în Moldova în anul 1849, ca urmare a activității sale revoluționare pașoptiste. După ce a frecventat cursurile școlii gimnaziale în Căuș, satul său natal, a urmat între anii 1842 - 1846 gimnaziul inferior, patru clase. La Gimnaziul minorților din Baia Mare. Ciclul complet era de șase ani, dar următoarele două clase Ioan Popovici nu le urmează la Baia Mare, ci la Cluj. În calitate de elev intern, el frecventase cursurile anului V în anul școlar 1846 - 1847 la Gimnaziul piariștilor, și începe anul următor, ultimul, care avea finalul în vara anului 1848. A fost un elev bun la carte și talentat, a fost ajutat să se întrețină parțial la școală, deoarece veniturile familiei Popovici nu-i permiteau plata completă a cursurilor și a internatului. La fel ca numeroși alți învățacei români, se ocupa de întreținerea curățeniei în sălile de clasă și preasta serviciul la bucătărie, ceea ce îi permitea să locuiască la internat și să primească hrana.

Verva revoluției din primăvara anului 1848

I-a cuprins pe de-a-ntregul pe tânărul Popovici, care s-a înrolat în corpul prefectului Florian Micaș, în trupele comandate de colonelul Urban. Ca urmare, el nu apare în foile matricole ale acestui gimnaziu ca absolvent, probabil ultimul trimestru lipsind cu desăvârșire de la cursuri. Când înfrângerea revoluției devenise iminentă, Ioan Popovici s-a întors acasă, în Chioara, pentru a-și lua rămas bun de la membrii familiei și a-i anunța că a hotărât să treacă munții în Bucovina. De-a lungul vieții și-a amintit cu mare drag de satul său: "Satul meu natal, Coașul, este despărțit de Remetea prin râul Lăpușul. Distanța fiind mică, adesea mergeam în vacanțe la casa parohială și multe ceasuri plăcute, înconjurat de aureola poetică a platonismului tineresc am petrecut în acea casă." (A. Paul, *Activitatea de un jumătate de secol a unui român - chiorcan - în România*, conferință ținută la adunarea din Șomeca Mare a Despărțământului Sălăjean al "Asociațiunii" în ziua de 3 august 1904, Tipografia "Victoria", Șimleu Silvaniei, 1904, p. 8.).

În Bucovina, Ioan Popovici din Chior a căutat și a primit adăpost la boierul Hurmuzaki, unde s-a bucurat de compania altor boieri moldoveni, plecați, ca și tânărul intelectual sălăjean, în exil din Moldova după revoluția din 1848 - 1849. Printre aceștia s-a aflat boierul Iorgu Radu, care avea domeniu mare lângă Bârlad, la Dealu-Mare. După o perioadă scurtă de refugiu, imediat ce pericolul de arestare a trecut, boierul Iorgu a plecat la moșie, unde l-a invitat pe Ioan Popovici să ocupe, temporar, postul de logofăt, până ce va avea alte posibilități, pe măsura pregătirii sale. I. Popovici a acceptat, mulțumit de ofertă, și a petrecut doi ani la boierul Iorgu Radu, unde a îndeplinit cu seriozitate sarcina de supraveghetor al lucrărilor agricole pe întinsul domeniu al acestuia. Prin bunăvoința protectorului său moldovean, la începutul anului școlar 1851 - 1852 Ioan Popovici a primit postul de profesor la școala primară publică din Bârlad, județul Tutova, și a fost numit în funcția de director al școlii. Pentru a-și sublinia obârșia românească a neamului său, dorind să scape de sufuxul slav al numelui, profesorul Ioan Popovici și-a schimbat numele din Popovici în Popescu, iar de acum îl găsim în documente sub numele *Ion Popescu*.

La mijlocul secolului al XIX-lea în Bârlad existau cinci școli-pension, patru dintre ele pentru băieți (două cu limba greacă de predare și două în franceză) și una pentru fete, "pensionat francez", dar nu exista în județul Tutova altă școală publică decât cea al cărei director a fost numit Popescu. Școala avea trei clase primare cu 70 de elevi înscriși. Profesorul I. Popescu a funcționat aici până în anul 1860, când a trecut la gimnaziu. În această perioadă a reușit să pună bazele altor școli, astfel că în anul 1860 Bârladul avea un

număr de cinci școli primare de băieți frecventate de 700-800 elevi, două școli de fete și trei clase de liceu, deschise începând cu anul 1858.

Istoria înființării Liceului pedagogic bărlădean pare desprinsă de realitate. În vacanța de vară din anul 1865 a început pregătirea primului grup de învățători care să predea la clasele primare de la școlile din județul Tutova. Împreună cu părintele diacon G. Albu, au pregătit în vacanța aceea un număr de 18 învățători, care au fost repartizați la 18 școli nou înființate în județ, cu părintele Albu a plecat într-o căruță prin satele unde știa că sunt absolvenți care au fost elevi foarte buni, au căutat găzduire și au pregătit sub aspect pedagogic acești tineri, pentru a fi dascăli. La aceste cursuri de pregătire, care țineau câte o săptămână, au strâns 2-3 elevi sau chiar mai mulți, și astfel, într-un timp record, au avut 18 învățători pentru școlile noi. A urmat faza a doua, organizarea unui liceu pedagogic, pentru ca din toamnă să înceapă cursurile normale. Prioritară a fost găsirea cadrelor didactice care să predea în regim de voluntariat, deoarece nu erau planificați profesori pentru cursurile pedagogice. A convocat profesorii de la liceu și a găsit disponibilitate pentru predarea gratuită a cursurilor la un număr de 10 profesori (unul fiind ei însuși), câțiva dintre ei fiind tot ardeleni, ca și I. Popescu. Asigurat din partea profesorilor, trebuia să caute elevi. A plecat cu căruța din sat în sat și a organizat examene pe loc, alegând 60 de băieți pentru prima clasă a Liceului pedagogic. Pasul următor a fost găsirea un local pentru școală, pe care l-a mobilat cu băncile necesare. Evident, elevii erau nevoiți să locuiască la internat, iar pentru întreținerea lor profesorul Ion Popescu a desfășurat o campanie de strângere de fonduri, simultan cu pregătirea sălii de clasă, selecționarea mobilierului ș.a. A primit fonduri de la Ministerul Instrucțiunii Publice, de la conducerea județului, de la Primăria Bârladului și de la donatorii particulari, astfel că, la începerea cursurilor școlare ale anului 1870, dispunea de 90.000 lei pentru prima clasă a Liceului pedagogic. La absolvire, în anul 1874, au primit diploma de învățători, cu adevărat calificați pentru a preda copiilor, un număr de 52 de tineri. Încet, dar sigur, reușise să dovedească necesitatea deschiderii de noi școli, iar după absolvirea primei promoții de învățători, în județul Tutova funcționau 70 de școli primare. Director al școlii normale a fost numit profesorul Ion Popescu, și a condus destinele ei în următorii 21 de ani, până la pensionarea sa în anul 1891.

Ion Popescu a predat, în calitate sa de profesor, limba și literatura română, latină și germană, imbinând instrucția cu educația. Cerea, în egală măsură, disciplină și morală de la elevi și de la profesori. Era renumit pentru controalele severe pe care le efectua în orice moment al zilei sau nopții.

ION POPESCU DIN COAȘ.

Ca urmare a stră-daniilor sale, a fost respectat de personalitățile timpului său, printre care îi amintim pe Asachi, Kogălniceanu, Brătianu. În băncile școlilor pe care le-a condus s-au format personalități renumite, precum Vlahuță, Petrașcu, Palladi. Pentru copiii țărănilor care primeau cazare la internat, a fost un adevărat pedagog, deoarece i-a învățat să se poarte frumos, să se îmbrace în costum popular românesc din zona Tutova, i-a hrănit cu mâncare simplă dar suficientă, i-a învățat să mențină curățenia în clase și dormitoare, să confecționeze diferite obiecte la orele de lucru manual, cum au fost pălăriile din paie, să cânte și să danseze jocuri populare. La spectacolele pe care le dădeau elevii se strâneau fonduri, care suplimentau finanțele pe care le primea școala de la stat. Lucrări confecționate de elevii școlii normale din Bârlad au participat la expoziția de la Paris din anul 1889. Pentru a le deschide elevilor săi și mai multe perspective asupra vieții, și pentru a-și cunoaște țara, profesorul I. Popescu a organizat foarte multe excursii cu ei, multe dintre acestea peste graniță, în Ardeal, ca un excelent schimb de informații și de completare culturală la frații români. După pensionare, din toamna anului 1895 a fost ales deputat în guvernarea liberală până în 1901, având o prezență activă în Camera deputaților. S-a stins din viață la Bârlad, unde a fost înmormântat cu pompă, însoțit de un cortegiu format din delegațiile celor 15 școli bărlădene și de la numeroase școli din județ, respectat de toți cei care l-au cunoscut și au beneficiat de cunoștințele sale.

Elena MUSCA

Iancu de Hunedoara Corvinul, cel mai mare voievod al Transilvaniei - 650 de ani de la moarte -

Considerat cel mai de seamă comandant militar antiotoman din Europa la mijlocul secolului al XV-lea, Iancu de Hunedoara (1441-1456) descindea dintr-o familie de cnezii (mici nobili) români din țara Hațegului. Tatăl său, căpitanul de oști Voicu, a primit din partea regelui Ungariei, Sigismund de Luxemburg, domeniul și castelul de la Hunedoara drept recunoaștere a meritelor sale pe câmpul de luptă.

Ca și tatăl său, viitorul voievod a îmbrățișat meseria armelor, care i-a adus celebritate, facilitându-i ascensiunea spre înalte demnități politice și militare. Cariera politică a lui Iancu a început cu funcția de ban de Severin (1438), continuată cu cea de voievod al Transilvaniei (1441-1456), guvernator al Ungariei între anii 1444-1453 și "căpitan general" al Ungariei în perioada 1453-1456, la care s-au adăugat cele de comite al secuilor și "părinte al Moldovei".

După Mircea cel Bătrân (1386-1418), Iancu a realizat un al doilea front românesc antiotoman, coalizând forțele militare ale Moldovei, Transilvaniei și Țării Românești împotriva Imperiului Otoman, care reușise să cucerească Constantinopolul în 1453, marea metropolă din Bosfor devenind capitala sultanilor, cu numele de Istanbul.

Voievodul ardelen a avut strânse legături cu Vlad Dracul, domnul Țării Românești și Bogdan al II-lea al Moldovei. În același timp, viitorii mari domnitori Ștefan cel Mare și Vlad Tepeș și-au pregătit ascensiunea la domnie sub protecția lui Iancu de Hunedoara, găsim adăpost și ocrotire la curtea acestuia, de la Alba Iulia.

După confruntările de la Sântimbru (1441) și Ialomița (1442), marile campanii întreprinse de Iancu de Hunedoara au debutat cu "campania cea lungă" dintre

anii 1443-1444, în timpul căreia după mai multe victorii asupra turcilor, acesta cucerește orașele Niș și Sofia. La încheierea ofensivei sud-dunărene, semnează pacea de la Seghedin din 1444, având o valabilitate de 10 ani.

La insistențele papei de la Roma, după câteva luni, Vladislav, regele Ungariei anulează pacea, antrenându-se într-o cruciadă antiotomană, la care vor participa, alături de armatele maghiare, cele trimise de Sfântul Scaun sub conducerea lui Cezariny și cele ale Transilvaniei, avându-l în frunte pe Iancu de Hunedoara. La Varna, în 1444, cruciații sunt înfrânți, regele Vladislav fiind ucis pe câmpul de luptă.

Într-un moment de mare cumpănă pentru regatul feudal maghiar, Iancu devine guvernator al Ungariei (locțiitor al regelui), atenuând luptele pentru tronul de la Buda.

Cea mai strălucită victorie a marelui voievod a fost în campania de la Belgrad din anul 1456. Orașul de pe Dunăre, considerat "cheia Europei Centrale" a fost atacat de armatele lui Mahomed al II-lea, cuceritorul Constantinopolului. Belgradul a fost apărat cu eroism de Iancu, pericolul otoman fiind înlăturat din zona Dunării de Mijloc pentru mai multe decenii. După victorie, marele voievod a murit de ciumă la Zemun, în apropiere de Belgrad.

Pe placa de mormânt din catedrala romano-catolică de la Alba-Iulia, au fost inscripționate cuvintele "S-a stins lumina lumii", ca semn al admirației și prețuirii de care s-a bucurat din partea contemporanilor.

Mare conducător militar, priceput diplomat și abil om politic, Iancu de Hunedoara rămâne peste veacuri o mare personalitate a istoriei medievale a Transilvaniei.

Ioan CIOCIAN

Micii artiști de la "Columna"

Copiii care au înlocuit joaca cu... jocul

Când am zăbovit zilele trecute asupra unui bine realizat pliant al Ansamblului "Columna" și am citit numele meu printre membrii fondatori ai ansamblului - "născut" și "botezat" în septembrie-octombrie 1995 - am trăit sentimente ciudate, amestecate, de mândrie-bucurie și jenă-autoimpunare. Roșata în obraji a venit nu știu de la care dintre ele. Poate de la amândouă. Pentru că ce-am făcut eu să merit această onoare?! L-am ascultat și l-am încercat pe directorul Casei Municipale de Cultură, profesorul Pamfil Vlaicu, care-și pusese în gând să facă tot ce se poate pentru a oferi un cadru adecvat celor mici ca să învețe dansurile moșilor și strămoșilor lor; am discutat, am căutat împreună un nume pentru viitorul ansamblu; după câteva luni am vizionat primul spectacol al micilor dansatori într-o sală goală, iar în anii care-au urmat, i-am aplaudat în săli arhipline și apoi am consenmat în câte-un colț de ziar succesul și reușitele lor. Niciodată, însă, nu le-am dus o floare micilor-mari artiști, nu i-am căutat în culise să-i laud, să-i felicite, să-i pup și să-i asigur că realizez cât de mari sunt sacrificiile și dăruirea lor, cât de minunată este arta lor și că merită, totuși, să dea joaca pe jocul popular.

Un suflet imens adunat în niște date scעי

* Ansamblul Folcloric de Copii și Tineret "Columna" a luat ființă în toamna anului 1995 în cadrul Casei Municipale de Cultură Zalău "din nevoia firească de a culege, păstra și valorifica tradițiile populare sfinte ale neamului românesc din acest colț de țară", argumentează "părintele", ansamblului, Pamfil Vlaicu. Din fericire, Primăria Municipiului Zalău și consiliile locale au înțeles importanța lui și-au sprijinit de-a lungul anilor acest ansamblu, susținându-l din punct de vedere financiar. La început formația număra 30 de copii, pentru ca astăzi numărul membrilor ansamblului să fie de 180 de copii și tineri (de la 6 la 18 ani), clasificați pe generații și împărțiți în trei categorii: începători, avansați și performanți. * Palmareșul "Columnei" în cei zece ani de activitate este de-a dreptul impresionant: 573 de spectacole pe cele mai mari scene din țară și străinătate; 49 de diplome, trofee și distincții la diverse competiții și manifestări culturale de amploare, în țară (inclusiv la Festivalul Național de Folclor de la Mamaia - edițiile 2001, 2002 și 2003 și Festivalul Național de Folclor de la Jidvei) și în străinătate; 43 de apariții pe postul național de Televiziune ("Tezaur folcloric", "O vedetă populară", "Medalion de interpret"); * în anul 2000, alături de Primăria Municipiului Zalău, Consiliul Județean Sălaj și Societatea Română de Televiziune, Ansamblul "Columna" a realizat - în dublă ipostază, de gazdă și "actor principal" - emisiunea televizată "Tezaur folcloric - Moștenitorii"; * a realizat înregistrări pe casete audio și CD.

"Columna" - un miracol pentru străini

Ansamblul "Columna" a reprezentat România, județul Sălaj și municipiul Zalău la mari festivaluri internaționale de folclor, aducând de fiecare dată cinste culturii tradiționale românești și poporului care a creat-o: Festivalul Internațional de Folclor "Eurocult"- Olanda (1997, 1998, 1999); Festivalul Internațional de Folclor "Culorile lumii" - Revigny, Franța (1999); "Zilele culturii străine"- Ingolstadt, Germania (1999); Serbările "Septemberfest"- Carrara, Italia (2000); Festivalul Internațional de Folclor "Fetes de Vigne" - Dijon, Franța (2001), unde a câștigat marele trofeu, "Colierul de Aur"; în 2002 a participat la complexul de manifestări culturale din sudul Norvegiei; Festivalul Internațional de Folclor de la Ronda și Zaragoza, Spania (2003); Festivalul Internațional de Folclor "Matyofold" de la Mezokovesd, Ungaria (2004); "Zilele Culturii Românești" în Knittelfeld, Austria (2006).

Toate succesele "Columnei" sunt mari și de toate se bucură la fel tinerii dansatori, mentorii și instructorii lor, așa cum s-au bucurat recent, spre exemplu, de excepționala prestație pe care au avut-o la Zalău, cu prilejul Zilei de 24 Ianuarie și, câteva zile mai târziu, în Austria, la "Zilele Culturii Românești" (26-30 ianuarie a.c.). Dar, zice ei, cea mai mare bucurie le-a adus-o trofeul "Colierul de Aur", de la Dijon (2001), cu atât mai mult, cu cât formația zălăuană a fost singura de amatori dintre multele formații și ansambluri participante din întreaga lume. Însuși președintele festivalului, Dominique Galland, a afirmat: "Prin participarea excepțională a Ansamblului Folcloric Columna la cea de-a 55-a ediție a Foleloriadei Internaționale din Dijon - Franța, manifestările anului 2001 au cunoscut un succes triumfător. Această reușită se datorează, în cea mai mare parte, strălucitelor prestații ale Columnei din Zalău, care a primit o recompensă pe deplin meritată, Colierul de Aur, trofeul festivalului nostru". Reacțiile presei din Franța și de la noi au fost pe măsură. Și acum, după patru ani buni, sosesse felicitări, prin telefon, pentru micii artiști. A sunat nu de mult cineva din București, care se întorsese din Dijon și a povestit că, întrebat fiind de unde este și răspunzând că este din România, s-a trezit copleșit de exclamații: *Ooo! România - Columna!*

"Veșnicia s-a născut la sat"

La invitația Asociației Culturale Româno-Austriece "Speranța", Parohiei Ortodoxe Române și a primăriei orașului Knittelfeld - Austria, membrii Comisiei de Cultură a Consiliului Municipal Zalău, dl. Radu Căpîlășiu, primarul municipiului, au participat, în perioada 26-30 ianuarie 2006, alături de Ansamblul "Columna" și grupul instrumental

"Porolissum", la manifestările organizate sub genericul "Zilele Culturii Române" în Austria. Și-au dat aici întâlnire români și reprezentanți ai lor din România, Austria și Anglia, dar și numeroși austrieci vizibil impresionați de expoziția de creație și artă populară și, în aceeași măsură, de spectacolul muzical-coreografic prezentat de "Columna". Desfășurat sub genericul "Veșnicia s-a născut la sat", spectacolul - un adevărat maraton folcloric de peste două ore - a adus pe scenă suite din Sălaj, Maramureș, Someș, Zarand, Moldova, Câmpia Transilvaniei etc. Spectatorii au admirat și aplaudat deopotrivă minunatele costume populare, frumusețea dansului și măiestria interpretativă, precum și virtuozitatea instrumentiștilor conduși de prof. Grigore Grigoruț. "Întreaga paletă de activități - ne spune Pamfil Vlaicu - s-a derulat într-o superbă casă de cultură în care anual concertează Opera din Viena și Opera din Milano. În discuțiile purtate cu oficialitățile orașului Knittelfeld, precum și cu reprezentanții ai unor instituții din oraș, s-au creionat posibile legături de colaborare între instituții și formații artistice din Zalău și Knittelfeld - Austria".

"Columna (...) esența dansului popular", pe micul ecran în martie

Primul coregraf al Ansamblului "Columna" a fost Vasile Covaci, apoi, pentru puțină vreme, Vasile Bucur. De mai bine de nouă ani, însă, coregrafii ansamblului sunt soții Gabriela și Marin Hossu, ei înșiși împătimitii ai folclorului coregrafic, dansatori profesioniști în Asamblul folcloric "Porolissum". Dacă la început repertoriul viza doar valorificarea obiceiurilor, cânteceelor, dansurilor și costumelor populare din zonele și subzonele folclorice ale

județului Sălaj - obiectiv prioritar și astăzi, treptat, odată cu ieșirea peste hotare, în calitate de ambasador al folclorului românesc, Ansamblul "Columna" și-a lărgit și diversificat repertoriul abordând perle folclorice din diferite zone ale țării: Maramureș, Transilvania, Banat, Moldova și Oltenia. Cu aceeași seriozitate și dăruire, dovadă și afirmația d-lui Teodor (Puiu) Vasilescu, maestru emerit: "Columnanu este geometric, ci este și reprezentativ esența dansului popular, depășind valoric multe dintre formațiile profesioniste din țară". Aceeași părere o împărașese specialiștii în folclorul coregrafic, realizatorii tv de emisiuni folclorice, marii interpreți de muzică populară, alături de care artiștii de la "Columna" s-au aflat în regale folclorice.

"Ansamblul Columna devenit emblema emisiunii Tezaur folcloric - mărturisesc realizatoarea emisiunii, Mărioara Murărescu. Sunt extraordinari! Urmăriți emisiunile Tezaur folcloric și vă veți convinge. Îi felicit din inimă!". Și, urmărindu-i din nou pe copiii "Columnei", mândria și speranța noastră, în emisiunile din 5 și 19 martie a.c., vom gândi și noi, ca și realizatoarea Tezaurului, "() ferice de părinții care i-au crescut, ferice de dascălii care i-au îndrumat și, nu în ultimul rând, ferice de cei care și-au pus tot sufletul atât în organizarea, cât și în instruirea și creșterea acestor copii".

Și dovadă că au crescut frumos, că au învățat multe în anii și în turneele de la "Columna" este și faptul că astăzi mulți dintre ei dansează în ansamblurile profesioniste "Porolissum" și "Meseșul" din Zalău, în ansamblurile studențești din Cluj-Napoca, ansamblurile din Transilvania din Baia Mare, "Bihorul" din Oradea și "Cerbul carpatin" din Brașov, putându-se afirma că Ansamblul "Columna" este o adevărată pepinieră pentru ansamblurile profesioniste.

I. PETREAN-PAUȘAN

Craiuul sămănătorilor

În sistemul obiceiurilor populare, mecanisme de viață care au contribuit la formarea și păstrarea ființei noastre naționale. *Craiuul sămănătorilor* - obicei generat de muncile de primăvară și întâlnit, sub diferite titluri și în diferite variante, în toată Transilvania - este, după cum observa profesorul universitar Mihai Pop, *alături de plugușor, cel mai important obicei agrar al românilor*. Rezistența lui în timp și spațiu, argumentată și de numărul mare de variante, se datorează în egală măsură priorității pe care numai o populație statornică o putea acorda agriculturii și perenității corespondenței dintre marile valori etico-estetice ale trecutului cu ale prezentului, mărturie ale continuității noastre de gând și faptă în spațiul carpato-dunărean. Fiindcă obiceiul, în plenitudinea lui, este o pledoarie închinată muncii, hărniciei și demnității, coordonate ale spiritualității noastre dintotdeauna. Și acesta a fost unul dintre mobilurile investigațiilor unor cercetători de prestigiu ca Ion Pop Reteganul, Simion Florea Marian, Alexandru Viciu, Ioan Taloș, care au descris și au interpretat variantele obiceiului din Năsăud, din sudul Transilvaniei sau din Maramureș.

În cele ce urmează, ne propunem câteva referiri de ordin descriptiv la specificitatea obiceiului în județul Sălaj, menționând contribuția învățătorului Gheorghe Bot din Tihău, care a reconstituit cu minuțiozitate obiceiul, investigând satele Chechiș, Gălgău Almașului, Tihău (pe Valea Almașului) și Brăglez, precum și a profesorului Nicolae Popa din Zalău, în monografia "Craiuul sămănătorilor", studiu în care este urmărită comparativ desfășurarea obiceiului în aria lui din Transilvania.

Ultima manifestare în formă originară a obiceiului a avut loc în anul 1928, în cadrul obștii sătești din Chechiș. Mult mai târziu, începând cu Gheorghe Bot, care a adus pentru prima dată pe scenă obiceiul în formula teatrului popular nescris, alți instructori artistici din Sălaj au transferat "Craiuul sămănătorilor" în spectacol, atrași, mai ales, de frumusețea lui exteroară, spectaculară.

Nu ne vom opri asupra substratului ritologic al obiceiului - deși elementele de rit străvechi sunt vizibile, chiar dacă desacralizarea lor a evoluat în ceremonial nintenționat sau în spectacol total neangajat și nici la interferențele sau suprapunerile de ordin continuu din structură, impuse de practicile serbărilor dionisiace sau ale bacanelor generate de cultul zeităților grecești sau romane, cultivate, cu siguranță, de militarii din foarte eterogena Cohorta Prima Cypria, staționară mult timp în

importantul castru de la Tihău, verigă în lungul lanț de fortificații romane care traversează o bună parte din Sălaj, la granița cu dacii liberi. Stratul cel mai tânăr este, firește, adaosul de rit creștin care, nereușind să anuleze substanța ritualurilor "păgâne" legate de cultul soarelui, apei etc., s-a văzut silit să admită întreaga practică, înveșmântând-o în ceremonialul religios creștin redus la simple elemente decorative. Manifestarea are loc în ziua de Paști, după slujba de dimineață, și începe din curtea bisericii, deși, uneori, pornea din *straja* satului, răscrucea, piața, punctul nodal în care se întâlnea obștea. Participă și preotul cu ajutoarele sale pentru a oficia o slujbă, însă nu i se rezervă vreun loc sau vreun rol deosebit ca în procesiunile religioase de mai târziu.

Lăsând la o parte elementele colaterale mai vechi sau mai noi, care sunt respectate totuși în desfășurare, în virtutea "legilor" obiceiului, în ciuda faptului că sensurile unora s-au modificat prin pierderea funcțiilor inițiale, obiceiul rămâne, datorită greutății conținutului său, o practică de neînlocuit, reclamată de viața obștii, o activitate care trebuie realizată - și realizată cât mai bine - întrucât de reușita ei depinde bunul mers al treburilor colectivității pentru anul în curs. Odată ales, Craiuul (numai în județul Sălaj poartă numele de crai) devine, prin puterea meritelor sale și a exemplului personal, un veritabil dirigitor al muncilor agricole, conducător capabil să ia și să împlinească decizii, purtător de cuvânt al obștii. Toemai de aceea procesul alegerii, investitura, acordarea rangului suprem de Crai, actul justițiar prin care cel ales pedepsește în numele obștii pe cei leneși sau pe cei necinstiți, sunt acte de viață la realizarea cărora participă direct interesată întreaga obște. De aici, marea cantitate de acțiune, de participare, de timp și de spațiu. Practic, multe zile înaintea evenimentului și multe după aceea, satul trăiește febra sărbătorii, iar ziua respectivă, deși ziua de Paști, devine cadrul unei îndelungate deosebit de serioase care ia sfârșit, după datină, cu petrecerea generală care consfințește bucuria unei munci împlinite. Dincolo de spectacolul popular - și toate treburile serioase au și aura de spectacol - se află o problemă de viață care trebuie rezolvată ca atare. Eventualele glume de circumstanță nu împietecă asupra solemnității practicii ei, dimpotrivă, o subliniază, evidențiind firescul, spontaneitatea, temperamentul localnicilor. Fiind vorba de opțiuni majore, care interesează, în primul rând, pe bărbații capi de familie, copiilor -

uneori și femeilor - le este interzisă participarea, chiar și în calitate de spectatori, la desfășurarea obiceiului, până după-amiaza când începe serbarea propriu-zisă. Întreaga ceremonie se derulează conform unui program respectat cu strictețe prin grija starostelui, nelipsitul și veritabilul maestru de ceremonii la toate manifestările de amploare din viața spirituală a satului.

În timp ce "se toacă" la biserică și se dă de știre "peste sat", starostele sau altcineva anunță de la locul de întâlnire: "Să știe tot omul, să audă tot satul că azi e mare sărbătoare. Se alege craiuul sămănătorilor!"

Grupuri, grupuri, bărbații, când se îngăduie, și femeile se adună în jurul starostelui cântând pe o melodie de colindă: "Când aprilie-o vintu/Oamenii s-o pregătitu./ Când e primăvară-n satu/Lumea iese la aratu./ Cine-o ieși-ntâi la lucru/Ca să nu aștepte cucu/ Noi cu toți l-om lăuda/ Și de crai l-om rădica." La cererea starostelui, se fac propuneri pentru desemnarea noului crai. Se discută, se analizează pe larg meritele sau lipsurile celor propuși, se confirmă sau se infirmă argumentul și, până la urmă, obiectivitatea și discernământul își spun cuvântul. În ovațiile adunării, cel ales este poftit să iasă în față, întrucât "a fost rădicat crai nou în țară". Craiuul este felicitat de cei din jur. Își face loc și glumele. Plurilogul este imposibil de înregistrat decât pe bandă de magnetofon. Concomitent, un grup de doisprezece gospodari mai tineri aduc în fața adunării și ansamblează ad-hoc atelajul pentru arat, iar un altul cântă: "Scoateți plugurile-afară/ Să le punem la tânjeală./ Cu toți să ne pregătim/ Și la lucru să pornim". Tot cântat se enumeră elementele necesare aratului: roțile, călecia, biciul, oticul, sacii cu semințele, cofa de adă pat boii, olul (urciorul), după care se conchide: "Aduceți perinele/ Să gătam roțițele./ Să ducem craiu prin satu/ Și la vale la udatu". Simultan se împodobește plugul, se "înstruțează" cu ramuri verzi, stergare, prime (panglicii) multicolore, coavere. Restele sunt făcute din crengi de mesteacăn cu multe ramificații pe care s-au lipit cu migaia fulgi de pasăre. Doi sau patru feciori "se înjugă" la plug, unul apucă plugul de coarne. La semnalul starostelui, craiuul este luat pe sus și așezat pe roțițe. Întregul alai îl încadrează și, însoțit de cântecul vocal și de muzicanții satului, cortegiul sărbătoresc pleacă la rău. Este interesant de reținut că, după consumarea primului act de importanță majoră, alegerea craiului, și până la un alt moment de aceeași seriozitate, la care ne vom opri, își fac loc glumele care, aparent, destramă atmosfera. În drumul spre vale,

craiuul "încearcă" să fugă, însă tinerii îl păzesc cu strânsăcie. Ajunși la apă, însuși starostele împrumută o mască de hâtru și, după ce îl "admonstează" pe crai pentru îndrăzneala de a fi ieșit primul la arat, fără să aștepte să cânte cucul, propune ca acesta să fie aruncat în apă. Simulând și el, craiuul cere îndurare. Se ajunge la o compromisi. Va fi iertat dacă va plăti mâncare și băutură. Și cum pretențiile sunt mari, începe târgul, prilej de etalare a istețimii celor "împricinați", scenă de umor sculent din care, până la urmă, craiuul iese învins și este obligat să promită ceea ce i se cere. Pseudoconfruntarea are loc sub ochii și în auzul preotului care împlineste apoi ceremonialul udatului, stropirea cu apă, fiindcă "așa e obiceiul". Ritualul a devenit un simplu ceremonial, dacă nu un element de spectacol. Întregul alai face drumul înapoi. Urmează momentul înscăunării craiului. Gospodarii îl așază pe un tron împodobit. Craiuul cel vechi vine în prim plan, primește mulțumirile starostelui pentru modul în care și-a îndeplinit *mandatul*, apoi îngenunchează în fața succesoriului său și îi predă însemnele puterii: brăul, clopul împodobit și sceptrul. Între timp, mulțimea cântă: "Craiuule, noi te-am ales/ Să ne fii de mult folos/ Nouă și la neamul nost'." Odată investit, craiuul își exercită primul prerogativ. Își alege cei trei *dărăbani*, executorii poruncilor sale, care se și grăbesc să-l încadreze, și întreabă mulțimea: "Cine are de dat înainte vreo pricină?" Cum este și firesc, sunt multe de spus și, fiind vorba de interesele obștii, faptele reprobabile nu se ascund. Dezvăluirea lor reflectă, în esență, exact atitudinea celor care încriminează răul intruchipat în lene, egoism, neomenie, neglijență etc. din partea unora dintre cei de față. Are loc judecarea sumară a fiecărui caz în parte și pronunțarea sentinței. În funcție de gravitatea faptei, craiuul cere să se aplice vinovatului un număr de lovituri de *bricelă* la tălpi. *Dărăbanii* îl iau pe sus pe cel în culpă și îl bricelează cu instrumentul de flagelare, o bucată de lemn lățită la un capăt, *bricela*. Sigur, bătaia este simbolică. Inițial, în cadrul obștii patriarhale, când interesul general era vizibil frustrat de interesul particular, pedeapsa era, probabil, reală. Dar și realizată cu mijloacele comicului, și, mai ales în acest cadru, își păstrează, dacă nu și amplifică, eficiența. Este momentul cel mai dens din cadrul obiceiului, cel mai așteptat și cel mai gustat. Judecata fiind încheiată, întregul alai, cântând, chiudind, jucând, se îndreaptă spre casa craiului, unde are loc petrecerea, prilej de destindere, de sfat, de bucurie generală prin joc și cânt.

Ștefan GOANȚĂ

Claca, sub Meseș

Cind, de către cine și la ce fel de activități se făcea clacă? Cine mergea la clacă? Care erau obligațiile părților, ale clăcășilor și ale gazdei? De ce se participa activ și cu plăcere la clacă? Ce urma zilei de lucru?

Iată câteva întrebări legate de acest obicei la care am încercat să aflăm răspuns, pentru început de la cine-mi era mai aproape, mama mea, Petrean Maria, de 80 de ani, din satul Treznea.

Se făcea clacă de către oricine - bogat, înstărit sau sărac - care contraiva ceva: casă, șură, piată, cohe etc. În timpul unei construcții, se făceau mai multe clăci: clacă de piatră (se aducea piatră pentru fundații); clacă de lemne (se aduceau lemne din pădure); clacă de pământ (se aducea pământ - lut - din anumite părți, consacrate, ale satului) ș.a. La acestea participau "oamenii cu iosag și car". Alături de ei, veneau și alți *chemajii* - vecini, rude, prieteni, sau pur și simplu oameni din sat, "buni de lucru" - pentru încăreț, descărcat, cărat etc. "Tăite casele din sat se făceau cu clacă, de la fundație, până la acoperiș (la început cu paie, apoi cu țigla) și la lipitul casci. Cum se făcea? Se făcea fundația, apoi pereții din lemn, goi înlontru, podul și acoperișul. La urmă se lipsea casa: se amesteca lutul cu pleavă și se băga între lemne, se netezea pă deasupra, cum să face amu cu maltăru, cu nisip și ciment, da' atunci nu se știa de asta și erau și mai călduroase cășile."

Se mai făcea clacă, toamna târziu și iarna, *la tors cănepă*.

Cine avea multă cănepă - de regulă, multe femei, care se înțelegeau și făceau claca pe rând - dădea în sat câte-un caier zdăvănit de cănepă femeilor tinere și fetelor fecioare care se știau harnice, binevoitoare, dornice de clacă (de ajutor și de socializare, dacă vreți). Când le dădea caierul, gazda stabilea și ziua clăcii, adică pe când trebuie să fie gata caierul de tors. Atunci se adunau la casa gazdei clăcii cu ghemuri, cu rășchitoare, cu vârtelnijă, cu un rest de caier în furcă și fiecare mai lucra ceva, justificând într-un fel prezența acolo și finalizând procesul activităților presupuse de respectiva clacă.

"Era cea mai frumoasă clacă, pântru că ne distram foarte bine. Vineau la urmă și feciorii. Ptiuam, jucam. Era și un cântam al clăcii, de răs și el: "Clăcăuță, clăcăuță/ Găzduță, găzduță/ Nu cota că-i grosă Că-i de noaptea toarsă/ Lumină n-o fost/ Da' și să hi foastă/ C-așei-i mâna noastră". Mi-aduc aminte că odată o fost clacă la popa. Clacă mare. Și tare bine ni-am petrecut. S-o apucat muierile tinere de ptuii: *Uiuiu și hopa-tropal juce-ne pă tăite popa/ De nu ne-a putea joă Ceme și coratorii*. Nu s-o supărat; o răs și popa și preuteasa".

Zi de clacă se făcea și pentru casa danțului. În timpul sărbătorilor de iarnă, îndeosebi în zilele de anul nou, se alchezea casa danțului, adică casa în șura și ocolul căreia se va ține danțul - hora satului - în anul următor. Fetele și feciorii care erau *băgați în danț* erau obligați să facă fiecare câte o zi de clacă la casa danțului: feciorii - la coasă, la pădure, la secere;

fetele - la sapă, la cules, la cănepă, la ce-i chema gazda.

Clăcășii erau serioși și harnici, făceau treabă bună, pentru că le era rușine de gazdă și de ceilalți clăcăși să nu muncească mult și bine, bașcă le mergea și hirul în sat de oameni care se trag de la lucru și se duc la clacă numai pentru mâncare, băutură și distracție. Pentru că așa se terminau, de regulă, clăcile. Gazda se pregătea bine, că era rușine pentru ea să nu facă mâncare bună și îndestulătoare, stropită cu un pahar de pălincă și-un canceu de vin. "Gazda tăia galițe (păsări de curte - găini, găște, rațe, curci), făcea pă ele supă bună cu tomaci ori lăscuță, lângă carnea din supă făcea cartofi tocniți, apoi piroște (sarmale). Și pită în cuptor. Și cu, când am ridicat casa noastră, făcăm și două cuptoare de pită pe zi. Care se îndurau și-aveau vreme ori ajutor, făceau și coici și pancove. Bărbaților și feciorilor dohănași le luau gazdele clăcii pocuri de dohan - pe vremea aceea nu prea erau țigări, dohanul era de frunte. Era pus în cutii; care avea și foiță, își făceau țigări cu foiță, care nu, cu foaie de ziar".

De cele mai multe ori, pe seară se chemau și ceterașii. Și se încingea un danț până îi trimitea acasă pe clăcăși oboseala și gândul că și mânie e o zi în care, dacă nu se nimerea să fie duminică ori sărbătoare, trebuia din nou să să scoale de noaptea în cap și să se apuce de lucru. Nu-i exclus, chiar de o nouă clacă.

Ileana PETREAN

Zen

Zen este mai puțin o doctrină speculativă cât o cale inițiativă operativă, specifică tradiției extrem-orientale, provenind din generosul ațhanor al buddhismului Mahāyāna și ajungând în Japonia prin intermediul sectei Buddhahridaya ("inima lui Buddha"). Cuvântul "zen", de fapt *zenna*, derivă din chinezescul *ch'an-na*, o alterație a sanscritului *dyāna* (meditație). Buddhismul Zen este însă mult mai aproape de daoism decât de hinduism și reprezintă o cale de realizare spirituală efectivă, ce acaparează, așa cum este și normal într-o societate tradițională, cele mai variate domenii ale vieții cotidiene: băutul ceaiului, tirul cu arcul, aranjamentele florale, muzica, scrierea, dansul, Zen-ul fiind, după cum spune Ma-tsu, "spiritul cotidian".

Desăvârșirea spirituală, iluminarea, țel final al oricărei căi inițiatice, marchează o ruptură brutală, un salt, o "inversare a polilor", când ființa depășește individualitatea rațională; de aceea în Zen iluminarea (*satori*) se obține prin anumite gesturi și cuvinte ale maestrului ce par ilogice, iraționale (metoda *kō-an*), dar care provoacă în cei aleși și capabili de inițiere transformarea căutată. De altfel, la originea Zen-ului se află un gest al lui Buddha însuși, acesta în timpul unei predici înălțând în fața adunării un buchet de flori fără a pronunța un cuvânt. Zen-ul evidențiază prin *kō-an* adevăruri inițiatice fundamentale: instruirea prin tăcere, imposibilitatea de a explica cu ajutorul limbajului discursiv stările supraindividuale, necesitatea efortului interior personal, operativitatea gesturilor și cuvintelor obișnuite, banale chiar, în funcție de gradul de înțelepciune al celor care le folosesc.

Iată mai jos câteva din celebrele scânteii spirituale ale Zen-ului.

• Împăratul U, din dinastia Liang, îi ceru lui Fudaishi să comenteze un verset buddhic. Fudaishi se așeză solemn într-un scaun, dar nu scoase un cuvânt. Împăratul îi zise: Ți-am cerut un discurs, de ce nu vorbești? Shih, unul din servitorii împăratului, declară atunci: Fudaishi și-a terminat discursul. Mai târziu, un maestru Zen a comentat astfel: Ce discurs elocvent!

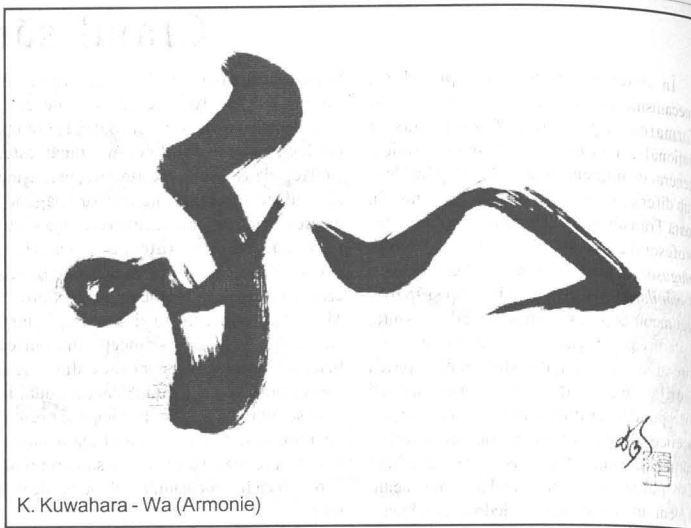
• Călugării îl rugară pe maestrul lor Hyakujo să le explice Zen-ul. Ocupați-vă de

munca voastră la fermă și apoi vă voi vorbi despre Zen, le-a spus acesta. Când terminară lucrul, călugării îi cerură maestrului să-și țină promisiunea. Acesta deschise atunci larg brațele fără a pronunța un cuvânt. Era predica sa.

• Un călugăr declară maestrului: A trecut deja atâta vreme de când am venit să mă instruți pe calea iluminării, dar până acum nu mi-ai dat nici o indicație. Nu puteți să mă ajutați? Maestrul întrebă: Ce vrei să spui, fiule? Tu mă saluți în fiecare dimineață, dar eu oare nu te salut la fel? Când îmi aduci o ceașcă de ceai nu gust cu plăcere? În afară de aceasta, ce instrucțiuni crezi că aș putea să-ți dau?

• Pe vremea lui Daiye, marele maestru Zen al dinastiei Sung, trăia un călugăr numit Doken, ce-și petrecuse numeroși ani studiind Zen-ul, fără însă a-i afla secretul. Descurajat, Doken îl imploră pe prietenul său Sogen să-l ajute în dezlegarea misterelor vieții. Acesta îi răspunde: Sunt gata să te ajut în toate modurile posibile, dar sunt anumite situații în care nu-ți sunt de nici un folos. De aceasta trebuie să te ocupi singur. Doken dori să afle despre ce situații este vorba. Ei bine, de exemplu, spuse prietenul, când ți-e foame sau sete, faptul că eu mănânc sau beau nu te satură, trebuie să mănânci și să bei tu însuși, și tot așa nimeni altul nu poate să-ți transporte corpul de-a lungul marilor drumuri.

• Doko, filosof buddhist, căută un maestru Zen și îi ceru: Care trebuie să fie dispoziția mentală pentru a găsi adevărul? Maestrul Zen răspunde: Nu există mental ce poate fi dispus, nici adevăr ce poate fi găsit. - Dacă nu există mental ce poate fi dispus, nici adevăr ce poate fi găsit, de ce reușiți în fiecare zi călugării ce studiază Zen-ul și urmăresc aflarea adevărului? Maestrul replică: Nu am nici o fărâamă de spațiu în plus, unde aș putea reuși călugării? Nu am limbă, cum aș putea sfătui pe alții să vină la mine? Filosoful exclamă atunci: Cum puteți să mă mințiți cu atâta nerușinare? - Dacă nu am limbă pentru a da sfaturi, cum aș putea minți? Disperat, Doko zise atunci: Nu vă pot urmări raționamentul. - Nici eu nu mă înțeleg, concluzionează maestrul Zen.

K. Kuwahara - Wa (Armonie)

• Yisan dormea când intră Kyozan. Auzind vizitatorul, Yisan se întoarse. Kyozan zise: Sunt discipolul vostru, nu vă deranjați. Maestrul făcu o mișcare ca și cum s-ar trezi. Kyozan se pregăti să părăsească încăperea, dar maestrul îl chemă și-i spuse: Am să-ți povestesc ce am visat. Kyozan se aplecă să asculte. Yisan zise: Ghicește. Kyozan ieși și aduse un lighean cu apă și un prosop. Cu apa, maestrul își spală obraji, dar înainte de a reveni pe locul de meditație, un alt călugăr, Kyogen, intră. Maestrul spuse: Am îndeplinit un miracol - și nu dintre cele mărunte. Kyogen răspunde: Eram afară, dar știu tot ce s-a petrecut între voi. - Dacă este așa, spune-mi ce știi, a cerut maestrul. Atunci Kyogen îi aduse o ceașcă cu ceai. Yisan le spuse atunci celor doi călugări: O, călugări, cât sunteți de inteligenți! Intreceți în înțelepciune și în fapte miraculoase Scriptura și pe Modgalyāyana înșiși!

• Hyakujo ieși într-o zi pentru a-și însoți maestrul. Un cârd de găște sălbatic zburau pe cer și maestrul Baso întrebă: Ce sunt acestea? - Sunt găște sălbatic, maestre. - Încotro zboară? - Au dispărut, maestre. Baso prinse bruce nasul lui Hyakujo și-l răsuci cu putere. Hyakujo strigă: Oh, oh, la-la! - Spui că au dispărut, zise Baso, dar cu toate acestea ele sunt aici dintotdeauna. Aceste cuvinte au făcut ca o transpirație rece să curgă pe spinarea lui Hyakujo: dobândise satori!

• Un tânăr călugăr novice îi ceru lui Joshu să-l învețe despre Zen. Ai dejunat sau nu? întrebă maestrul. - Da, maestre, am dejunat, răspunde călugărul. - Atunci du-te și spală vasele, replică prompt maestrul. Această remarcă îi permise călugărului să-și deschidă bruce spiritul spre adevărul conținut în Zen.

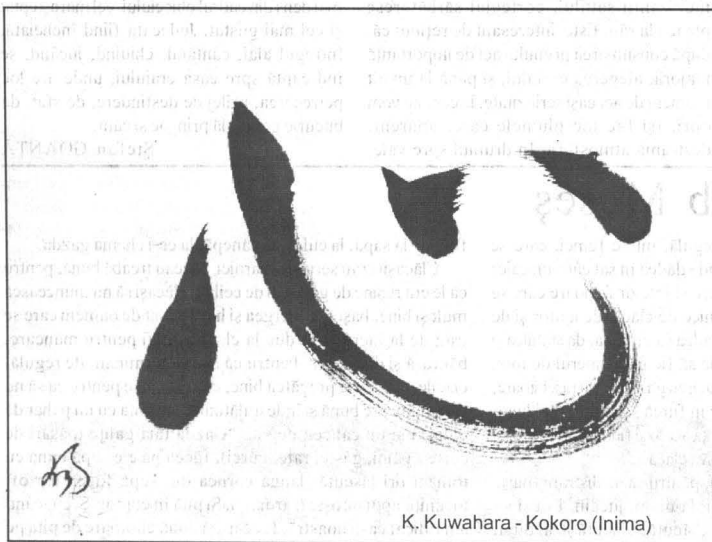
• Joshu întrebă într-o zi un călugăr: Ai mai fost pe aici? - Da, maestre, răspunde călugărul. - La o ceașcă de ceai, făcu maestrul în final. Mai târziu un alt călugăr se prezentă și Joshu îi puse aceeași întrebare: Ai mai fost pe aici? De data aceasta primi un răspuns negativ: Nu, maestre, nu am mai fost niciodată pe aici. Bătrânul maestru declară totuși același lucru: La o ceașcă de ceai. Puțin mai târziu, Inju, intendentul mănăstirii, se interesă la maestrul: Cum se face că le-ai propus ambilor călugări câte o ceașcă de ceai? Bătrânul maestru exclamă atunci: O, Inju!

la care intendentul răspunde: la o ceașcă de ceai.

• Kozankoku, poet confucianist și om de stat, se alătură lui Kwaido pentru a fi inițiat în Zen. Maestrul îi spuse: Există un text pe care îl cunoști foarte bine, ce descrie exact învățătura Zen. Chiar el, Confucius, a declarat: Credeți că vă ascund ceva, discipolii mei? Cu adevărat nu vă ascund nimic. Kazankoku încercă să răspundă, dar Kwaido îl opri imediat, spunând: Nu, nu! Discipolul lui Confucius se simți tulburat, neștiind cum să se exprime. Peste puțin timp, cei doi ajunseră să se plimbe în munți. Leandrul era în floare și aerul se îmbibase de parfum. Simți? întrebă maestrul. Cum confucianistul răspunde afirmativ, Kwaido declară: Vezi, nu-ți ascund nimic. Această declarație a permis imediat lui Kwaido să atingă satori.

• Yagyu Tajima-no-kami era un maestru eminent al luptei cu spada, învățându-l această artă chiar pe Shogun. Într-o zi, un soldat din garda Shogunului veni și-l rugă pe Yagyu să-i dea lecții de scrimă. După judecata mea, zise maestrul, ești tu însuși un maestru spadasi. Înainte de a-mi deveni elev, mi-ar plăcea să știu cărei școli îi aparți. Soldatul răspunde: Trebuie să mărturisesc, spre rușinea mea, că niciodată nu am învățat această artă. - Îți bați joc de mine? Sunt maestru respectabilului Shogun și ochiul meu nu mă înșală. - Zău așa, regret, dar nu am nici o cunoștință despre scrimă. Maestrul rămase gânditor, apoi în sfârșit zise: Pentru că o spui, așa trebuie să fie, dar sigur ești maestru într-o privință, deși nu-mi dau seama în care. - Ei bine, dacă insistați, vă voi spune că există un lucru care m-ar putea desemna ca maestru. Eram copil când mi-a venit ideea că un samurai nu trebuie să se teamă de moarte în nici o împrejurare și, de atunci, m-am obișnuit în așa fel cu acest gând, încât ideea morții a încetat să mă mai preocupe. Poate la aceasta faceți aluzie. - Perfect, aceasta este! Strigă Tajimo-no-kami. Judecata nu m-a înșelat, sunt bucuros. A te elibera de ideea morții este și ultimul secret al artei scrimii. Sute de elevi, cu ochii fixați asupra acestui scop, mi-au permis învățaturile, dar până acum nici unul dintre ei nu a atins cea mai înaltă treaptă a artei scrimii. Cât despre tine, tu nu mai ai nevoie de antrenament tehnic, tu ești deja maestru.

Mircea A. TĂMAȘ

K. Kuwahara - Kokoro (Inima)

Despre Artă

Realitatea oricărei făcări este dată de participarea acesteia la Adevăr. De aici decurge în mod logic că orice făcere omenească, pentru a tinde spre artă, trebuie să se îndrepte spre sinteză.

Lucrurile stau astfel nu doar datorită faptului că echilibrul contrariilor se află în centru, dar și pentru că făcerea umană, pentru a fi similară făcerii divine, trebuie să aibă un sens opus acesteia, specific legii analogiei inverse.

Făcerea divină se realizează într-un expir centrifug; noi trebuie să inspirăm cât mai profund și să rărîm ritmul respirației.

Este similar cu transmiterea unei influențe spirituale sau cu un sărut: suflul cosmogenic trebuie inhalat stând față către Față pentru realizarea unei restaurații în integru.

Sinteza înseamnă concentrare și revenire din risipire. Sinteza e abstracție pură și intelctivă. Așa cum orice învățătură e o reamintire, orice peregrinare e o reîntoarcere. Lumea fenomenală e carne și psihism - simbol, fără îndoială, însă sinteza înseamnă tăcere. Ceea ce trebuie ars necesită asumare și nu lepădare. Arderea nu se produce prin hedonism ci numai prin jertfă. Doar astfel fumul e primit de zei.

Niciodată nu se va avea mai acut conștiința centrului decât atunci când risipirea în periferie va fi atinsă limita.

Catabaza a luat sfârșit și începe asceza.

Mihnea CĂPRUȚĂ

Patriarhi Ecumenici ai Constantinopolului, trecuți în rândul Sfinților¹

În rândurile următoare prezentăm dipticele liturgice și dipticele istorice al Patriarhilor Ecumenici ai Constantinopolului Noua Romă, precum și o listă în ordine alfabetică și cronologică ai acestor Întăistătători, care au fost trecuți în rândul Sfinților. Data canonizării lor n-am menționat-o.

Sanctitatea Sa Bartholomaios I (păstorește din anul 1991) este considerat de către Patriarhia Ecumenică al 270-lea urmaș al Sf. Apostol Andrei, cel întâi chemat.

Dipticele liturgice al Patriarhilor Ecumenice, așa cum a fost redactat, și cum este folosit la slujbe în Catedrala Patriarhală Sf. Gheorghe din Constantinopol, publicat în anul 1989, în timpul păstoririi Patriarhului Dimitrios I (1972-1991), cuprinde doar 260 de nume de ierarhi. La care noi am adăugat unul, Bartholomaios I, având astfel 261 de patriarhi.

Dipticele istorice sau listele cronologice ale Patriarhilor Ecumenici, redactat de noi, cuprinde 272 de nume: de la Sf. Apostol Andrei, până la Bartholomaios I. Dacă eliminăm două nume: Bessarion al Niceiei, în 1439 și Clement, în anul 1667, nerecunoscuți canonic sau contestați ulterior, atunci s-ar ajunge la numărul „canonic” de 270.

Din totalul de 272, reete 270 de Întăistătători ai Scaunului de Bysanțion și ai Tronului Ecumenic de Constantinopol Noua Romă, după anul 330, respectiv 381, în rândul Sfinților au fost trecuți 53 de Patriarhi (inițial numai Episcopi, apoi Arhiepiscopi), adică 52, pentru că l-am inclus între ei și pe Sf. Apostol Andrei.

Istoria Patriarhiei Ecumenice și a Ierarhilor acesteia este pe cât de interesantă, fascinantă, misterioasă și glorioasă, pe atât de tristă, zbuciumată, plină de contradicții, abuzuri și martiriu, mai ales după anul 1453 și până în zilele noastre.

Umilită și exploataată la sânge de către Poarta Otomană, boicotată de romano-catolici, pentru că respingea Unitismul, adică dublarea sistemului ierarhic ortodox, șantajată de celelalte Biserici Ortodoxe „surori”, care se folosesc de situația politică și economică precară a Tronului Ecumenic, această instituție a trebuit să facă față atacurilor de pe trei fronturi: otomano-islamic, romano-catolic și ortodox-intern. Această luptă au dus-o, o due și ar fi putut să o ducă doar grecii, cu spiritul lor polemic și diplomatic specific, cu rafinamentul și stilul lor subtil, dominat de o identificare totală a Elenismului cu idealurile Ortodoxiei.²

O instituție a gloriei și a umilinței, la fel, precum a fost și Constantinopolul, un oraș al gloriei și al umilinței, Patriarhia Ecumenică a reușit să rămână totuși în fruntea Ortodoxiei, chiar dacă numai reprezentativ, până în ziua de astăzi.

Noi suntem fascinați de mesajul ei și impresionați de istoria și vitalitatea de care a dat dovadă în decursul secolelor, precum și de rolul care-l deține în continuare, atât în dialogul ecumenic, cât și în structura canonică și juridică a Tetrației - adică a Patriarhilor Apostolice de Constantinopol, Alexandria (Egipt), Antiohia (Turcia) și Ierusalim -, care, după anul 1054 s-a substituit Pentarhiei, precum și în complicatul sistem mondial actual de jurisdicție ortodoxă, mai ales din diaspora, cauzat de înțelegerea unilaterală și marcat de provincialism a noțiunii de „autocefalie”, noțiune care cultivă un ghetou confesional-etnic și evoluează spre un filețism (=iubire excesivă de neam) ieșit din comun, la

toate națiunile ortodoxe. Ortodoxia mondială sau ecumenică este substituită așadar sistemelor ierarhice locale autocefale și autonome, riscând să nu se mai poată regăsi în întregul ei, ca și atunci când uitându-ne la copaci, în mod intensiv, expres și individual, pierdem din vedere noțiunea de pădure, în totalitatea ei. O nouă erezie ?

1. Sf. Apostol Andrei, Fondator, 38 (+ 30 noiembrie 60, sinaxar)

2. Sf. Stachys, sau Stahie, Apostolul, 8-54, sinaxar pe 31 octombrie

3. Sf. Alexandru, 314-337, sinaxar pe 30 august

4. Sf. Pavel I, 337-339, 341-342, 346-351, sinaxar pe 30 august

5. Sf. Grigorie I, din Nazianz, Teologul, 381, (Episcop de Sasima, din anul 371), sinaxar pe 25 și 30 ianuarie

6. Sf. Nectarie, 381-397, sinaxar pe 11 octombrie

7. Sf. Ioan I Gură de Aur (Hrisostom, Zlataust), 398-404, + 407, sinaxar pe 14 septembrie și 13 noiembrie

8. Sf. Arsăciu, 404-405, sinaxar pe 11 octombrie

9. Sf. Sisinnius I sau Sisinie I, 426-427, sinaxar pe 11 octombrie

10. Sf. Maximian, 431-434, sinaxar pe 21 aprilie

11. Sf. Proclu, 434-446, sinaxar pe 20 noiembrie

12. Sf. Flavian, Mărturisitorul, 446-449, sinaxar pe 16 februarie

13. Sf. Anatolie, 449-458, sinaxar pe 3 iulie

14. Sf. Ghenadie I, 458-471, sinaxar pe 17 noiembrie și 25 august

15. Sf. Macedonie II, 496-511, sinaxar pe 25 aprilie

16. Sf. Ioan II, 518-520, sinaxar pe 25 august

17. Sf. Epifanie, 520-535, sinaxar pe 25 august

18. Sf. Mina, 536-552, sinaxar pe 25 august

19. Sf. Ioan III Scolasticul, 565-577, sinaxar pe 21 februarie

20. Sf. Ioan IV Postitorul, 582-595, sinaxar pe 2 septembrie

21. Sf. Toma I, 607-610, sinaxar pe 21 martie

22. Sf. Toma II, 667-669, sinaxar pe 15 noiembrie

23. Sf. Ioan V, 669-675, sinaxar pe 18 august

24. Sf. Constantin I, 675-677, sinaxar pe 29 iulie

25. Sf. Teodor I, 677-679, 686-687, sinaxar pe 27 decembrie

26. Sf. Gheorghe I, 679-686, sinaxar pe 18 august

27. Sf. Pavel IV, 780-784, sinaxar pe 30 august

28. Sf. Tarasie, 784-806, sinaxar pe 25 februarie

29. Sf. Nichifor I, Mărturisitorul, 806-815, sinaxar pe 2 iunie și 13 martie

30. Sf. Metodie I, Mărturisitorul, 843-847, sinaxar pe 14 iunie

31. Sf. Ignatie I cel Mare, 847-858 și 867-877, sinaxar pe 23 octombrie

32. Sf. Fotie I cel Mare, 858-867 și 877-886, + 891 sau 892, sinaxar pe 6 februarie

33. Sf. Antonie II, 893-901, sinaxar pe 12 februarie

34. Sf. Nicolae I, Misticul, 901-907 și 912-925, sinaxar pe 16 mai

35. Sf. Ștefan II, 925-927, sinaxar pe 18 iulie

36. Sf. Trifon, 927-931, sinaxar pe 19 aprilie

37. Sf. Polyuct, 956-970, sinaxar pe 5 februarie

38. Sf. Nicolae II, Chrysoberghes, 979-991, sinaxar pe 16 decembrie

39. Sf. Eustatie, 1019-1025, sinaxar pe 31 mai

40. Sf. Ioan VIII, 1064-1075, sinaxar pe 30 august

41. Sf. Cosma I, 1075-1081, sinaxar pe 2 ianuarie

42. Sf. Leon, 1134-1143, sinaxar pe 15 noiembrie

43. Sf. Maxim II ?, 1213-1215, sinaxar pe 17 noiembrie

44. Sf. Iosif I, 1266-1275 și 1282-1283, sinaxar pe 30 octombrie

45. Sf. Atanasie I, din Sf. Munte Athos, 1289-1293, 1303-1309, sinaxar pe 28 octombrie

46. Sf. Calist I, 1350-1353 și 1355-1363, sinaxar pe 20 iunie (este confundat cu Sf. Papă Martir Calist I al Romei Vechi, 217-222, care avușese statutul social de sclav, pomenit în calendarul latin pe data de 14 octombrie)

47. Sf. Filotei Kokkinos, 1353-1354 și 1364-1376, sinaxar pe 11 octombrie

48. Sf. Calist II Xantopoulos, 17 mai 1397, 3 luni, sinaxar pe 22 noiembrie

49. Sf. Dionisie I, 1467-1471 și 1488-1490, sinaxar pe 23 noiembrie

50. Sf. Maxim III ?, 1476-1482, sinaxar pe 17 noiembrie

51. Sf. Atanasie III, 1634, 39 de zile și 1652, 15 zile, sinaxar pe 2 mai

52. Sf. Partemie III, Mucenicul, 1656-1657, spânzurat din ordinul sultanului, sinaxar pe 24 martie

53. Sf. Grigorie V, Mucenic și Martir al luptei pentru

independență națională și bisericească a Greciei, 1797-1798, 1806-1808 și 1818-1821, sinaxar pe 10 aprilie. Din ordinul sultanului Mahmud II (1808-1839), în ziua de Sf. Paști, duminică 10 aprilie 1821, Patriarhul Grigorie V a fost spânzurat de Poarta din mijloc a curții Patriarhiei Ecumenice. Ioan Marin MĂLINAȘ, Arhimandrit, Austria

¹Dipticele Patriarhilor Ecumenici de Constantinopol, pentru uzul liturgic însă, cu accentul pe cronologia seriei numelui, nu pe aceea a anilor de păstorie (bine știind că unii patriarhi au păstorit de mai multe ori, începând cu Sf. Apostol Andrei, până la Demetrios I (1972-): se află la p. 348-349 din albumul de lux: THE OECUMENICAL PATRIARCHATE, The Great Church of Christ, (Editors Publishers Orthodox Centre of the Occumenical Patriarchate Geneva, Elveția, printed in Greece by E. Tzafaris S. A., Athen, 1989, 374 p., incl. 463 il).

²Listă preluată, însă corectată și prelucrată de noi, după: *Sinaxar ortodox general*, Dicționar aghiografic, îngrijit de Arhim. Ioanichie BĂLAN, Editura Episcopiei Romanului, 1998, Roman, tiparul la Chișinău, 405 p.

Minciile românești n-au ajuns încă să reproducă sinaxarele pentru Patriarhii Ecumenici trecuți în rândul Sfinților, decât sporadic sau îi amintesc doar nominal în lista sfinților zilei respective. Poate că această deficiență va fi corectată în edițiile următoare de mincie românești.

Listă Patriarhilor Ecumenici trecuți în rândul Sfinților se află la pp. 395-396.

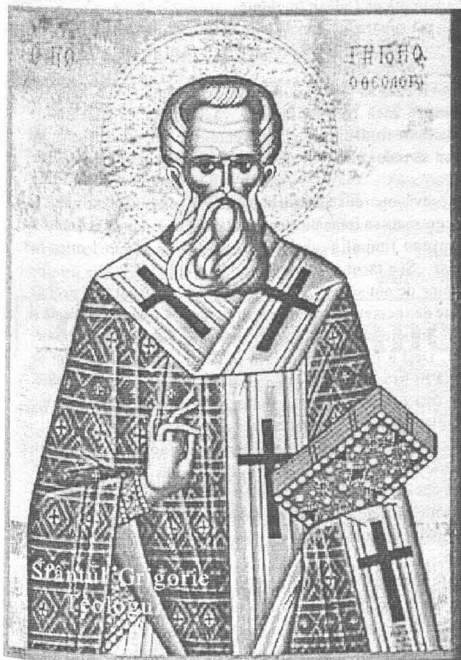
Remus RUS, *Dicționar enciclopedic de literatură creștină din primul mileniu*, Editura Lidia, București, 2003, 900 p. Vezi și Pr. Nomikos Mihail VAPORIS, *Mărturisitori ai lui Hristos. Viețile Noilor Mucenici ortodocși din vremea stăpânirii turcești (1457-1860)*, în românește de Constantin FĂGETAN, tipărită cu binecuvântarea Prea Sfințitului Părinte Galaction Episcopul Alexandriei și Teleormanului, Editura Sofia, București, 2002, 434 p. + il.

Ioannes MARTINOV, ANNUS ECCLESIASTICUS GRAECO - SLAVICUS, editus anno millenario Sanctorum Cyrilli et Methodi, Slavicae Gentis Apostolorum seu commemoratio et breviarum rerum gestarum eorum qui fastis sacris Graecis et slavicis illati sunt. Scripsit Ioannes Martinov, Cazanensis, Presbyter Societatis Jesu, Bruxelles, Société des Bollandistes, 1963, Réimpression Anastatique de l'Édition de 1863, 385 p. + il., planșe de erminie alb-negru.

Istorie Bisericească Universală (redactată de Ioan Rămureanu, Milan Șesan și Teodor Bodogaș), vol. I (1-1054), ediția II, București, 1975, și vol. II (1054-1982), București, 1993. Vezi și Calendar Creștin Ortodox 2003, al Sfinței Episcopii a Romanului, 32 p., format mic, de buzunar.

Viețile Sfinților (7 volume), prelucrate de Al. LASCAROV-MOLDOVAN, Cuvânt înainte de prof. Univ. G. Mihăilă, Editura Artemis, București s.a.

Pentru sfinții din calendarul romano-catolic, vezi Theodor SCHNITZLER, *Die Heiligen im Jahr des Herrn. Ihre Feste und Gedenktage*, Herder, Freiburg/Basel, Wien, 1979, 455 p. Pentru Imperiul Otoman, vezi Wolfgang GUNST, *Das Imperium der Sultane. Eine Geschichte des Osmanischen Reiches*, Carl Hanser Verlag München, 1995, 414 p.

Lumea la microscop

În 1840, Hans Christian Andersen a pornit într-o lungă călătorie prin Europa și Orient. A ajuns la Constanța, călătorind cu vaporul de la Constantinopol. Traversarea Dobrogei ne este povestită în „*Bazarul unui poet*” (1851). Turmele de vite întâlnite în cale i s-au înfășurat ca niște animale alinate în frontul de luptă. Păștorii valahi, înveșmântați în șube prelungi, aveau o înfățișare fioroasă, cu plete lungi, negre și aspre, ivite de sub pălării uriașe sau căciuli miștoase. Întâlnirea cu Dunărea a constituit sfârșitul spaimii provocate de un stărv de barză zărit pe malul mării, socotit drept un semn de rău-augur.

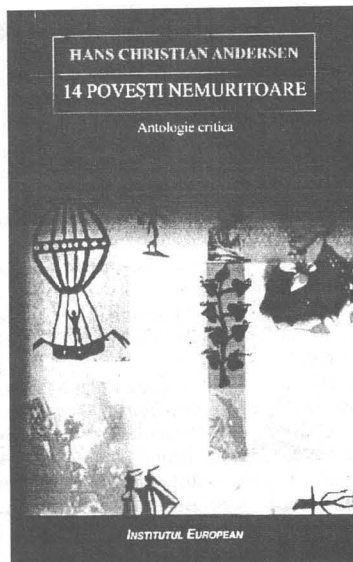
La Cernavodă, „o mândrețe de oraș în ruină”, s-a îmbarcat pe vaporul austriac „Argos”. Spre deosebire de eroul lui Jules Verne din „*Pilotul de pe Dunăre*”, scriitorul danez a urcat pe firul apei, de la Cernavodă la Orșova, dar tot fără să pună piciorul pe malul stâng al fluviului. Să remarcăm tulburarea produsă de imensitatea câmpiei dunărene, un spațiu neted ca-n palmă, lipsit de pădurile familiare de acasă. În dreptul guri de vărsare a râului Timoc, punct de întâlnire a granițelor, poetul danez a meditat asupra faptului că trăsăturile diferitelor popoare și culturi se regăseau în construcția căsuțelor de pază ale granițelor.

În același an, Gheorghe Asachi a publicat poezia „*Vioreaua de martie*”, primul text andersenian tradus în românește, în „*Spiciciorul moldo-român*” din Iași. Ca și în cazul tâlmăcirilor de mai târziu, s-a folosit un intermediar, în cazul de față unul francez. De fapt, tocmai larga

răspândire a poveștilor i-a jucat autorului cele mai multe fete. În mod paradoxal, Hans Christian Andersen este „un clasic al literaturii petru copii” foarte citit în România, însă cel mai adesea redat în pripă, superficial și, prin urmare, prea puțin studiat și cunoscut la noi. Un prim impediment l-a constituit stilul scriitorului, foarte personal, la care s-a adăugat absența unor buni cunoscători ai limbii daneze.

Precum remarcă Mihaela Cernăuți-Gorodețchi într-un studiu aflat la începutul antologiei critice „*14 povești nemuritoare*” (Editura Institutul European, Iași, 2005): „*Transpunerea textelor anderseniene într-o altă limbă e un proces dificil, soldat cu pierderi inevitabile (care, în funcție de situație, pot fi și masive). Multe subtilități se pierd, unele nuanțe sunt falsificate, iar pasajele descriptive (care contribuie hotărâtor la conturarea atmosferei) sunt adesea trunchiate sau chiar eliminate. Cunoașterea celebrului Andersen este, astfel, una voalată - chiar distorsionată.*”

2005 a fost anul când s-au împlinit două secole de la nașterea marelui povestitor, un prilej nimerit de a îndrepta această stare de fapte. Antologia ieșeană e un început. Pentru prima oară la noi, s-au realizat noi traduceri pornind de la versiunile originale, s-au publicat texte inedite, toate adnotate și însoțite de un variat aparat critic. Consultația de specialitate a fost asigurată de profesorul Max Doerge Pallesen din Copenhaga, care a colaborat cu cadrele didactice de la Catedra de Literatură Comparată și Estetică din cadrul Universității „Alexandru

Ioan Cuza” din Iași, conferențiar Mihaela Cernăuți-Gorodețchi și preparator Adrian Crupa. Volumul mai cuprinde o serie de anexe întocmite cu profesionalism și dăruire: un tabel bibliografic, un index cronologic și alfabetic al tuturor poveștilor anderseniene, o schiță a bibliografiei critice esențiale, precum și succinte prezentări ale celor care au trudit la realizarea acestei ediții. Volumul a fost ilustrat cu vignete reprezentând figurine realizate de Andersen prin decuparea hârtiei.

Printre cele „14 povești nemuritoare” întâlnim narațiuni celebre („*Prințesa pe bobul de mazăre*”, „*Mica sirenă*”, „*Bobocul de rață cel urât*”, „*Hainele cele noi ale împăratului*”), alături de povestiri fantastice („*Tovarășul de drum*”, „*Umbră*”), incursiuni science-fiction în microunivers („*Picătura de apă*”), parodii și texte satirice („*Cufărul zburător*”, „*Privighetoarea*”, „*Movila Telelor*”, „*Adevărat vă spun!*”), meditații triste asupra condiției umane („*Bradul*”, „*Omul de zăpădă*”, „*Mărunții verzi*”).

„*Picătura de apă*” (1847) a fost publicată inițial în limba engleză, într-o broșură cu texte de Crăciun. În „*Povestea vieții mele*”, Andersen nota că marele fizician Hans Christian Oersted, descoperitorul electromagnetismului, a menționat acest lucru în lucrarea sa „*Spiritul naturii*”, spunând: „*Descoperirile moderne au și început să pătrundă în lume literelor*”. Apoi, într-o discuție particulară despre volumul „*În Suedia*” (1851), savantul a remarcat în special capitolele „*Credință și știință*” și „*California poeziei*”, intuind că poveștile scrise de prietenul său erau sortite

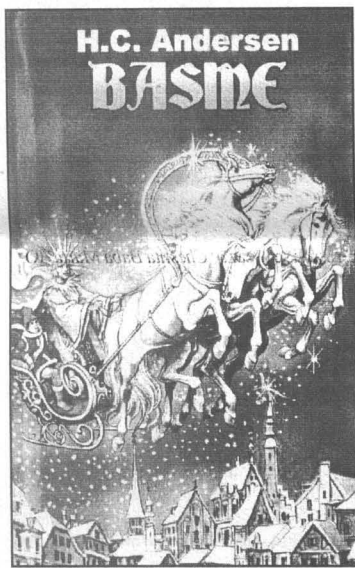

nemuririi: „*Dintre poezii vei fi singurul care va fi făcut cel mai mult pentru știință!*”

Din comentariile lui Adrian Crupa pe marginea textului, aflăm că Andersen a examinat universul dintr-un „strop de mocirlă” printr-un microscop, pentru prima oară, în laboratorul lui Niels Hofman Bang, un botanist specializat în studiul florei acvatice. Numele personajului principal, Krible-Krable (Făt-Foială), ne duce cu gândul la mișcarea browniană, în fapt, agitația termică a moleculelor dintr-un lichid, descoperită prin urmărirea traseului parcurs de boabele de polen presărate pe o picătură de apă. Explorând lumea minusculilor, cititorul descoperă un oraș aievea, asemănător cu Copenhaga sau cu orice altă metropolă („*toate arată la fel!*”), unde locuitorii se lovesc și înghiontesc, trag unii de alții și se izbesc, sforțându-se și războindu-se: „*Uite! Uite! Are un picior mai lung decât al meu! Hlup! Gata cu el! Iată-l pe altul cu o mică bulușă după ureche (...)* *I-au făcut bucățele și I-au luat și I-au mâncat, numai și numai din cauza unei bulușe.*” Intențiile moraliste sunt evidente.

Atras de știință, „acest izvor atât de puțin cercetat”, H. C. Andersen a descoperit un filon exploatat ulterior de numeroși autori, dintre care Florin Manolescu îi amintește în „*Literatura S.F.*” doar pe Fitz-James O'Brien (The Diamond Lens, 1858), Ray Cummings (The Girl in the Golden Atom, 1919), Maurice Renard (Un homme chez les microbes, 1928), Theodore Sturgeon (Microcosmic God, 1941), Richard Matheson (The Shrinking Man, 1956), James Blish (The Seedling Stars, 1957).

GYORFI - DEAK György

Dreptul la succes

- Calcan, tot tâmbălaul acesta n-are nici rost. Nu poți să te cerți cu un actor, și în nici un caz cu o actriță, îi spuse Pilot, încercând să-l liniștească.

- Dar îți dai seama ce cere? Să i se ițească gleznele de sub dantela rochiei de mătase.

- Îmi surdă ideea, e șocantă.

- Și pantoforii strălucitori de lac! explodă Calcan.

Producătorul îl înghionti în joacă și-i zâmbi prietenos.

- Lasă supărarea, e un capriciu pe care ni-l putem permite.

- Ne vom pune toate gospodinele și babele pe cap.

- Să dea dracii în vrăjtoarele din șapte mări! Gândește-te că suntem pe cale să realizăm cel mai uluitor film din istoria cinematografului. Pe Neptun! Orianna e nereida perfectă, parcă a fost anume creată să joace rolul principal din „*Mica sirenă*”. E tânără, frumoasă și are talent cu carul.

- E o găscușică plină de ifose.

- Ba-i o lebădă, protestă Pilot. E grațioasă, mândră, atrage privirile, umple sălile. S-a născut cu darul de a vrăji publicul.

Între-adevăr, privită pe ecran, tânăra actriță radia un farmec inexplicabil. Vorba subversivei Dorada, cronicara de film de la „*Tunetul valurilor*”: „*avea un vino-ncoace adictiv*”. Lumea nu se sătura, se îmbulzea s-o vadă, iar și iar. Dar în partecular era o fășneată răsfațată, căreia i se urcase succesul la cap.

- Lebăda nu face ouă de aur, răspunde tăios Calcan.

Se știu de ani de zile, încă de pe vremea când prietenul său își începuse cariera artistică. Deși Pilot terminase institutul de arte teatrale ca șef de promoție, n-avusese noroc ca actor. Nu-l avantajau nici fizicul, avea un cap ascuțit, ca un morun. Însă era un tip dinamic, plin de pasiune, doidora de idei. A știut să-i convingă pe alții că împreună pot face lucruri mărețe. Ce n-a izbutit ca actor, a depășit ca regizor și a împlinit ca producător. Minte și flerul l-au ajutat să găsească o formulă de succes: castele de

spumă plus șerpi de mare.

Genul fantasy devenise o modă. Lumea se plectisise de binefacerile civilizației tehnologice, tânjea după poveștile străvechi, cu prinți, prințese, vrăjtoare și piraii posedați de demoni.

Pilot le dăduse tinerilor artiști șansa de care el însuși nu beneficiase. Optase pentru regizorii nonconformiști, dar cu imaginație, precum Calcan. Mizase pe scenarii capabili să producă dialoguri vii, cu replici memorabile. Angajase compozitori de succes pentru ca muzica să reliefeze momentele de tensiune sau să comenteze discret scenele tandre. Iar at-ului din mână îl constituiseră efectele speciale bine făcute și bine plasate în acțiune.

După primul mare succes, cu „*Tentacule*”, marile firme dăduseră buzna să-i ofere bijuterii, rochii, aparate casnice, mobilă și contracte de publicitate. Avea câți bani poftea și știa cum să-i cheltuiască, astfel încât publicul să primească tot ce dorea: emoții puternice, priveliști nemaivăzute, posibilitatea de a explora lumi inedite, total diferite de realitatea imediată și totuși atât de familiare.

Își putea permite orice capriciu, inclusiv piciorușele cerute de Orianna, care-l scoaseseră din minți pe Calcan.

- Scena balului trebuie să fie perfectă, îi spusese prietenului său, prințându-l de aripioară, parcă dorind să-l conducă în lumea de vis a uscatului, să fășnească împreună din apă și să meargă dincolo de cheurile portului, să străbată împreună ulicioarele străme din cetate, să intre împreună în castelul din vârful de munte, să-l ducă până în sala cea mare, unde răsună muzica și se auzeau clinele de pahare.

- Mica prințesă trebuie să valseze parcă plutind în brațele prințului, astfel încât toate fetele mării să se vesele în locul ei. Nu mă interesează cât va costa. Chiar dacă Orianna n-are picioare, i le vom picta fotografică cu fotografică, cu glezne zvelte și

pantofiori strălucitori de lac în locul suavei înnoțoare dorsale.

Îl amenință pe Calcan în glumă:

- Nu mă supăra, că pun să le facă tuturor picioare.

Regizorul oftă din adâncul branhiilor și făcu un semn că renunță:

- Bine. Ai tot dreptul.

Apoi refuză să mai discute pe această temă.

Trecură încă trei săptămâni, răstimp în care secția de postprocesare trudi din greu la sevecențele de bal, până desenatorii au reușit să redea scena de dans conform instrucțiunilor date de Pilot.

La previzionare, Calcan izbucni în râs, dar nu spuse nimic și lăsă ca greșeala să treacă nesemnalată. Nu era un perfecționist și nici n-aveau timpul s-o corecteze. Avea să rămână mica sa răzburare. E a tăcut în continuare.

Vreme de ani și ani, „*Mica sirenă*” a fost văzută de zeci de milioane de spectatori pe marele ecran, apoi a fost multiplicată și vândută în alte câteva milioane de copii video pentru home-cinema. Deși a încântat generații în șir și a devenit un film de referință în istoria genului, nimeni nu și-a dat seama de eroare. N-ar fi fost remarcată nici azi, dacă la bătrânețe, în memoriile sale, regizorul n-ar fi atras atenția asupra ei.

Pentru că în graba lor, artiștii au neglijat faptul că oamenii au o simetrie bilaterală, cu dreptul oglinindu-se la stânga. Ca să termine cât mai repede, cei de la efectele speciale au folosit cu nevinovăție un singur model de bază, pe care pur și simplu l-au dublat, astfel încât în final Mica Sirenă s-a trezit cu două picioare identice.

Poate că n-are nici o importanță și mă tem că e doar o precizare inutilă, dar o fac, deoarece pentru unii va aduce un spor de tăl: amândouă erau stângi.

GYORFI - DEAK G.

Malaxorul de știri & opinii culturale

"Descriptio Moldaviae" a implinit 290 de ani de la prima sa apariție. Lucrarea scrisă de Dimitrie Cantemir a apărut la 2 martie 1716. Serisă în limba latină, la cererea Academiei din Berlin, scrierea a făcut parte din ciclul de opere cu caracter istoric și științific, redactate în Rusia, de Dimitrie Cantemir. Lucrarea este alcătuită din trei părți și este însoțită de prima hartă a Moldovei. Prima parte a lucrării, consacrată geografiei fizice, se ocupa de ținuturile și târgurile Moldovei și conținea o introducere referitoare la vechii locuitori, la originea romană a poporului român.

Partea a doua, mai amplă, cu caracter politic, având ca subiect orânduirea de stat, descria ceremonialul de alegere și înscunare, de scoatere din domnie, dar relatea și despre obiceiurile curții domnești, despre dregătorii și ranguri boierești, despre legile țării și divanurile de judecată ca și despre veniturile Moldovei. Partea a treia, cu referiri la religie și la școala, atingea direct problema latinității poporului, analizată pe baza limbii române, pe care autorul o compara cu cea latină și italiană, indicând și unii termeni pe care îi credea de origine dacică. "Descriptio Moldaviae" aparține și literaturii prin pasajele cu caracter fabulos și prin numeroasele sale reflecții.

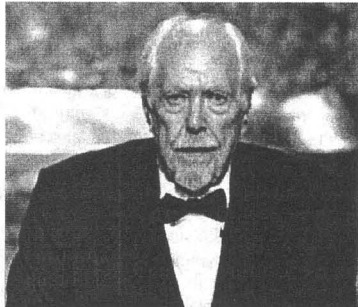
Stația Spațială Internațională ar putea fi finalizată până în 2010

Oficiali din cadrul agențiilor spațiale americane, europene, japoneze, ruse și canadiene au anunțat că procesul de asamblare a Stației Spațiale Internaționale (ISS) va fi finalizat până în anul 2010, informează AFP, consultată de Rompres (rubrica de față fiind realizată cu ajutorul fluxului de știri culturale al acestei agenții). "În cazul în care cele 16 misiuni ale navetelor spațiale ce sunt necesare pentru finalizarea construcției ISS vor fi încheiate cu succes, am putea inaugura Stația Spațială în forma ei finală chiar la începutul anului fiscal 2010, adică la 1 octombrie 2009", a declarat șeful NASA, Michael Griffin, în cadrul unei conferințe de presă desfășurată alături de ologii săi de la celelalte agenții spațiale

implicate în construirea ISS. "Consider că până în 2010 dispunem de suficient timp pentru a ne finaliza munca", a mai adăugat el, precizând că NASA va lansa o nouă navetă spre ISS în luna mai a.c. Catastrofa navei Columbia care s-a dezintegrat în 2003 la reîntreaerea în atmosferă a condus la suspendarea zborurilor spațiale americane cu om la bord până în iulie 2005. În tot acest interval de timp activitatea de construcție a ISS a fost practic paralizată, navetele americane, supranumite și "camioanele spațiului", fiind singurele capabile să poarte pe orbită modulele de dimensiuni mai mari ce urmau să fie adăugate Stației Spațiale Internaționale.

Robert Altman - un Oscar târziu, dar meritat

Robert Altman, legendarul regizor care a răs de multe ori de prejudecățile și ipocriziile mărunte de la Hollywood, a primit un Oscar

pentru întreaga sa carieră în cinematografie, un premiu venit târziu dar pe deplin meritat, semnaland un nou vârf al carierei cineastului, acum în vârstă de 81 de ani, comentează Associated Press. Celebrul regizor a înregistrat de-a lungul carierei sale nu mai puțin de cinci nominalizări la premiile supreme ale industriei americane de film, dar nu a câștigat niciodată. A fost nominalizat pentru filmele "M-A-S-H", "Nashville", "The Player", "Short Cuts" și "Gosford Park", iar până la ultima Gală s-a numărat printre "fiii risipitori" de la Hollywood alături de regizori precum Alfred Hitchcock, Martin Scorsese, Clarence Brown și King Vidor, multiplu nominalizați și niciodată câștigători.

A pierdut pe rând, în 1970 cu filmul "M-A-S-H" în fața filmului "Patton" în regia lui Franklin J. Schaffner. În 1976, filmul său "Nashville" a pierdut în fața concurenței teribile a ecranizării "One Flew Over the Cuckoo's Nest", în regia lui Milos Forman. În 1993 este din nou nominalizat la Oscar, cu filmul "The Player", dar pierde în fața lui Clint Eastwood și a western-ului său celebru "The Unforgiven". La un an după, Robert Altman revine din nou în atenția cineaștilor cu filmul "Short Cuts", dar pierde din nou Oscarul în favoarea lui Steven Spielberg, care s-a impus cu "Schindler's List". Ultima nominalizare la Oscar datează din 2002, când este prezent pentru a cincea oară printre nominalizați cu filmul "Gosford Park", dar pierde din nou, de această dată în fața lui Jennifer Connely și a sa "A Beautiful Mind".

"Cred că nici un alt regizor nu s-a bucurat mai mult decât mine de carieră", a declarat

Altman în discursul său de acceptare a premiului pentru contribuția adusă "fabricii de vise": "Sunt foarte norocos pentru că în întreaga mea carieră nu a trebuit să regizez niciodată un film pe care nu l-am dorit. Dragostea mea pentru filme mi-a oferit șansa de a pătrunde în intimitatea condiției umane", a mai adăugat el. Deși dragostea lui Altman pentru cinematografie nu a fost pusă niciodată sub semnul întrebării, regizorul născut în Missouri a avut nenumărate divergențe cu Hollywood-ul. El explica mai demult aceste divergențe susținând simplu: "Nu sunt împotriva nimănui. Ei văd pantofi iar eu fac mânuși". Cu ocazia decernării Oscarului, Altman a făcut și o dezvăluire surprinzătoare, precizând că a suportat în urmă cu 10 ani un transplant de inimă, primind inima unei femei cu câțiva zeci de ani mai tânără. În culise, regizorul a explicat de ce a ținut secretul atâta timp: "Nu am vrut să transform totul într-o mare taină, dar am păstrat tăcerea pentru că mi-a fost teamă că nu voi mai primi nici un contract pentru film dacă producătorii vor afla despre starea mea de sănătate".

Robert Altman a fost pilot de vânătoare în cel de-al Doilea Război Mondial și și-a început cariera în showbiz regizând filme cu buget restrâns. A intrat brusc în atenția cineaștilor în 1970 cu filmul "M-A-S-H", caracterizat drept "cel mai bun film american de comedie despre război de la apariția sunetului".

Concurs de proiecte pentru "Zilele Mircea Eliade"

Institutul Cultural Român (ICR), prin Direcția Români din A Fara Țării, lansează un concurs de proiecte pentru organizarea "Zilelor Mircea Eliade" în comunitățile românești din toată lumea. Bugetul alocat acestui proiect va fi de 10.000 de euro. În urma concursului vor fi desemnate cinci proiecte, fiecare urmând să beneficieze de un buget de 2.000 de euro. Proiectele pot fi trimise, începând din 15 martie, de asociații din vecinătatea României, Balcani și emigrație, pe adresa ICR sau prin e-mail, până pe 1 mai a.c. Rezultatele selecției vor fi anunțate la sfârșitul lunii mai.

Formularul pentru cererea de finanțare se găsește pe site-ul ICR: www.icr.ro.

Paradoxuri ale iubirii în poezia lumii

Antologia "De ce te iubesc" (Paradoxurile iubirii în poezia lumii), lansată de Editura Humanitas la Târgul "D'Alles) mărțisorului" de la Sala Dalles, a reprezentat un frumos cadou în prima zi a primăverii, cu atât mai mult cu cât volumul a fost însoțit și de un CD surpriză, cu înregistrarea vocii editorului Gabriel Liiceanu, citind pagini preferate din această carte. Lucrarea a fost coordonată de Ioana Pavelescu, care a ținut să spună, la lansare, că titlul sugerează o întrebare, dar care poate fi interpretat în diferite feluri. Ea a selectat poezii ale poezilor lumii, construind o antologie "plină de dragoste".

De notat este că titlul acestei cărți a fost dat de scriitorul Mircea Cărtărescu. Aflat la acest eveniment, el a comparat poeziile din carte cu cele mai valoroase lucrări dintr-un muzeu de artă. Editorul Gabriel Liiceanu a avertizat

bărbații tineri, în spiritul sărbătorii Mărțisorului, să aibă grijă ca atunci când dăruiesc iubitelor CD-ul, acestea să nu se îndrăgostească de vocea celui care citește versurile. În volum sunt incluse selecții din Shakespeare, Francois Villon, Paul Valery, Charles Baudelaire, Anna Ahmatova, Paul Claudel, Rainer Maria Rilke, dar și din "Cântarea cântărilor", din Mihai Eminescu, Vasile Voiculescu, Geo Bogza, Șerban Foartă, Emil Brumaru, Mircea Cărtărescu etc.

"Baba Marta" la sud de Dunăre

"Baba Marta", una dintre cele mai vechi tradiții din Bulgaria ce marchează începutul primăverii, este sărbătorită la data de 1 martie, ocazie cu care se oferă mărțișoare în culorile alb-roșu și se urează "Chestita Baba Marta" (O primăvară fericită), informează BTA. Mărțișoarele bulgărești poartă numele de "martenitsa" și se poartă prinse de haine, la încheietura mâinii sau de gât. Pentru a crea auspiciile unui an prosper, aceste mărțișoare pot fi întâlnite în zonele rurale, atârinate de coarnele vitelor sau de ramurile pomilor fructiferi. În Bulgaria, tradiția spune că mărțișoarele trebuie purtate de cineva până va vedea o pasăre migratoare ce s-a reîntors din țările calde, după care "martenitsa" este prins de o ramură înflorită de copac sau este ascuns sub vreo piatră într-un loc tainic, pentru a întâmpina cum se cuvine venirea primăverii și pentru a alunga spiritele rele. Inițial, "martenitsas" erau nimic altceva decât două fire de lână sau de mătase, unul alb și celălalt roșu, de care se lega o monedă de aur sau de argint pentru a avea o recoltă bogată, sau o mărgea albastră pentru a alunga spiritele rele. Albul mărțisorului simbolizează bărbatul, putere, longevitate și răsăritul Soarelui, în timp ce firul roșu face trimitere la femeie și este asociat cu sănătatea, sânge, fertilitate, concepție și naștere. În tradiția populară bulgară se spune că persoana care poartă mărțisorul este ferită de boli, de deochi și de ghinion și se asigură astfel că vitele sale vor fi sănătoase și fertile, iar recolta va fi bogată.

Daniel SĂUCA

Caiete Silvane

ISSN 1454 - 3028

Adresa redacției: Zalău, Piața Iuliu Maniu, nr. 4, Sălaj, România
Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com
culturasj@zalau.astral.ro
www.ctsj.ro

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor publicate revine în întregime autorilor.

Revista apare în urma unui protocol de colaborare încheiat între Consiliul Județean Sălaj; Prefectura Sălaj; Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Sălaj; Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău; Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Filiala Zalău; Biblioteca Județeană „Ioniță Scipione Bădescu” Sălaj; Inspectoratul Școlar Județean Sălaj; Arhivele Naționale Filiala Sălaj; Cenaclul literar „Silvania” și Centrul Culturii Tradiționale Sălaj.

Colectivul de redacție:

Cristian Contraș - director
Daniel Săuca - redactor șef
Daniel Hoblea - secretar de redacție
Ileana Petrean - Păușan, Elena Musca - redactori
Marius Soare - tehnoredactor

Tiparul realizat la Tipografia SC Graiul Sălajului SA Zalău, B-dul Mihai Viteazul, nr. 77, Sălaj tel./fax 0260616981

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile poștale și factorii poștali, precum și prin S.C.DAMCO S.A. Prețul unui abonament pe o lună este de 1,5 lei noi (15.000 lei vechi).

Poetul Marcel Lucaciu:

„Eu nu pot trăi decât în limba română”

— *Aș vrea să ieșim din tiparele rubricii noastre, domnule Marcel Lucaciu, și în loc de CV-ul care precede, de regulă, interviurile noastre cu personalități culturale, să vă rog pe de-a vrea să ne povestiți viața - revoltător de tânără ca vârstă și deosebit de încărcată, ca realizări în plan literar și profesional.*

— *Viața mea? O așteptare eternă, pe un peron imens, mereu apatic și supraaglomerat, acoperit cu vacarmul valurilor unei mări de manechine. Uneori, au fost câțiva pescăruși, dar mult prea puțini albatroși. Vrei să rezum totul la câteva date biografice? Spun ele ceva despre mine? Poate că da, poate că nu... Ți-aș vorbi, totuși, despre un tren care a plecat din halta Var, într-o zi de 14 iulie 1966. Pentru mine, 14 iulie are următoarele rezonanțe: căderea Bastiliei (1789) și Ziua Națională a Franței, sora din ginta latină. De altfel, am crezut (și voi crede) totdeauna într-o libertate spirituală, într-o libertate de acțiune a fiecărui om. Apoi, trenul a oprit la Jibou, micul oraș de pe malul Someșului, unde mi s-a întâmplat să fiu elev la Școala Generală și, după aceea, la Liceul de Matematică-Fizică (1982). Trebuie să mărturisesc (și poate nu-i doar vina mea!) că matematica, fizica și chimia n-au vrut să fie nici surorile, nici verișoarele, nici măcar prietențele mele, dar marea mea dragoste a fost (și a rămas) limba și literatura română. Pentru aceasta tin să-i mulțumesc profesoarei Șerban Eugenia; o Doamnă distinsă, un suflet ales. O văd și azi, în fața catedrei, citind - cu lacrimi în ochi - "Puul" de I. Al. Brătucă-Voinescu. Dacă nu știu cum să ajungi la inima tinerilor, toată știința de carte e amară și zadarnică... De aici începe totul. Așa demonstrezi că ești dascăl și nu funcționar, că mergi la școală și nu la serviciu. La liceu mi-am dat seama că eu și matematica suntem două drepte paralele care nu se vor întâlni niciodată. Fără păreri de rău, am luat trenul spre Șimleu-Silvaniei, orașelul de la poalele Măgurii, și am devenit - după un examen de diferență - elev la Liceul de Filologie-Istorie "Simion Bărnuțiu". În sfârșit, "nimerisem" trenul. Eram în argoul meu, eram la mine "acasă". De fapt, acolo, în Sala "Eminescu", la bibliotecă și în parcul orașului s-au întâmplat cei mai frumoși ani tineri; s-a întâmplat "vârsta de aur a dragostei" (adolescența). Pe băncile aceluia liceu (azi Colegiul Național "Simion Bărnuțiu"), am scris primele versuri, sub privirea mirată și înțelegătoare a profesorului de matematică, Teodor Crișan (acum, director), pe care îl admir, îl stimez și îl prețuiesc sincer. De atunci datează și debutul meu în revista "Tribuna" (1984) cu poezia "Armonic" și ultima participare - ca elev - la Olimpiada Națională de Limba Română (Suceava, 1984). La Șimleu, am citit mult, m-am pregătit serios și am dat examenul de admitere la Facultatea de Filologie din Cluj-Napoca (același an de grație, 1984). După ce*

trenul meu a oprit și la Constanța, unde vreme de nouă luni am aflat ce e armata, am revenit la Cluj, pentru alți ani fermecători, anii de studenție (1985-1989). Am continuat să scriu și să public versuri, în diferite reviste literare: "Tomis" (Constanța), "Familia" (Oradea), "Ramuri" (Craiova), "Steaua" (Cluj-Napoca), "Flacăra" și "Lucaefărul" (București) etc. În 1989, am obținut și un premiu la "Concursul literar pentru studenți", organizat de revista "Astra", la Brașov (din juriul condus de prozatorul D. R. Popescu a făcut parte și Marin Sorescu, pe care am avut fericita ocazie să-l cunosc). Ar fi multe de spus, dar nu am (încă) vârsta memoriorilor... A fost odată un tren ce s-a oprit la Lunca de Sus, unde aveam să încep o carieră didactică. S-a petrecut, în Hărghita, o experiență dulce-amară... Important este că același tren m-a readus la Jibou și, apoi, la Zalău, în ianuarie 1990, după "enigmatică" revoluție din decembrie. Ce-aș putea să-ți mai spun? N-am renunțat la Poezie. În 1992, la Festivalul Național "Lucian Blaga", organizat la Sebeș, am fost laureat cu Premiul revistei "De la Nistru până la Tisa" și al Editurii "Duminică". Am scris versuri, tablete, recenzii, pe care le-am publicat în "Agora" lui Dorin Tudoran (Philadelphia), în revista "Viața românească" (București) și - cum bine știu - am colaborat o vreme la cotidianele noastre locale "Grailul Sălajului" și "Sălajul-Orizont". Din 1990 sunt profesor de limba și literatura română la Liceul Pedagogic "Gheorghe Șincai" din Zalău și membru activ al Cenaclului literar "Silvania". În 1995, am realizat antologia de versuri și proză "Silvania '90", fiindcă mi-am dorit să-i fac cunoscuți lumii literare pe scriitorii sălajeni. Pentru mine, cărțile pe care le-am publicat (*Scrisori către Isolda*, 1995; *Poemul care a împușcat metafora*, 2000; *Omul fără buzunare - pseudojurnal*, 2001; *Re-lecturi stănesciene*, 2004) sunt prelungirea unei profesii de credință. Eu nu pot trăi decât în limba română.

— *Domnule Marcel Lucaciu, mărturisesc că sunt geloasă pe Isolda. Mai corect spus, pe scrisorile nemuritoare pe care i le-ați scris și, bănuiesc, i le mai scrieți... Povestiți-ne, vă rugăm, cum s-a născut primul Dvs. volum de poezie "Scrisori către Isolda", apărut în anul 1995 la Editura "Dacia" din Cluj-Napoca?*

— *Afrodita s-a "întrupat din valurile mării". Electra s-a întrupat "din jale". Numai Isolda s-a întrupat dintr-un dor al meu, fără leac. N-am să-ți spun cine (sau ce) este Isolda. Aș "ucide" vrăja. Aș fi un sinucigaș. Cât despre "istoria" volumului "Scrisori către Isolda", ea e o dovadă a faptului că știu să aștept. Manuscrisul a stat 7 ani prin sertarele Editurii "Dacia". După Revoluție, ideea de a-i sprijini financiar pe tinerii debutanți a căzut în dizgrație, iar pe Mecena l-am găsit destul de*

târziu...

— *Pentru titlul celui de-al doilea volum de versuri, "Poemul care a împușcat metafora" (Editura Limes, Cluj-Napoca, 2000), puteți fi de-a dreptul invidiat. Și nu numai pentru titlu... Cum a primit critica volumele D-voastră de poezie?*

— *În general, am avut parte de o critică favorabilă. Al. Cistelean și Dan Cristea au scris cronici de întâmpinare, în revista "Lucaefărul". Primul dintre ei m-a considerat "un romanțios în vază", apreciind - mai ales - "Scrisorile", ironia și spiritul lor ludic. Cel de-al doilea critic a fost de părere că sunt "ultimul Bacovia", insistând asupra sensibilității și pasionalității unor poeme. Dar n-am de gând să-i enumăr, acum și aici, pe toți cei care și-au exprimat opinia în ce privește Poezia mea. Nu vreau să par lipsit de modestie.*

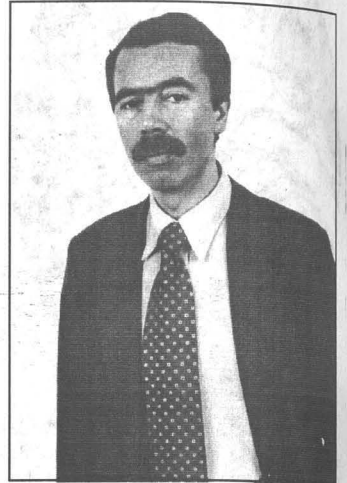
— *O surpriză pentru cei ce vă cunosc a fost cea de-a treia carte, "Omul fără buzunare", catalogată chiar de Dvs. drept un "pseudojurnal". Ce v-a împins să faceți "abateră" aceasta de la poezie?*

— *Omul fără buzunare e cartea la care țin cel mai mult din tot ce am scris, până acum. E o carte de suflet, izvorâtă din realitatea cotidiană, din dezamăgirea, blazarea și scepticismul românului lăsat de izbeliște, mințit și păcălit întruna de guvernanții dolofani. Într-o anchetă realizată de revista "Lucaefărul", acest pseudojurnal a fost nominalizat printre cărțile anului 2001, la secțiunea *Jurnale*. N-a luat niciun premiu, dar nici nu voiam și nici nu trebuia să-l ia. Unele tablete seamănă cu niște poeme în proză, deci nu cred că e o "abateră" (propriu-zisă) "de la poezie".*

— *Cum s-a născut a patra carte, care vă dezvăluie o nouă ipostază, aceea de critic literar?*

— *Poate că sunt mai degrabă un cititor extrem de atent și nu un "eritic literar". Nichita Stănescu este doar unul dintre poeții care m-au fascinat, în ultima vreme. I-am recitat poeziile și - mai ales - eseurile. M-am oprit, însă, la o re-lectură, re-interpretare lucidă a eseurilor despre poezii române, despre Poezie, "necuvinte", "hemografie" etc. În 1999, la Cahul, le-am vorbit studenților basarabeni despre Stănescu, iar câțiva ani mai târziu, am participat la Colocviile "N. Stănescu", desfășurate la Baia Mare. Așadar, aveam suficient material pentru o carte (articole, studii publicate în "Limes" și în "Viața românească"). Am preferat să re-citesc și să re-scriu totul. În vara lui 2004, *Re-lecturile stănesciene* vedeau lumina tiparului. Dictionul latin se dovedise a fi adevărat: "Labor omnia vincit improbus".*

— *Într-adevăr, "Munca stăruitoare biruie toate"... Înainte de-a vă mulțumi pentru efortul de-a găsi timp în ocupata*

Dumneavoastră agendă zilnică (...și nocturnă acum, de când sunteți și inspector școlar de specialitate), vă întreb dacă doriți să transmiteți ceva aparte cititorilor noștri.

— *Îmi vin în minte cuvintele lui Marin Preda: "Timpul nu mai avea răbdare". Celor care citesc revista "Caiete Silvane" le dăruiesc un poem scris recent:*

ISOLDEI (CUM MĂINILE ALBE)

— *asteptă-mă
când ploaia răvășește
bezna grea*

— *am să mă-ntorc
cu pumnii plini
de stele
am să mă-mbăt
cu părul tău
bălai
am să te iau
în mine
în artere*

— *asteptă-mă
când ploaia răvășește
bezna rea*

— *Frumos. Sperăm că toți cititorii noștri vor bucura de această premieră absolută. Așteptăm viitoarele D-voastră *Scrisori către Isolda* și viitoarele volume.*

— *Convorbire realizată de Ileana PETREAN-PĂUȘAN*

